

**HRANT DİNK
VAKFI
2025
FAALİYET
RAPORU**

**HRANT DINK
FOUNDATION
2025
ANNUAL
REPORT**

HRANT DİNK VAKFI, HRANT DİNK'İN, 19 OCAK 2007'DE, GAZETESİ AGOS'UN ÖNÜNDE ÖLDÜRÜLMESİNDEN SONRA, BENZER ACILARIN YENİDEN YAŞANMAMASI İÇİN; ONUN DAHA ADİL VE ÖZGÜR BİR DÜNYAYA YÖNELİK HAYALLERİNİ, DİLİNİ VE YÜREĞİNİ YAŞATMAK AMACIYLA KURULDU. ETNİK, DİNİ, KÜLTÜREL VE CİNSEL TÜM FARKLILIKLARIYLA HERKES İÇİN DEMOKRASİ VE İNSAN HAKLARI TALEBİ, VAKFIN TEMEL İLKESİDİR. VAKIF, İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN ALABİLDİĞİNE KULLANILDIĞI, TÜM FARKLILIKLARIN TEŞVİK EDİLİP YAŞANDIĞI, YAŞATILDIĞI VE ÇOĞALTILDIĞI, GEÇMİŞE VE GÜNÜMÜZE BAKIŞIMIZDA VİCDANIN AĞIR BASTIĞI BİR TÜRKİYE VE DÜNYA İÇİN ÇALIŞIR. HRANT DİNK VAKFI OLARAK 'UĞRUNA YAŞANASI DAVAMIZ', DİYALOG, BARIŞ, EMPATİ KÜLTÜRÜNÜN HÂKİM OLDUĞU BİR GELECEKTİR.

HRANT DİNK VAKFI

HRANT DINK FOUNDATION

HRANT DINK FOUNDATION WAS ESTABLISHED AFTER THE ASSASSINATION OF HRANT DINK IN FRONT OF HIS NEWSPAPER AGOS ON JANUARY 19, 2007, IN ORDER TO AVOID SIMILAR PAINS AND TO CONTINUE HRANT DINK'S LEGACY, HIS LANGUAGE AND HEART AND HIS DREAM OF A WORLD THAT IS MORE FREE AND JUST. DEMOCRACY AND HUMAN RIGHTS FOR EVERYONE REGARDLESS OF THEIR ETHNIC, RELIGIOUS OR CULTURAL ORIGIN OR GENDER IS THE FOUNDATION'S MAIN PRINCIPLE. THE FOUNDATION WORKS FOR A TÜRKİYE AND A WORLD WHERE FREEDOM OF EXPRESSION IS LIMITLESS AND ALL DIFFERENCES ARE ALLOWED, LIVED, APPRECIATED, MULTIPLIED AND CONSCIENCE OUTWEIGHS THE WAY WE LOOK AT TODAY AND THE PAST. AS THE HRANT DINK FOUNDATION 'OUR CAUSE WORTH LIVING' IS A FUTURE WHERE A CULTURE OF DIALOGUE, PEACE AND EMPATHY PREVAILS.

ANARAD HIÇUTYUN BİNASI
PAPA RONCALLİ SK. NO: 128
HARBİYE 34373 ŞİŞLİ, İSTANBUL
T: +90 212 240 33 61-62 F: +90 212 240 33 94
www.hrantdink.org | info@hrantdink.org
[instagram.com/hrantdinkfoundation](https://www.instagram.com/hrantdinkfoundation)
[facebook.com/hrantdinkfoundation](https://www.facebook.com/hrantdinkfoundation)
twitter.com/hrantdinkvakfi
twitter.com/hrantdinkfnd
twitter.com/hrantdinkarm
youtube.com/hrantdinkvakfi

YAYIMA HAZIRLAYANLAR

EDITING

DENİZ EZGİ SÜREK
MEHMET POLATEL

TASARIM

DESIGN

SERA DİNK

MİZANPAJ

LAYOUT

KENAN ÖZCAN

BASKI

PRINTED BY

SENA OFSET AMBALAJ MATBAACILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
Yakuplu Mh. 194. Sk. 3. Matbaacılar Sitesi N:1 D:
465 Beylikdüzü - İstanbul / Türkiye
Tel: +90 212 613 38 46

EKİP

STAFF

ARET İŞILDAYANOĞLU, ASLI YOLCU SAĞLAM, AYFER SUNA BARTU CANDAN, AYLİN MİKAİLOĞLU, BAŞAK CAN, BELGİN AKTÜRK, BOĞOS TERZİYAN, BUKET KAPISIZ, CAN ZEYNEP SUNGUR KAYI, DAMLA BARIN, DENİZ EZGİ SÜREK, DERYA DERTLİ, ELİF EROL, ELİZA KARAPINAR, İPEK MAYIS OĞUZ, İREN BİÇAKÇI, KÜRŞAT GÜNGÖR SAĞLAM, LARA ÇAKMAK, LİANA ERİŞSEVER KAYA, LORİN KURLUKAYA, MEHMET POLATEL, MURAT YENİCE, NAYAT KARAKÖSEOĞLU, NUR KAYA, ONUR SAZAK, PELİN ÖNAL, RAİFE CEMRE KUMLA, ŞUŞAN ÖZOĞLU, TALİN VART SÜZME, TANYA HANESYAN BOGUS, YASEMEN CEMRE GÜRBÜZ, ZEYNEP KARABABA

MÜTEVELLİ HEYETİ

BOARD OF TRUSTEES

ARAT DİNK, DELAL DİNK, HASROF DİNK, HAYKANOŞ DİNK, RAHİL DİNK, YERVANT DİNK, ZABEL DİNK

YÖNETİM KURULU

BOARD OF DIRECTORS

RAHİL DİNK

BAŞKAN PRESIDENT

DELAL DİNK

BAŞKAN YARDIMCISI VICE PRESIDENT

YERVANT DİNK

MUHASİP ÜYE TREASURER

ARAT DİNK

AYŞE SOYSAL

AYLİN VARTANYAN DİLAVER

AYHAN TURHAN AKTAR

YÖNETİM KURULU YEDEK ÜYELERİ

DEPUTY MEMBERS OF THE BOARD OF DIRECTORS

NİLGÜN ARISAN ERALP, FÜSUN ÜSTEL

DANIŞMA KURULU

ADVISORY BOARD

AHMET AYKAÇ, AHMET İNSEL, ALİ BAYRAMOĞLU, ALPER ÖKTEM, ANNA MARIA BEYLUNİOĞLU, ARDAŞES MARGOSYAN, ARUS YUMUL, AYFER BARTU CANDAN, AYHAN AKTAR, AYLİN VARTANYAN, AYŞE GÜL ALTINAY, AYŞE KADIOĞLU, AYŞE SOYSAL, BEKİR AĞIRDIR, BETÜL TANBAY, CANSU ÇAMLIBEL, CEM BOYNER, CENGİZ AKTAR, DARON ACEMOĞLU, DİKRAN ALTUN, ERCAN KESAL, ERDAL YILDIRIM, ETYEN MAHÇUPYAN, FETHİYE ÇETİN, FÜSUN ECZACIBAŞI, FÜSUN ÜSTEL, GENÇAY GÜRİSOY, GÜLTEN KAYA, GÜRHAN ERTÜR, GÜNDÜZ VASSAF, HASAN CEMAL, HÜLYA ADAK, İBRAHİM BETİL, LEVON BAĞIŞ, MARIANNA YERASİMOS, MEHMET BETİL, MEHMET ERBUDAK, MELKON KARAKÖSEOĞLU, NEBAHAT AKKOÇ, NESRİN UÇARLAR, NEVİN SUNGUR, NİLGÜN ARISAN ERALP, NİSYA ALLOVİ, ORAL ÇALIŞLAR, SANEM GÜNER, SİBEL ASNA, SUAY AKSOY, SELAHATTİN HAKMAN, SEMA GENEL KARAOSMANOĞLU, SÜLEYMAN AKBULUT, ŞAH İSMAİL BEDİRHANOĞLU, TATYOS BEBEK, TUBA ÇANDAR, UYGAR ÖZESMİ, YILMAZ ERDOĞAN

HRANT DİNK VAKFI
FAALİYET RAPORU

2025

HRANT DINK FOUNDATION
ANNUAL REPORT

İÇİNDEKİLER

CONTENTS

10	23,5 HRANT DİNK HAFIZA MEKÂNI 23.5 HRANT DINK SITE OF MEMORY	37	HRANT DİNK VAKFI KÜTÜPHANESİ HRANT DINK FOUNDATION LIBRARY
14	HAKİKAT İÇİN SÖYLEŞİLER CONVERSATIONS FOR TRUTHS	38	TARİHİ AÇMAK VE AŞMAK TO UNLOCK AND TRANSCEND HISTORY Hrant Dink
18	23,5 HRANT DİNK HAFIZA MEKÂNI ÖĞRENME PROGRAMLARI 23.5 HRANT DINK SITE OF MEMORY LEARNING PROGRAMS	40	'SIRTLAYIP GETİRENLERE...' 'TO THOSE WHO SHOULDERED AND BROUGHT THE BOOKS...' Hrant Dink
20	BOLİS ENSTİTÜSÜ BOLIS INSTITUTE	42	İSTANBUL ERMENİ OKULLARI ARŞİVİ ISTANBUL ARMENIAN SCHOOLS ARCHIVE
22	FARKLILAŞSAK DA FIKRALAŞSAK CREATING ANECDOTES BASED ON OUR DIFFERENCES Hrant Dink	44	TÜRKİYE-ERMENİSTAN İLİŞKİLERİ TÜRKİYE-ARMENIA RELATIONS
24	AZINLIK HAKLARI AKADEMİSİ MINORITY RIGHTS ACADEMY	46	'İKİ YAKIN HALK İKİ UZAK KOMŞU (...)' 'TWO CLOSE PEOPLES TWO DISTANT NEIGHBOURS (...)' Hrant Dink
28	AZINLIK HÂLLERİ PODCAST SERİSİ AZINLIK HÂLLERİ PODCAST SERIES	48	TÜRKİYE-ERMENİSTAN UZMANLAR DİYALOG GRUBU TÜRKİYE-ARMENIA EXPERT DIALOGUE GROUP
30	KÖKLERE YOLCULUKLAR: MEKÂN VE AİDİYETE DAİR DÜŞÜNCELER ANCESTRAL JOURNEYS: REFLECTIONS ON LAND AND BELONGING	50	ASULİS: DİL, DİYALOG, DEMOKRASİ LABORATUVARI ASULIS: DISCOURSE, DIALOGUE, DEMOCRACY LABORATORY
32	KARDES - ÇOKKÜLTÜRLÜ HAFIZA TURLARI MOBİL UYGULAMASI KARDES - MULTICULTURAL MEMORY TOUR MOBILE APPLICATION	52	'DOKUN! DEMOKRATİKLEŞİRSİN!' 'TOUCH! YOU WILL DEMOCRATIZE!' Hrant Dink
36	BATI ERMENİCESİ ÇALIŞMALARI VE KONUŞMA ATÖLYELERİ WESTERN ARMENIAN STUDIES AND SPEAKING WORKSHOPS	54	ÖĞRENME PROGRAMLARI LEARNING PROGRAMS

58 **DİJİTAL TEKNOLOJİLERİ KULLANARAK NEFRET
SÖYLEMİ VE AYRIMCILIKLA MÜCADELE**
UTILIZING DIGITAL TECHNOLOGY FOR SOCIAL
COHESION, POSITIVE MESSAGING AND PEACE BY
BOOSTING COLLABORATION, EXCHANGE AND
SOLIDARITY

62 **ÇEŞİTLİLİK, DİYALOG VE DEMOKRATİK
DEĞERLER İÇİN SİVİL TOPLUMU GÜÇLENDİRME**
STRENGTHENING CIVIL SOCIETY FOR DIVERSITY,
DIALOGUE AND DEMOCRATIC VALUES

64 **ULUSLARARASI HRANT DİNK ÖDÜLÜ**
INTERNATIONAL HRANT DINK AWARD

70 **HDV YAYINLARI**
HDV PUBLICATIONS

76 **HRANT DİNK ANMALARI**
HRANT DINK MEMORIALS

77 **'İLAHLARA İLLALLAH'**
'ENOUGH WITH THE DIVINITIES'
Hrant Dink

78 **BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ**
Hrant Dink İnsan Hakları ve İfade Özgürlüğü
Konferansı
BOGAZICI UNIVERSITY
Hrant Dink Memorial Lecture on Freedom
of Expression and Human Rights

79 **19 OCAK 2024**
JANUARY 19TH, 2024

80 **BAĞIŞÇILARIMIZ**
DONATIONS

81 **DESTEKÇİLERİMİZ**
SUPPORTERS

82 **BAĞIMSIZ DENETİM RAPORU**
INDEPENDENT AUDIT REPORT

HRANT DİNK VAKFI

HAVAK SALONU

KÜTÜPHANE / ARŞİV

TÜRKİYE
ERMENİSTAN İLİŞKİLERİ
PROGRAMI

— DİYALOG GRUPLARI

— SEYAHAT FONU

— BURS PROGRAMI

— AKADEMİK ARAŞTIRMALAR
VE POLİTİKA NOTLARI

**ASULİS
DİL, DİYALOG VE
DEMOKRASİ LABORATUVARI**

- NEFRET SÖYLEMİ VE
ALTERNATİF SÖYLEM
PROJELERİ
- ULUSLARARASI
KONFERANS VE
ÇALIŞTAYLAR
- EĞİTİM ÇALIŞMALARI VE
ATÖLYELER
- BİR ARADA YAŞAM
ODAKLI SİVİL TOPLUM
HİBE VE BURS
PROGRAMLARI

**BOLİS
ENSTİTÜSÜ**

- ÇOĞULCU TARİH, KÜLTÜR
VE SANAT ÇALIŞMALARI
- KÜLTÜREL MİRAS VE
SÖZLÜ TARİH PROJELERİ
- AKADEMİK
ARAŞTIRMALAR
- SEMİNER, KONFERANS
VE ÇALIŞTAYLAR
- BATI ERMENİCESİ
ÇALIŞMALARI

**23,5
HRANT DİNK
HAFIZA MEKÂNI**

- HAFIZA ÇALIŞMALARI
- İNSAN HAKLARI VE
DEMOKRASİ ATÖLYELERİ
- ZİYARETÇİ PROGRAMLARI
- SEMİNER, KONFERANS
VE ÇALIŞTAYLAR

**ULUSLARARASI
HRANT DİNK ÖDÜLÜ**

HDV YAYINLARI

HRANT DINK FOUNDATION

HAVAK HALL

LIBRARY / ARCHIVE

TURKEY-ARMENIA RELATIONS PROGRAM

DIALOGUE GROUPS

TRAVEL GRANT

FELLOWSHIP SCHEME

ACADEMIC RESEARCHES
AND POLICY PAPERS

ASULIS DISCOURSE, DIALOGUE, DEMOCRACY LABORATORY

PROJECTS ON
HATE SPEECH AND
ALTERNATIVE DISCOURSE

INTERNATIONAL
CONFERENCES AND
WORKSHOPS

EDUCATIONAL STUDIES
AND WORKSHOPS

NGO GRANT AND
FELLOWSHIP PROGRAMS
FOCUSING ON
CO-EXISTENCE

BOLIS INSTITUTE

PLURALIST HISTORY,
CULTURE AND ART
STUDIES

PROJECTS ON CULTURAL
HERITAGE AND ORAL
HISTORY

ACADEMIC RESEARCH

SEMINARS, CONFERENCES
AND WORKSHOPS

WESTERN ARMENIAN
STUDIES

23.5 HRANT DINK SITE OF MEMORY

MEMORY STUDIES

WORKSHOPS ON HUMAN
RIGHTS AND DEMOCRACY

VISITOR PROGRAMS

SEMINARS, CONFERENCES
AND WORKSHOPS

INTERNATIONAL HRANT DINK AWARD

HDV PUBLICATIONS

ADINI, HRANT DİNK'İN "23,5 NİSAN" BAŞLIKLİ KÖŞE YAZISINDAN ALAN 23,5 HRANT DİNK HAFİZA MEKÂNI, HRANT DİNK'İN DE OFİSİNİ İÇEREN AGOS GAZETESİ'NİN ESKİ ÇALIŞMA OFİSİNDE YER ALIYOR. 19 OCAK 2007'DE HRANT DİNK SEBAT APARTMANI'NIN ÖNÜNDE ÖLDÜRÜLDÜ VE YÜZBİNLERCE KİŞİ CENAZEYE KATILDI. SÜREÇ İÇERİSİNDE SEBAT APARTMANI'NDAKİ AGOS OFİSİ TÜRKİYE'NİN KOLEKTİF HAFİZASINDA SEMBOLİK ANLAMDA ÖNEMLİ BİR YERE SAHİP OLDU. 23,5 HRANT DİNK HAFİZA

23,5

10

HRANT DİNK HAFİZA MEKÂNI
HRANT DINK SITE OF MEMORY

NAMED AFTER HRANT DINK'S ARTICLE "23.5 APRIL", THE 23.5 HRANT DINK SITE OF MEMORY IS LOCATED AT THE FORMER OFFICE OF AGOS NEWSPAPER WHICH ALSO HOUSES HRANT DINK'S PERSONAL OFFICE. ON 19 JANUARY 2007, HRANT DINK WAS ASSASSINATED IN FRONT OF THE SEBAT BUILDING AND HUNDREDS OF THOUSANDS ATTENDED HIS FUNERAL CEREMONY, EARNING THE AGOS OFFICE AND THE SEBAT BUILDING A POWERFUL PRESENCE IN THE COLLECTIVE MEMORY

MEKÂNI, HRANT DİNK'İN SAHİPLENDİĞİ VE HAKKINDA FARKINDALIK YARATMAYA ÇALIŞTIĞI DEMOKRASİ, EŞİTLİK, ADALET, İNSAN HAKLARI VE ÖZGÜRLÜKLER GİBİ EVRENSEL DEĞERLERİN ÖNEMİ HAKKINDA FARKINDALIK YARATIRKEN, HAFIZA VE UMUT ARASINDA BİR KÖPRÜ İŞLEVİ GÖRÜYOR. 23,5 HRANT DİNK HAFIZA MEKÂNI BİR DİYALOG, ÜRETİM, ARAŞTIRMA, PAYLAŞIM VE TEFEKKÜR MEKÂNI OLARAK FAALİYET GÖSTERİYOR. HRANT DİNK'İN ÇALIŞMA ODASI OLDUĞU GİBİ KORUNURKEN, DİĞER ODALARDA

ZİYARETÇİLERİ KİMLİK, EŞİTLİK, HAKİKAT VE ADALET GİBİ KAVRAMLARI SORGULAMAYA DAVET EDEN VİDEOLAR, YERLEŞTİRMELER VE YAZILAR YER ALIYOR. ZİYARETÇİLER, MEKÂNI HRANT DİNK'İN ANLATILARI REHBERLİĞİNDE GEZERKEN ONUN HAYATINA, MÜCADELESİNE VE ÖLÜMÜNE TANIKLIK EDECEK, AGOS GAZETESİ'NİN HİKÂYESİNİ KEŞFEDECEK VE TÜRKİYE TARİHİNDEN KESİTLER BULACAKLAR.

OF TÜRKİYE. 23.5 HRANT DINK SITE OF MEMORY ADDRESSES AND HIGHLIGHTS THE IMPORTANCE OF UNIVERSAL VALUES EMBRACED BY HRANT DINK SUCH AS DEMOCRACY, EQUALITY, JUSTICE, HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS WHILE BUILDING A BRIDGE BETWEEN MEMORY AND HOPE. THE 23.5 HRANT DINK SITE OF MEMORY ACTS AS A SPACE FOR DIALOGUE, PRODUCTION, RESEARCH, SHARING AND REFLECTION. HRANT DINK'S OFFICE HAS BEEN KEPT AS IT WAS, WHILE IN

OTHER ROOMS VISITORS ARE INVITED TO QUESTION AND DISCUSS NOTIONS SUCH AS IDENTITY, EQUALITY, TRUTH AND JUSTICE THROUGH TEXTS, VIDEOS AND INSTALLATIONS. AS HRANT DINK GUIDES VISITORS THROUGH THE SITE, THE VISITORS BEAR WITNESS TO HIS LIFE, HIS WORK AS A RIGHTS DEFENDER AND HIS DEATH, WHILE ALSO EXPLORING THE STORY OF THE AGOS NEWSPAPER AND SEEING SNAPSHOTS OF DIFFERENT HISTORICAL PERIODS IN TÜRKİYE.

SANAL TUR
VIRTUAL TOUR

PROJE EKİBİ
PROJECT TEAM
ASLI YOLCU
KÜRŞAT GÜNGÖR SAĞLAM
NAYAT KARAKÖSE

23,5 HRANT DİNK HAFIZA MEKÂNI

12

23.5 HRANT DINK SITE OF MEMORY

DESTEKÇİ
SUPPORTER

John and Hasmik
Mgrdichian Foundation

Kapılarını 2019 yılında ziyaretçilerine açan 23,5 Hrant Dink Hafıza Mekânı, Hrant Dink'in, hakkında farkındalık yaratmaya çalıştığı demokrasi, insan hakları, özgürlük, eşitlik ve bir arada yaşam gibi evrensel değerleri kitlelerle buluşturan, hafıza ile umudu birleştiren bir merkez olarak faaliyet gösteriyor. Adını, Hrant Dink'in 23 Nisan 1996'da Agos'ta yayımlanan '23,5 Nisan' başlıklı köşe yazısından alan 23,5, Hrant Dink'in hayatına, mücadelesine, öldürülmesine giden günlere, Agos'un ve Türkiye'deki Ermenilerin hikâyelerine ışık tutarken, Türkiye'nin yakın tarihine de bir bakış olanağı sunuyor.

Ziyaretçiler, mekânı Hrant Dink'in anlatıları rehberliğinde gezerken, kimlik, eşitlik, hakikat ve adalet gibi kavramlar üzerine düşünmeye teşvik eden videolar, yerleştirmeler ve yazılarla karşılaşılıyor. Aynı zamanda arşiv işlevi gören mekânda ziyaretçiler Agos'un 1996–2007 aralığındaki sayılarına erişebiliyor, dava dosyalarını inceleyip, 19 Ocak anma konuşmalarını dinleyebiliyor. Mekâna gelme imkanı olmayanlar

Opening its doors to visitors in 2019, the 23.5 Hrant Dink Site of Memory operates as a center that brings together universal values such as democracy, human rights, freedom, equality, and coexistence, values that Hrant Dink tried to raise awareness about, with the masses, combining memory with hope. Taking its name from Hrant Dink's column titled "23.5 April" published in Agos on April 23, 1996, 23.5 sheds light on Hrant Dink's life, struggle, the days leading to his death, and the stories of Agos and Armenians in Türkiye, while also offering a perspective on Türkiye's recent history.

As visitors explore the space guided by Hrant Dink's narratives, they encounter videos, installations, and texts that encourage reflection on concepts such as identity, equality, truth, and justice. The space, which also functions as an archive, allows visitors to access Agos issues from 1996–2007, examine court files, and listen to January 19 commemoration speeches. For those who cannot visit in person, there is also a virtual

için ise mekânı çevrimiçi deneyimleyebilecekleri bir sanal tur bulunuyor. Ziyaretçiler mekânı hem fiziksel olarak hem de çevrimiçi ortamda; Türkçe, Ermenice ve İngilizce dillerinde gezebiliyor.

ANMA VE ALTERNATİF BİR GELECEK İÇİN 23,5 HAFIZA MEKÂNI'NDA BULUŞALIM

23,5 Hrant Dink Hafıza Mekânı, açılışının altıncı yılına denk gelen 21-27 Nisan 2025 haftasında, Hrant Dink'in '23,5 Nisan' yazısından ilhamla anma etkinlikleri yaptı. Hafta boyunca hafızayı, umudu ve diyalogu buluşturan atölye ve yerleştirmelerle ziyaretçilerin katılımına açık bir alan yaratıldı.

Hafta boyunca Selen Hayal, Nesim Ovadya İzrail ve Lusine Hovhannisyan'ın yürütücülüğünde çeşitli atölye ve etkinlikler yapıldı. Bu buluşmalarda bellek, kimlik, bir arada yaşam temaları yaratıcı ifade ve ortak deneyimler aracılığıyla ele alındı.

24 Nisan'da piyanist Lusine Hovhannisyan, 23,5 Hrant

Dink Hafıza Mekânı'ndaki Atlantis Uygarlığı Odası'nda yer alan harmonyum eşliğinde bir dinleti sundu. Gomidas Vartabed'in eserlerinden derlenen programda Krunk, Garun a, Chinar es, Hov Areq, Yerkinqn Ampel e, Dle Yaman, Der Voghormia, Sareri Hovin Mernem ve Qani Vur Janim gibi Ermeni halk şarkıları seslendirilirken, katılımcılar da mekânın sergisi ve tematik odaları eşliğinde özgün bir dinleti deneyimledi.

Sanatçı Sarkis'in eserinden ilham alan, 'Gökkuşağı Renkleriyle 23,5'ta Çocukların Yağmur Çağrısı' başlıklı enstalasyonunda çocuklar, aynaya renkli parmak izlerini hafta boyunca bırakmaya devam etti. Bu katılım, her çocuğun dünyaya kattığı benzersiz izi ve umut dolu bir geleceği simgeledi.

Hafta boyunca ziyaretçilerle Paskalya çöreği ve yas dönemlerinde ikram edilen ırmık helvası paylaşıldı. Bu ikram, birlikteliği ve farklı kültürel geleneklerin bir arada yaşatılmasını simgeleyen bir buluşma alanı oluşturdu.

tour available to experience the space online. Visitors can explore the space both physically and online in Turkish, Armenian, and English.

CALL TO REMEMBER AND BUILD AN ALTERNATIVE FUTURE: JOIN US AT THE 23.5 HRANT DINK SITE OF MEMORY

During the week of April 21-27, 2025, coinciding with the sixth anniversary of its opening, the 23.5 Hrant Dink Site of Memory organized commemoration events inspired by Hrant Dink's "23.5 April" article.

Throughout the week, various workshops and activities were held, facilitated by Selen Hayal, Nesim Ovadya İzrail, and Lusine Hovhannisyan. These gatherings explored the themes of memory, identity, and coexistence through creative expression and shared experiences.

On 24 April, pianist Lusine Hovhannisyan performed

a mini concert at the Atlantis Civilization Room of the 23.5 Hrant Dink Site of Memory, accompanied by the harmonium housed in the space. The program, drawn from the works of Gomidas Vartabed, featured Armenian folk songs including Krunk, Garun a, Chinar es, Hov Areq, Yerkinqn Ampel e, Dle Yaman, Der Voghormia, Sareri Hovin Mernem, and Qani Vur Janim. Participants experienced the concert in dialogue with the exhibition and thematic rooms of the site, making for a distinctive listening experience.

Inspired by the work of artist Sarkis, the installation titled Children's Rain Call at 23.5 with Colours of the Rainbow invited children to leave colourful fingerprints on a mirror throughout the week. Each mark symbolised the unique imprint every child brings to the world and a hopeful vision for the future.

Throughout the week, visitors were welcomed with Easter bread and helva, a semolina dessert traditionally served during times of mourning.

PROJE EKİBİ

PROJECT TEAM

ASLI YOLCU

BUKET KAPISIZ

DENİZ EZGİ SÜREK

KÜRŞAT GÜNGÖR SAĞLAM

NAYAT KARAKÖSE

ZEYNEP SUNGUR

14

HAKİKAT İÇİN SÖYLEŞİLER

CONVERSATIONS FOR TRUTH

DESTEKÇİ

SUPPORTER

John and Hasmik
Mgrdichian Foundation

Hrant Dink'in öldürülmesinin 18. yılında, 23,5 Hrant Dink Hafıza Mekânı'nda 13-19 Ocak tarihleri arasında 'Hakikat İçin Söyleşiler' etkinliği yapıldı. Hafta boyunca süren programda; hakikat, adalet ve geçmişle yüzleşme gibi Hrant Dink'in savunduğu evrensel değerler; söyleşiler, atölyeler ve etkinlikler aracılığıyla konuşuldu. Hibrit formatta yapılan etkinliklerde farklı yaş ve meslek gruplarından katılımcılar yer aldı.

Program, Hrant Dink'in biyografisinin anlatıldığı *Hrant* kitabının yazarı Tûba Çandar ile *Agos* gazetesindeki çalışma arkadaşı Karin Karakaşlı'nın bir araya geldiği söyleşiyle başladı. Bu buluşmada Hrant Dink'in yaşamı, mücadelesi ve kitabın yazım süreci etrafında bir sohbet yapıldı. Programın devamında Hrant Dink'in sözünü renge, şekle ve sese büründürerek aktaran *Hafıza Yetersiz* filmi gösterimi yapıldı ve filmin yönetmeni Ümit Kıvanç ile, Hrant Dink'in mesele edindiği konular ve

On the 18th anniversary of Hrant Dink's assassination, "Conversations for Truth" was held at the 23.5 Hrant Dink Site of Memory between 13 and 19 January. Throughout the week-long program, Hrant Dink's universal values of truth, justice, and confronting the past were explored through in-depth conversations, workshops, and events. The program was held in a hybrid format and brought together participants from diverse age groups and professional backgrounds.

The program opened with a conversation between Tûba Çandar, author of *Hrant*, the biography of Hrant Dink, and Karin Karakaşlı, his colleague at *Agos* newspaper. The session centered on Hrant Dink's life, his struggle, and the process of writing the book. The program continued with a screening of *Memory Too Low for Words*, a film that translates Hrant Dink's words into color, form, and sound, followed by a conversation

filmin yapım süreci hakkında konuşuldu.

Agos'taki aynı adlı köşeden yola çıkılarak kurgulanan 'Akrabamı Arıyorum' başlıklı söyleşide, akrabalarını arayanların Agos'a verdiği ilanlar, Hrant Dink ve Agos'un bu konudaki yazı ve katkıları, köklerini ve kimliklerini arayanların hikâyeleri tartışıldı. Ayfer Bartu Candan moderatörlüğünde yapılan söyleşide Jülide Aral, Pakrat Estukyan, Fethiye Çetin ve Ayşe Gül Altınay konuşmacılar arasında yer aldı. 'Zamanın Ruhu' başlıklı söyleşide ise Hrant Dink'in hedef gösterildiği döneme ait siyasi ve toplumsal iklim, bugüne uzanan etkileriyle birlikte Işın Eliçin moderatörlüğünde, Ali Bayramoğlu, Hülya Deveci ve İbrahim Kaboğlu'nun katılımıyla tartışıldı. Bu söyleşide aynı zamanda Hrant Dink'in hedef gösterilme ve dava sürecine dair de konular yer aldı.

18 Ocak'ta sanatçı Memed Erdener'in hazırladığı bina

üzeri yansıtma Sebat Apartmanı'nın dış cephesinde yerini buldu; ardından eserin sanatsal ve anma boyutu üzerine Aylin Vartanyan eşliğinde bir söyleşi yapıldı. Sanatçının hazırladığı bu video projeksiyon 18-19 Ocak akşamlarında Sebat Apartmanı'nın dış cephesinde yansıtılmaya devam etti.

Hafta boyunca her söyleşiden önce 23,5 Hrant Dink Hafıza Mekânı'nda rehberli turlar yapıldı. Bu turlar katılımcılara Hrant Dink'in yaşamı ve mücadelesi ve hafıza mekânının temaları üzerine daha yakından düşünme imkânı sundu.

with its director Ümit Kıvanç on the values Hrant Dink advocated for, the causes he took up, and the making of the film.

The session titled "I Am Looking for My Relative," inspired by the column of the same name in Agos, explored the notices sent to Agos by those searching for relatives, the writings and contributions of Hrant Dink and Agos on this subject, and the stories of those in search of their roots and identity. Moderated by Ayfer Bartu Candan, the panel featured Jülide Aral, Pakrat Estukyan, Fethiye Çetin, and Ayşe Gül Altınay. The session titled "The Spirit of the Time" examined the political and social atmosphere of the period in which Hrant Dink was targeted, along with its lasting implications today, and also addressed the process of his being targeted and the ensuing legal case. The panel was moderated by Işın Eliçin and featured Ali

Bayramoğlu, Hülya Deveci, and İbrahim Kaboğlu.

On 18 January, a video mapping projection by artist Memed Erdener was presented on the facade of the Sebat Building, followed by a conversation on its artistic and commemorative significance, with Aylin Vartanyan. The projection continued to be displayed on the building's facade on the evenings of 18 and 19 January.

Throughout the week, guided tours of the 23.5 Hrant Dink Site of Memory were held prior to each session, offering participants the opportunity to reflect more closely on Hrant Dink's life and struggle, as well as the broader themes of the memory site.

PROJE EKİBİ
PROJECT TEAM
 ASLI YOLCU
 NAYAT KARAKÖSE

23,5 HRANT DİNK HAFIZA MEKÂNI ÖĞRENME PROGRAMLARI

23.5 HRANT DINK SITE OF MEMORY LEARNING PROGRAMS

DESTEKÇİ
SUPPORTER

23,5 Hrant Dink Hafıza Mekânı, öğrenme programlarıyla birlikte sosyal dönüşüme katkı sağlayan bir mekân olarak çalışmalarını sürdürüyor. Deneyimi ve öğrenmeyi esas alan turlar ve atölyeler arasında 'Rehberli Tur', 'Hrant Dink'in Çalışma Odası'ndan Ermeni Kültürü ve Tarihine Bir Bakış', '23,5'ü Keşfediyoruz' ve 'Hafıza Mekânları Atölyesi' yer alıyor. 2025 yılında 23,5'ü 2100'ün üzerinde kişi ziyaret etti, 800 kişi atölye ve turlara katıldı.

REHBERLİ TUR

Rehberli turda katılımcılar, 23,5'teki tematik odaları gezerken Hrant Dink'in hayatı, mücadelesi, 23,5'un kuruluş hikâyesi, Sebat Apartmanı'nın hafızası ve insan hakları ekseninde sohbet ediyor. Farklı tarih ve saat seçenekleriyle geniş bir kitleye ulaşmayı hedefleyen bu turlar yaklaşık bir saat sürüyor ve talep üzerine çevrimiçi de yapılabilir.

23.5 Hrant Dink Site of Memory is a space that contributes to social transformation with its learning programs. Among the tours and workshops based on learning and experience are 'The Guided Tour', 'A Look at Armenian Culture and History from Hrant Dink's Office', 'Exploring 23.5' and 'Memory Sites Workshop'. In 2025, more than 2100 people visited 23.5 and 800 people participated in workshops and tours.

THE GUIDED TOUR

The guided tour leads participants to explore the thematic rooms at 23.5 while engaging in conversations about Hrant Dink's life, his struggle, the founding story of 23.5, the memory of the Sebat Building and human rights. These tours aim to reach a wide audience by offering different date and time options. Lasting approximately one hour, guided tours can also be conducted online upon request.

23,5'U KEŞFEDİYORUZ

15-24 yaş aralığında katılımcılarla yürütülen ve 2 saat süren '23,5'u Keşfediyoruz' atölyesinde ziyaretçilerin fikirlerine, izlenimlerine ve bireysel deneyimlerine alan açılıyor. Rehberli turun ardından katılımcılar, 23,5'un bölümleri ve içeriğiyle ilgili çeşitli sorular ve bilgiler barındıran 'Etkileşim Haritası'yla mekânı deneyimliyor. Atölye sonunda katılımcılar deneyimlerini ve fikirlerini paylaşıyor.

HRANT DİNK'İN ÇALIŞMA ODASI'NDAN ERMENİ KÜLTÜRÜ VE TARİHİNE BİR BAKIŞ

2007 yılındaki haliyle korunan Hrant Dink'in çalışma odası, mobilyaların ve kitapların yanı sıra duvarlara asılı resimler, fotoğraflar ve süs eşyaları barındırıyor. Bu odadan yola çıkarak tasarlanan 'Hrant Dink'in Çalışma Odası'ndan Ermeni Kültürü ve Tarihine Bir Bakış' atölyesi, Hrant Dink'in odasındaki imgeler ve aralarındaki ilişkiler ekseninde Ermeni kültür ve

tarihine kapı aralıyor. Görsel ve işitsel materyallerle desteklenen bu atölye 23,5'ta yüz yüze ve sanal tur üzerinden çevrimiçi olarak yapılıyor; yaklaşık 2 saat sürüyor.

HAFIZA MEKÂNLARI ATÖLYESİ

Hafıza mekânı kavramını, hafıza mekânlarının işlevlerini, bu mekânların toplumsal adalet, barış inşası ve geçmişle yüzleşme pratikleri üzerinde oynadığı rolü ele alan atölyede katılımcılar, dünyanın farklı coğrafyalarında soykırım, darbe, diktatörlük, Apartheid gibi zor geçmişlerle yüzleşen hafıza mekânları, müzeler ve anıtlardan örnekleri keşfederek ilham verici hafızalaştırma çalışmaları hakkında bilgi edinme fırsatı buluyor. Yüz yüze yapılan bu atölye talep üzerine çevrimiçi de yapılabilir.

EXPLORING 23.5

The 'Exploring 23.5' workshop, which lasts 2 hours and is conducted with participants aged 15-24, opens up space for visitors' ideas, impressions and individual experiences. Following the guided tour, participants experience the space with the 'Interaction Map', which contains various questions and information about the sections and content of 23.5. At the end of the workshop, participants share their experiences and ideas.

A LOOK AT ARMENIAN CULTURE AND HISTORY THROUGH HRANT DINK'S OFFICE

Hrant Dink's Office, preserved as it was in 2007, contains furniture, books, pictures hung on the walls, photographs, and decorative objects. The workshop aims to shed light on Armenian culture and history based on the images in Hrant Dink's Office and the

relations between them. Supported by audio-visual materials, this workshop is held face-to-face and through a virtual tour, lasting approximately 2 hours.

MEMORY SITES WORKSHOP

The Memory Sites Workshop addresses the concept of memory sites, their functions, and the role they play in social justice, peacebuilding, and confronting the past. Participants have the opportunity to learn about inspiring memorialization efforts by exploring examples of memory sites, museums, and monuments in different parts of the world that face difficult pasts such as genocide, coups, dictatorships, and apartheid. This workshop is held face-to-face and can also be conducted online upon request.

YUNANCA'DA ŞEHİR ANLAMINDAKİ
“POLİS”TEN GELEN BOLİS, ESKİDEN BERİ
ERMENİLER TARAFINDAN İSTANBUL'A
ATIFTA BULUNURKEN KULLANILIR.

HRANT DİNK VAKFI BÜNYESİNDE
KURULAN BOLİS ENSTİTÜSÜ,
TÜRKİYE'DE TARİH, SOSYOLOJİ,
KÜLTÜR ALANLARINDA ÇOĞULCULUĞU
MERKEZİNE ALAN, MİLLİYETÇİLİK,
IRKÇILIK VE CİNSİYETÇİLİKTEN UZAK,
DİSİPLİNLERARASI ALTERNATİF
ÇALIŞMALARIN ÜRETİLMESİNE VE

FROM THE GREEK WORD FOR CITY
“POLIS”, BOLIS HAS LONG BEEN USED
BY ARMENIANS WHEN REFERRING
TO ISTANBUL.

ESTABLISHED WITHIN THE HRANT DINK
FOUNDATION, THE BOLIS INSTITUTE
AIMS TO SUPPORT THE PRODUCTION
OF ALTERNATIVE INTERDISCIPLINARY
STUDIES IN THE FIELD OF HISTORY,
SOCIOLOGY AND CULTURE THAT ARE
PIVOTED AROUND PLURALITY, FREE OF
NATIONALISM, RACISM AND SEXISM;

ARAŞTIRMACILARIN YETİŞMESİNE
DESTEK OLMAYI AMAÇLAYAN BİR
BİRİMDİR. ÇOĞULCU VE DEMOKRATİK BİR
TARİH YAZIMI, KAPSAYICI KÜLTÜR-SANAT
ÇALIŞMALARI, ÇOKKÜLTÜRLÜ SOYUT
VE SOMUT KÜLTÜREL MİRASIN TANINMASI
VE KORUNMASI AMACIYLA YÜRÜTÜLEN
ÇALIŞMALAR İÇİN BİR MERKEZ
OLMAYI AMAÇLAR.

BOLİS, AKADEMİK VE BAĞIMSIZ
ARAŞTIRMALAR YAPAN KİŞİLERİ
VE KURUMLARI DESTEKLERKEN,

BU AMAÇ DOĞRULTUSUNDA ARAŞTIRMA
VE İNCELEME ÇALIŞMALARI, PROJE
GELİŞTİRME VE YÜRÜTME, KÜTÜPHANE
VE ARŞİV OLUŞTURMA GİBİ FAALİYETLER
SÜRDÜRMEKTEDİR.

BOLİS

21

AND TO CONTRIBUTE TO TRAINING
RESEARCHERS IN TÜRKİYE. IT ASPIRES
TO BE A CENTER FOR A PLURALISTIC
AND DEMOCRATIC HISTORIOGRAPHY,
INCLUSIVE CULTURAL AND ARTS
PROJECTS AND ACTIVITIES CARRIED
OUT FOR THE RECOGNITION AND
PRESERVATION OF MULTICULTURAL
TANGIBLE AND INTANGIBLE HERITAGE.

BOLIS CARRIES OUT A HOST OF
ACTIVITIES INCLUDING RESEARCH AND
ANALYSIS, PROJECT IMPLEMENTATION

AND CREATING A LIBRARY AND ARCHIVE
WHILE SUPPORTING PEOPLE AND
INSTITUTIONS CARRYING OUT ACADEMIC
AND INDEPENDENT RESEARCH.

Batı, çokkültürlülükle gerçek anlamda henüz yeni tanışıyor. Çeşnilikte en farklı kültürlerle sahip Amerika'nın geçmişi dahi sadece iki asırlık. Avrupa ise 'öteki ile birlikte yaşama'yı deyim yerindeyse laboratuvar da deney yapı yapı üretiyor. Köklü bir çokkültürlü yaşam geleneği olmadığı için de bizim için sıradan(!) sayılan türban gibi bir konuda apışıp kalıyor, ne yapacağını şaşıyor. Fransa tipik bir örnek. Dini simgelerin okullarda kullanılmamasına yönelik yasanın kabulünde yaşanan sancı halen kıvrandırıyor. Ama adamlara bir diyecek yok çünkü tecrübeleri olmasa da tekkültürlülüğünden çokkültürlülüğe, teklikten birliğe doğru iyiniyetle gün geçtikçe daha iyisini beceriyorlar. Bizde ise tecrübe var, lakin niyet yok.

Çokkültürlülük kavramına antipati duyan çevrelerimiz hayli kaygılı. En büyük kaygıları da, ön plana çıkmaları halinde farklılıkların giderek fıkralaşması ve birliğimizin, bütünlüğümüzün bozulması.

Birliğimizle, bütünlüğümüzle örtülmeye çalışılan ise aslında tekliğimiz.

Hani "Ne mozaiki lan, mermer" deyişi vardı ya... İşte o. Böyle olmasına rağmen. "Bizde çokkültürlülük zaten var, yenisine ne gerek var ki" tavrından da bir gıdım taviz verdiğimiz yok.

Rivayete göre bir zamanlar birarada yaşama muhabbetimiz o denli güçlüymüş ki farklılıklarımızı fıkralaştırır, birbirimizle oynaşmışız. Yan yana geldik mi bir Türk, bir Kürt, bir Ermeni, bir Yahudi, bir Rum, gayı tutmayın bizi gitsin. "Kürt, Türk bir de Ermeni üç arkadaş yolda gidiyorlarmış..." diye başlarmışız birbirimizi 'Ti'ye alacak denli atışmaya, sevimye. Hey gidi günler hey... Farklılığımıza kızacağımıza, farklılığımızla eğlenirmişiz. Farklılığı eğlenceye dönüştürmek... İnsanoğlunun uygarlaşmasının gerçek göstergesi belki de bu. Ama sonra... Gün gelmiş, birbirimizden korkmuş, fıkralarımızı dahi anlatamaz olmuşuz.

FARKLILAŞSAK DA FIKRALAŞSAK

CREATING ANECDOTES BASED ON OUR DIFFERENCES

The West has only recently been introduced to multiculturalism in the real sense. Even the United States of America, who has the widest variety in flavours when it comes to culture, is only two hundred years old.

On the other hand, the experience of 'living with the other' in Europe is produced, so to speak, by laboratory experiments.

And since it does not have a deep-rooted tradition of multicultural life, Europe is often left baffled on issues such as the headscarf, which we consider matter-of-fact (!), and does not know what to do.

France is a typical example. The throes of pain suffered during the approval of the law regarding the prohibition of religious symbols in schools are still being felt. But it is impossible to condemn them for this, because despite their lack of experience, they manage to improve their stance by the day in their transition from mono-culturalism to multi-culturalism, from isolation to inclusion.

As for us, we have the experience, but not the intention.

Those who dislike the concept of multiculturalism are

quite worried. And their greatest worry is this:

If our differences are emphasized, they will turn into anecdote and jokes, and then, our unity and integrity as a nation will be damaged.

What is trying to be covered up with the concepts of unity and integrity are in actual fact is the claim for homogeneity.

You remember the words, "Who dare says we (Türkiye) resemble(s) a mosaic, we are like marble and nothing else"... That's the claim.

Despite of this, we do not compromise one iota from the stance that proclaims "We already have multiculturalism, why do we need a new version."

The story goes that, once our fondness for living together was so strong that we used to create anecdotes and stories from our differences, and pull each other's legs telling them.

A Turk, a Kurd, an Armenian, a Jew, a Greek, once we got together, there would be no holding us back.

"Three friends, a Kurd, a Turk and an Armenian, were walking along the street..." we used to start off, teasing each other, playing with each other. Those

'Tek'lik adına birçok zenginliğimizi yitirdiğimiz gibi neşemizi de kaybetmişiz.

Tekrar o günlerimizi yakalayabilir miyiz?

Yakalamak için nereden başlamalıyız?

'Siyaset, politika' gibi ürkütücü lafları bıraksak da eğitimden mi başlasak yoksa?

Farklılıklarımızı hiç çıkmamacasına belleğimize kazıyacak ders üniteleri, araştırma konuları mı koysak ders kitaplarımıza?

Belki de en iyisi alfabeden başlamak.

"Ali topu Veli'ye at"ın yanına bir de "Ali topu Hagop'a at"ı eklemek.

Beyoğlu gazetesinin azınlıkları buluşturan bir toplantısında da sormuştum bu soruları, orada da yinelemiştim önerilerimi.

Apoyevmatini gazetesinin Genel Yayın Yönetmeni Mihail Vasiliadis dostum, espriyle takıldı bu "Ali Topu Hagop'a at" sloganına.

"Vallahi başına iş açacak laf ediyorsun" diyerek esprisini patlattı.

"Ali topu at diyorsun ama ya bu topu Ali bir başka top anlar da askere gittiğinde topu ele geçirdiğinde Hagop'a nişanlarsa ne olacak? Bana ilkokulda böyle öğretiler demez mi?"

Gülüştük bir iyice.

İçimden "İşte bu" diyordum "İşte bu."

Bir farklının diğerine endeksli travmatik ya da paranoyak ruh halinin hangi boyutlarda gezinebileceğini gösterse de, yakalamamız gereken birliktelik işte bu.

Farklılıklarımızı fıkralaştırmak...

HRANT DİNK
AGOS
4 HAZİRAN 2004
JUNE 4TH, 2004

23

were the days. Instead of losing our temper over our differences, we used to entertain ourselves with them. To transform difference into entertainment... This might be the true sign of human civilization.

But then... A day came when we began to fear each other, and could not even tell each other our jokes and stories.

We did not only lose many of our richness in the name of 'homogeneity', but we lost our joy as well.

Can we recapture those days?

Where should we begin to capture them?

Should we perhaps leave chilling words like 'politics' aside and begin with education?

Should we introduce course units, research topics to our school books that will inscribe our differences in our memory for good?

Perhaps it is best to begin with the alphabet book.

To add, next to "Ali, throw the ball to Veli," another sentence that says, "Ali, throw the ball to Hagop."

I once asked these questions, and repeated my proposals at a meeting organized by Beyoğlu newspaper that brought together minorities.

My friend Mihail Vasiliadis, the editor-in-chief of the Apoyevmatini newspaper, pulled my leg about my proposal including the slogan "Ali, throw the ball to Hagop."

"You're honestly going to get yourself into trouble," he joked.

"You say, Ali throw the ball, but what if Ali misunderstands what you mean by ball (the word for ball and cannon/cannonball are the same in Turkish) and targets the cannon towards Hagop when he is doing his military service? Will he not justify his action by saying, well, that's what they taught me in primary school?"

We had a good laugh.

"This is exactly what I mean," I said to myself, "This is it."

Although it also shows the extent of the traumatic or paranoid mood of a different individual, a mood linked to the mood of another different individual, this is the togetherness we have to capture.

To create anecdotes based on our differences...

PROJE EKİBİ**PROJECT TEAM**

AYFER BARTU CANDAN

BELGİN AKTÜRK

MEHMET POLATEL

ZEYNEP KARABABA

**AZINLIK HAKLARI
AKADEMİSİ****MINORITY RIGHTS
ACADEMY****DESTEKÇİLER****SUPPORTERS****Funded by
the European Union****Consulate General of Sweden
Istanbul**

Hrant Dink Vakfı tarafından yürütülen HDV Azınlık Hakları Akademisi, dünyada ve Türkiye’de azınlık hakları konularını tartışmaya açıyor, bu alanda farkındalık yaratıyor ve çözüm önerilerinin şekillenmesine katkı sunuyor. Akademi’nin birinci dönemi 2024 yılında tamamlandı. Türkiye’nin farklı şehirlerinden 20 katılımcı, dördü İstanbul’da yüz yüze, dördü çevrimiçi olmak üzere sekiz günlük bir programa katıldı. Akademiden mezun olan katılımcılar, Azınlık Hakları Akademisi’nin alt hibe programına başvuru hakkı kazandı. Alt hibe programına dokuz proje başvurusu yapıldı; seçici kurul, akademinin vizyon ve misyonunu gözeterek beş projeye hibe verdi.

Akademi’nin ikinci dönemine 170’in üzerinde başvuru geldi. Değerlendirme sürecinin ardından farklı alanlardan ve şehirlerden 20 katılımcı programa kabul edildi. 23-26 Mayıs 2025 tarihleri arasında İstanbul’da Anarad Hıgutyun Binası’nda yüz yüze yapılan programda, farklı ülkelerden ve uzmanlık alanlarından 12 uzman seminer verdi. Programın dili Türkçeydi;

The HDV Minority Rights Academy, run by the Hrant Dink Foundation, discusses minority rights issues in Türkiye and worldwide, builds awareness, and contributes to shaping solutions. The first term was completed in 2024. Twenty participants from across Türkiye took part in an eight-day program: four days in person in Istanbul, four days online. Graduates became eligible to apply for the Academy’s sub-grant program. Nine project applications were submitted, and the selection committee awarded grants to five, in line with the Academy’s vision and mission.

Over 170 applications were received for the second term. After evaluation, 20 participants from diverse fields and cities were admitted. Between 23 and 26 May 2025, in-person sessions were held at the Anarad Hıgutyun Building in Istanbul, where 12 experts from various countries gave seminars. The program language was Turkish, with simultaneous translation for English sessions.

İngilizce oturumlarda simultane çeviri desteği sağlandı. Akademi'nin ilk günü, insan hakları hukuku ile Türkiye'de azınlık hakları arasındaki ilişkiye ayrıldı; azınlık kavramına dair güncel tartışmalar ve uluslararası hukuk çerçevesi değerlendirildi. İkinci gün, Lozan Barış Antlaşması bağlamında Türkiye'de azınlık haklarına ve bu hakların uygulanmasında karşılaşılan sorunlara odaklanıldı. Gün, belgesel gösterimleri ve belgesellerin yönetmeniyle yapılan söyleşiyle bitti. Üçüncü gün, ayrımcılık ve toplumsal cinsiyet ilişkisini ele alan bir atölyeyle başladı; ardından Balkanlar ve Ortadoğu'daki azınlık topluluklarının durumuna ilişkin sunumlar yapıldı. Gün, proje geliştirme atölyesi ve hibe programı tanıtımıyla tamamlandı. Akademinin son günü, uluslararası düzeyde savunuculuğa ve azınlık hakları mekanizmalarına ayrıldı. Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kuruluşlar çerçevesinde azınlıklar alanındaki güncel çalışmalar ve savunuculuk tartışıldı. Akademi'nin çevrimiçi oturumları 18 Ekim, 1, 15 ve 29 Kasım tarihlerinde yapıldı. Birinci oturumda kültürel

miras ve mülkiyet hakları ele alındı; gayrimüslim azınlıkların mülkiyet sorunları, azınlık vakıflarıyla ilgili hukuki süreçler ve kültürel mirasın korunmasına yönelik uygulamalar değerlendirildi. İkinci oturum çevre ve azınlıklar konusuna ayrıldı; ekolojik adalet kavramı, azınlık grupların deneyimlediği ekolojik adaletsizlikler ve bunlara yönelik çözüm yolları tartışıldı. Üçüncü oturumda dil hakları ele alındı; uluslararası hukukta dil hakkının kapsamı ve Türkiye'de anadil eğitimine ilişkin yasal çerçeve değerlendirildi. Dördüncü ve son oturumda azınlıklar ve kesişimsellik konusu incelendi, birden fazla azınlık kimliğine sahip olma hâli tartışıldı. Oturumlar, Türkiye'de azınlık hakları savunuculuğu üzerine bir tartışmayla sona erdi.

Akademinin bütün derslerine katılan ve bitirme yazısını tamamlayan katılımcılar mezuniyet hakkı kazandı. Mezun olan katılımcılar, Azınlık Hakları Akademisi'nin alt hibe programına başvuru hakkı elde etti. 2025 Azınlık Hakları Akademisi Hibe Programı'na dokuz başvuru geldi; başvurular teknik değerlendirmenin ardından seçici kurula iletildi.

Day one covered the relationship between human rights law and minority rights in Türkiye, along with current debates on the concept of minorities and the international legal framework. Day two focused on minority rights in Türkiye under the Treaty of Lausanne and the challenges in implementing them, closing with short documentary screenings and a conversation with the director.

Day three opened with a workshop on discrimination and gender, followed by presentations on minority communities in the Balkans and Middle East, and closed with a project development workshop and an introduction to the sub-grant program. The final day addressed advocacy at the international level and minority rights mechanisms, including current initiatives and advocacy opportunities within the UN and other international organizations.

Online sessions were held on 18 October and 1, 15, and 29 November. Session one covered cultural

heritage and property rights, including issues faced by non-Muslim minorities, legal processes concerning minority foundations, and heritage protection practices. Session two addressed the environment and minorities, including ecological justice and the ecological injustices experienced by minority groups. Session three covered language rights, including their scope under international law and the legal framework for mother-tongue education in Türkiye. Session four examined minorities and intersectionality, including the experience of belonging to more than one minority identity. The sessions closed with a discussion on minority rights advocacy in Türkiye.

Participants who attended every session and completed their final written assignment qualified for graduation and became eligible to apply for the sub-grant program. Nine applications were received for the 2025 Grant Program and, after technical evaluation, were forwarded to the selection committee.

HİBE

2024 HDV Azınlık Hakları Akademisi'ni tamamlayan katılımcılar, kurumları aracılığıyla Akademi'nin alt hibe programına başvurmaya hak kazandı. Programa dokuz başvuru yapıldı; seçici kurulun değerlendirmesi sonucunda beş proje hibe almaya hak kazandı. 2024 alt hibe programında toplam 52.500 Euro hibe tahsis edildi; proje başına hibe tutarları 10.000 ile 12.500 Euro arasında değişti.

HİBE ALAN KURUMLAR VE PROJELERİ

- Beyoğlu Üç Horan Ermeni Kilisesi Vakfı – Azınlık Hakları Bağlamında Cemaat Vakıflarının Tüzel Kişilik ve Mülkiyet Sorunları
- Vakıf, proje çerçevesinde 'Azınlık Hakları Bağlamında Cemaat Vakıflarının Tüzel Kişilik ve Mülkiyet Sorunları' başlıklı iki günlük bir

konferans yaptı. Konferansta cemaat vakıflarının karşılaştığı mülkiyet sorunları ele alındı ve çözüm önerileri tartışıldı. Proje, azınlık hakları alanında diyalog zemini oluşturmayı, tüzel kişilik ve mülkiyet haklarına dair farkındalığı artırmayı ve savunuculuk çalışmalarını güçlendirmeyi hedefledi.

- GOLA Kültür Sanat ve Ekoloji Derneği – Taşlardan Söze, Laz Kültürünün İzini Sürmek
- GOLA'nın hibe projesi, Rize ve Artvin'de zamanla tahrip olan ya da kaybolan tarihî mekânların izini sürdü. Saha çalışmaları ve arşiv taramalarıyla Laz mimarisine ait kalıntılar haritalandırıldı; bulgular GPS ve fotoğraflarla belgelenerek bir bellek rotası oluşturuldu. Ayrıca mimari kalıntılar ile Laz dili arasındaki ilişkiyi ele alan bir katalog hazırlandı.
- Küresel Değişim Derneği & Nehna– Antakya Yerel Arapça Lehçesi Dil Kartları

GRANTS

Participants who successfully completed the HDV Minority Rights Academy were eligible to apply for the Academy's subgrant program through their institutions. Nine applications were submitted, and after careful evaluation by the selection committee, five projects were awarded grants. A total of €52,500 was allocated for the program, with individual project grants ranging from a minimum of €10,000 to a maximum of €12,500.

GRANT RECIPIENTS AND THEIR PROJECTS

- Beyoğlu Üç Horan Ermeni Kilisesi Vakfı – Legal Entity and Property Issues of Community Foundations in the Context of Minority Rights
- As part of its project, the Beyoğlu Üç Horan Armenian Church Foundation held a two-day conference of the same title, discussing the current

property issues faced by community foundations and proposing solutions to these issues. The project sought to foster a platform for dialogue and information sharing on minority rights, raise awareness of legal entity and property rights, and strengthen advocacy efforts in this field.

- GOLA Kültür Sanat ve Ekoloji Derneği – From Stones to Words: Tracing Laz Culture
- GOLA's project focused on uncovering historical sites in Rize and Artvin that had fallen into ruin or vanished over time. The initiative began with extensive field research and archival mapping to trace the remnants of Laz architecture. Findings from field studies, documented through GPS and photography, were used to develop a memory route. A catalog was also produced exploring the relationship between these architectural remains and the Laz language.

- Küresel Değişim Derneği ve Nehna'nın hibe projesi, Antakya ve çevresindeki yerel Arapça lehçeye ait yok olma riskindeki sözcük ve deyimleri arşivlemeyi amaçladı. Süreçte yaklaşık 100 sözcük ve 30 deyim tespit edilip özgün dijital kartlara dönüştürüldü. Kartlarda her sözcük ve deyim Arap alfabesiyle yazımı, Türkçe karşılığı, fonetik okunuşu ve görsel anlatımı yer aldı.
- Rengarenk Umutlar Derneği – Sur'da Toplumsal ve Mekansal Hafıza Yolculuğu
- Rengarenk Umutlar Derneği'nin projesi, Diyarbakır'ın Sur ilçesinde yaşayan çocuk ve gençlerin kentin tarihsel, toplumsal, kültürel ve mekânsal belleğiyle ilişki kurabileceği bir alan yaratmayı hedefledi. Süreçte kültürel ve kolektif miras odaklı atölyeler yapıldı ve Sur'da bellek yürüyüşleri yapıldı. Katılımcılar bu çalışmaların

ardından bellek ve sözlü tarih araştırmalarına dayalı özgün içerikler üretti; içerikler kitapçık olarak paylaşılacak.

- Sivil ve Ekolojik Haklar Derneği – Un Libro Abierto – Açık Kitap
- Un Libro Abierto projesi, Türkiye'de Yahudi dini ve kültürü hakkında bilgi eksikliğini gidermeyi ve toplumsal önyargılarla mücadeleyi amaçladı. Proje antisemitizmle mücadeleye odaklandı ve kültürel çeşitliliği zenginlik olarak öne çıkarmayı hedefledi. Çıktılar arasında Yahudi dini ve kültürel topluluklarını ele alan, açık kaynaklı dijital yayın olarak hazırlanan ve 250 basılı kopya dağıtılması planlanan Türkçe bir kitap yer aldı. Ayrıca üniversitelerde ve yaygın eğitimde kullanılmak üzere dört örnek eğitim modülü geliştirildi.

- Küresel Değişim Derneği & Nehna– Antakya Local Arabic Dialect Language Cards
- The Küresel Değişim Derneği & Nehna's project aimed to preserve the cultural heritage of Antakya and its surroundings by archiving endangered words and idioms from the local Arabic dialect. Around 100 words and 30 idioms from Antakya's local Arabic were identified and transformed into original digital cards, including the Arabic script of each term, its Turkish equivalent, phonetic pronunciation, and illustrative visuals.
- Rengarenk Umutlar Derneği – A Journey Through Social and Spatial Memory in Sur
- The Rengarenk Umutlar Derneği's project aimed to create a space where children and youth living in Diyarbakır's Sur district can engage with the city's historical, social, cultural, and spatial memory. Workshops on cultural and collective heritage

were held and memory walks were conducted throughout Sur with the participants, after which each participant was guided to produce original content based on memory and oral history research about Sur. These creative outputs will be shared with the public by the association.

- Sivil ve Ekolojik Haklar Derneği – Un Libro Abierto – Open Book
- This project is an initiative designed to address the lack of information about Jewish religion and culture in Türkiye and to combat social prejudices, by countering antisemitism and promoting cultural diversity as a source of richness. Key project outputs include a Turkish book on Jewish religious and cultural communities, shared as an open-source digital resource and distributed in 250 printed copies, along with four sample learning modules developed for use in universities and non-formal education settings.

PROJE EKİBİ**PROJECT TEAM****BELGİN AKTÜRK****MEHMET POLATEL****ZEYNEP KARABABA****AZINLIK HALLERİ
PODCAST SERİSİ****AZINLIK HÂLLERİ
PODCAST SERIES****DESTEKÇİLER****SUPPORTERS****Funded by
the European Union****Consulate General of Sweden
Istanbul**

2024 yılında yayın hayatına başlayan ve azınlık hakları odaklı tartışmalar için önemli bir mecra hâline gelen ‘Azınlık Hâlleri’ podcast kanalı, 2025 yılında da sekiz yeni bölümle içeriğini zenginleştirmeye devam etti. Seri boyunca, Türkiye’de ve dünyada azınlık hakları politikaları, karşılaşılan temel sorunlar ve çözüm önerileri, alanında uzman konuklarla disiplinlerarası bir bakış açısıyla ele alındı.

13. bölümde Melissa Bilal’le müziğin azınlık toplumları için taşıdığı yaşamsal önemi; Ermeni toplumu özelinde ninnilerin toplumsal hafızanın aktarımındaki rolünü konuştuk. 14. bölümde Seda Altuğ’la Suriye’deki güncel gelişmeleri tarihsel bir perspektifle inceleyerek bölgedeki azınlıkların maruz kaldığı sorunları ve sistematik azınlıklaştırılma süreçlerini tartıştık.

1964 Rum sürgünlerinin 60. yıldönümü vesilesiyle iki özel bölüm hazırladık. 15. bölümde İlay Romain Örs ile

**Azınlık
Hâlleri**

The *Azınlık Hâlleri* podcast channel, which began its broadcasting life in 2024 and has since become a significant platform for discussions focused on minority rights, continued to enrich its content with eight new episodes in 2025. Throughout the series, minority rights policies, challenges, and proposed solutions in Türkiye and around the world were addressed from an interdisciplinary perspective with experts.

In the 13th episode, we discussed the vital importance of music for minority communities with Melissa Bilal, specifically focusing on the role of lullabies as carriers of collective memory within the Armenian community. In the 14th episode, we examined current developments in Syria through a historical lens with Seda Altuğ, discussing the challenges faced by minorities in the region and the processes of “minoritization.”

To mark the 60th anniversary of the 1964 Greek expulsions, we produced two special recordings. In

sürgünlerin nasıl yapıldığını, İstanbul'daki Rumlar ve Türkiye-Yunanistan ilişkileri üzerindeki etkilerini ele aldık; zorunlu göçün bireysel ve toplumsal hafızadaki izlerini, kalanlarla gidenler arasındaki bağları ve bu sürecin azınlık kimliği üzerindeki etkisini tartıştık. 16. bölümde ise Elif Kevser Özer ile sürgünlerin bireysel ve toplumsal etkilerini, tanıklarla yapılan görüşmeler ışığında ayrıntılı olarak inceledik ve sürgün sırasında ve sonrasında Türkiye'deki Rum toplumunun deneyimlerini konuştuk.

17. bölümde Şerif Derince'yle anadil hakkını, anadilde eğitimin önemini, farklı eğitim modellerini ve Kürtçe özelinde Türkiye'de yaşanan sorunları ele aldık. Ayrıca Almanya'daki göçmen odaklı eğitim politikalarını karşılaştırmalı olarak inceledik. 18. bölümde Sergen Gül ile Roman toplumunun karşılaştığı ayrımcılık, yoksulluk ve eğitim hakkına erişim sorunlarını ele aldık. Roman mahallelerine yönelik saldırılardan Ergene

Havzası'ndaki çevresel adaletsizliklere uzanan konuları ve uluslararası dayanışma ağlarını konuştuk..

19. bölümde Özlem Şendeniz'le Laz kimliğinin tarihsel dönüşümünü ve Lazcanın bu süreçteki rolünü konuştuk. Şendeniz, Cumhuriyet dönemi vatandaşlık politikalarından günümüzdeki kültürel aktivizme ve çevresel sorunlara uzanan geniş bir yelpazede Lazların deneyimlerini aktardı. Yılın son bölümünde, Ulaş Sunata'yla Çerkeslerin tarihini, Türkiye'deki kimlik oluşum süreçlerini, kentleşme ve dernekleşme deneyimlerini ve anadilin korunmasında Çerkes kadınların üstlendiği kritik rolü değerlendirdik.

'Azınlık hâlleri' podcast kanalı, yeni dönemde de azınlık hakları alanındaki güncel ve tarihsel meseleleri kayda geçirmeye ve dinleyicileriyle buluşturmaya devam edecek.

the 15th episode, with İlay Romain Örs, we explored how the expulsions were carried out, their impact on Istanbul's Greek community and Türkiye-Greece relations, and the role of forced migration in shaping identity, including the ties between those who left and those who stayed and the effect of this process on minority identity. In the 16th episode, we conducted a detailed examination of the individual and social impacts of the deportations with Elif Kevser Özer, based on interviews with witnesses, and discussed the experiences of the Greek community in Türkiye during and after the expulsions. The 17th episode featured Şerif Derince, with whom we discussed the right to mother-tongue education, different educational models, and the specific challenges faced in Türkiye regarding the Kurdish language. We also conducted a comparative analysis of migrant-oriented education policies in Germany. In the 18th episode, with Sergen Gül, we covered the discrimination, poverty, and issues regarding access to education encountered

by the Roma community, from attacks on Roma neighborhoods to environmental injustices in the Ergene Basin and international solidarity networks. In the 19th episode, we discussed the historical transformation of Laz identity and the role of the Laz language in this process with Özlem Şendeniz. Şendeniz shared the experiences of the Laz people across a broad spectrum, ranging from Republican-era citizenship policies to present-day cultural activism and environmental issues. In the final recording of the year, we evaluated the history of Circassians and their identity formation processes in Türkiye with Ulaş Sunata, touching upon urbanization, the process of forming community organizations, and the critical role Circassian women play in preserving the mother tongue.

The *Azınlık Hâlleri* podcast channel will continue to document current and historical issues in the field of minority rights and reach its audience in the coming period.

PROJE EKİBİ

PROJECT TEAM

AYFER BARTU CANDAN

BELGİN AKTÜRK

MEHMET POLATEL

ZEYNEP KARABABA

KÖKLERE YOLCULUKLAR: MEKÂN VE AİDİYETE DAİR DÜŞÜNCELER

30

ANCESTRAL JOURNEYS: REFLECTIONS ON LAND AND BELONGING

‘Köklere Yolculuklar: Mekân ve Aidiyete Dair Düşünceler’ başlıklı konuşma dizisi 2025 yılında başlatıldı. Seri, köklere uzanan yolculuklar üzerinden keşif, yeniden bir araya gelme ve bu topraklarla kurulan bağları ele alıyor. Hrant Dink’in “Her Ermeni bir belgedir” sözünün işaret ettiği gibi, tarih çoğu zaman hayatta kalanların ve onların torunlarının aktardığı deneyimler aracılığıyla anlam kazanır. Dizi, kişisel anlatılar ve aile hikâyeleri üzerinden kuşaklar boyunca aktarılan hafızayı, yerinden edilme deneyimlerini ve mekânla kurulan aidiyet ilişkisini görünür kılmaya odaklanıyor.

Serinin ilk konuşmaları 20 ve 23 Haziran 2025 tarihlerinde, Amerika Birleşik Devletleri’nde yaşayan Anahid Nazarian ve Carolyn Rapkivian’ın aile geçmişlerine uzanan yolculuklarını konu aldı. Nazarian, Kayseri bölgesinde bulunan İncesu ve Cücün köylerine yaptığı ziyaret üzerinden aile hafızasının izini sürdü. Rapkivian ise kız kardeşiyle birlikte büyükbabası

The talk series “Ancestral Journeys: Reflections on Land and Belonging” was launched in 2025. The series addresses discovery, reunion, and the connections formed with one’s roots through journeys to the places of origin. As Hrant Dink’s words, “Every Armenian is a document,” suggest, history often gains meaning through the experiences conveyed by survivors and their descendants. Through personal narratives and family stories, the series focuses on making visible the memories passed down across generations, experiences of displacement, and the sense of belonging formed in relation to place.

The first talks in the series took place on June 20 and 23, 2025, featuring Anahid Nazarian and Carolyn Rapkivian, both based in the United States, who shared journeys tracing their family histories. Nazarian followed the traces of family memory through a visit to the villages of İncesu and Cücün in the Kayseri region. Rapkivian, together with her sister, retraced the

Hovaness (John) Okoomian'ın izini sürerek Harput, Kayseri, Talas, Sivas, Tokat ve İzmir'e uzanan yolculuğunu paylaştı. Konuşmada fotoğraflar, sözlü tarih belgeleri ve aile arşivlerinden parçalar aracılığıyla yerinden edilme, hayatta kalma ve direnç anlatıları bir araya geldi.

Seri, 13 Kasım 2025'te Deborah Valoma'nın 'İpliğin İzinden Eve Dönmek' başlıklı konuşmasıyla devam etti. Valoma, Harput bölgesindeki köklere uzanan araştırma sürecini ve büyükannesinden kalan tekstiller aracılığıyla aile geçmişiyle kurduğu ilişkiyi anlattı. Tekstil üretiminde saklı kalan bu el işi parçaların, yerinden edilme ve kuşaklar arası aktarım deneyimlerini taşıyan hafıza nesneleri olduğunu vurguladı.

Serinin 2025 yılındaki son konuşması 27 Kasım'da Paul Vartan Sookiasian tarafından yapıldı. Sookiasian, ailesinin geçmişine dair yıllar süren araştırmasını ve 1915 öncesi Arapgir'deki köklerin dünyasını yeniden kurma çabasını paylaştı. Bir soy ağacı ve aile

anlatılarıyla başlayan araştırmanın zamanla arşiv belgeleri, transkripsiyonlar ve uzak akrabalarla kurulan bağlantılarla genişlediğini anlattı. Bu süreçte Arapgir'e giderek ailesinde bir yüzyıl sonra bu topraklara dönen ilk kişi olmanın deneyimini aktardı.

'Köklere Yolculuklar' dizisi, kişisel hikâyeler aracılığıyla geçmişle kurulan bağları, kayıp mekânların hafızadaki yerini ve farklı kuşakların bu mirasla kurduğu ilişkiyi tartışmaya açıyor. Konuşmalar, parçalanmış aile tarihlerini yeniden düşünmeye, hatırlamaya ve köklerle kurulan ilişkiyi farklı biçimlerde anlamaya alan yaratıyor.

path of their grandfather Hovaness (John) Okoomian, sharing a journey that extended to Harput, Kayseri, Talas, Sivas, Tokat, and İzmir. Through photographs, oral history materials, and pieces from family archives, the talk brought together narratives of displacement, survival, and resilience.

The series continued on November 13, 2025, with Deborah Valoma's talk titled "Following a Thread Home." Valoma spoke about her research journey to the villages of her family's roots in the Harput region, and the relationship she built with her family history through textiles inherited from her grandmother. She emphasized that these handcrafted textile pieces, preserved through generations, function as objects of memory carrying experiences of displacement and intergenerational transmission.

The final talk of the series in 2025 was delivered on November 27 by Paul Vartan Sookiasian. Sookiasian

shared his years-long research into his family's past and his effort to reconstruct the world of his family's roots in Arapgir before 1915. What began with a family tree and family narratives gradually expanded through archival documents, transcriptions, and connections with distant relatives. As part of this process, he traveled to Arapgir, sharing the experience of becoming the first person in his family to return to these lands after a century.

Through personal stories, the "Ancestral Journeys" series opens up discussions on connections with the past, the place of lost spaces in collective memory, and how different generations relate to this heritage. The talks create space to reconsider fragmented family histories, to remember, and to reflect on different ways of understanding connections to one's roots.

KARDES'i ÜCRETSİZ İNDİRİN
DOWNLOAD KARDES FOR FREE

PROJE EKİBİ
PROJECT TEAM
DAMLA BARIN
İPEK MAYIS OĞUZ

KARDES - ÇOKKÜLTÜRLÜ HAFIZA TURLARI MOBİL UYGULAMASI

32

**KARDES - MULTICULTURAL
MEMORY TOUR
MOBILE APPLICATION**

DESTEKÇİLER
SUPPORTERS

2018 yılında başlayan ve Türkiye'nin somut ve somut olmayan kültürel mirasını görünür kılmak ve şehirlerin çokkültürlü hikâyelerini yaygınlaştırmak için tasarlanan KarDes mobil uygulaması, içeriğini ve etkileşimini bu yıl da artırdı. Uygulamaya yeni bir tematik tur eklendi.

İstanbul'un, Ankara'nın, İzmir'in ve Diyarbakır'ın az bilinen zenginliklerini gün yüzüne çıkarmak için 2000'i aşkın kültürel miras yapısını kullanıcılarla buluşturan KarDes, her biri ortalama iki saat süren ve 9 ile 15 arası duraklara sahip 41 hafıza turuyla farklı bölgelerin çokkültürlü geçmişlerini ortaya çıkarıyor. KarDes, 2025'te 7 bine yakın yeni kullanıcı tarafından indirildi.

KarDes projesinde, çokkültürlü semtlerin hikâyelerinin toplanması için aralarında sözlü tarih mülakatları, edebi eserler, fotoğraflar, eski haritalar ve arşiv kayıtlarının da olduğu çeşitli kaynaklar kullanıldı. Yazılı

Launched in 2018 and designed to make Türkiye's tangible and intangible cultural heritage visible and to spread the multicultural stories of cities, the KarDes mobile application continued to enrich its content and increase interaction this year. A new thematic tour was added to the application.

The application brings over 2000 cultural heritage sites to the user to shed light on the little-known richness of Istanbul, Ankara, İzmir, and Diyarbakır, and reveals the multicultural pasts of different regions with 41 memory tours, each of which lasts an average of two hours and has between 9 to 15 stops. KarDes was downloaded nearly 7 thousand new times in 2025.

Various sources, including oral history interviews, literary works, photographs, old maps, and archival records were utilized to collect the stories of the multicultural neighborhoods in KarDes. In addition to the examination of written and oral sources, field trips,

ve sözlü kaynakların incelenmesinin yanı sıra saha gezileri, atölyeler ve turlar yapıldı.

İSTANBUL YENİ İÇERİKLERİ

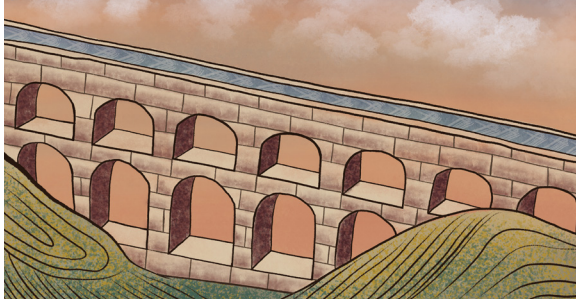
Bu yıl İstanbul içeriklerine yeni bir tur eklendi. Hollanda Araştırma Enstitüsü ve Radboud Üniversitesi işbirliğiyle ve Vrije Üniversitesi Amsterdam'ın desteğiyle yürütülen araştırma çerçevesinde yeni bir tematik tur hazırlandı. İstanbul'un Su Mirası turunda, Zeyrek Sarnıcı'ndan Çinili Hamam'a, Valens Su Kemer'i'nden Ayşe Sultan Çeşmesi'ne, İstanbul tulumacılarından su taşıyıcılarına, İstanbul'un hafızasında yer etmiş su yapılarına ve hikâyelere yer verildi.

19 Şubat 2025 tarihinde Hrant Dink Vakfı Havak Salonu'nda yapılan etkinlikte turun içeriği tanıtıldı. KarDes projesi koordinatörü Damla Barın'ın ve Hollanda Araştırma Enstitüsü Direktörü Fokke

Gerritsen'in açılış konuşmalarının ardından uzman isimler İstanbul'un suyla olan tarihsel bağını ve tura dahil edilen durakların hikâyelerini paylaştı.

Radboud Üniversitesi'nden Mariëtte Verhoeven, İstanbul'un Roma döneminden bu yana süregelen su yönetimi tarihine değinerek İmparator Hadrianus ve Valens dönemlerinde inşa edilen su sistemlerinin Osmanlı döneminde de güçlendirilerek kullanıldığını belirtti. Kee-Lou Ooyman, Valens (Bozdoğan) Kemer'i'nin 15. yüzyıl sonu tasvirlerine ve Mimar Sinan'ın Kırkçeşme sistemiyle Topkapı Sarayı'na su sağlama sürecindeki rolüne değindi. Fokke Gerritsen, suyun mahalle çeşmelerinden evlere taşınmasında farklı toplumlardan gelen sakaların (su taşıyıcıları) oluşturduğu lonca örgütlenmesini anlattı.

Alvise Cecchetti, Bayezid Hamamı gibi tura dahil edilen yapıların tarihî önemini aktardı. Damla Barın,

workshops and tours were carried out.

NEW CONTENT ON ISTANBUL

A new tour was added to the Istanbul content this year. As part of a research project carried out in collaboration with the Netherlands Institute in Turkey and Radboud University, and supported by Vrije Universiteit Amsterdam, a new thematic tour was created. The "Istanbul's Water Heritage" tour features water structures and stories rooted in Istanbul's memory, ranging from the Zeyrek Cistern to the Çinili Hamam, the Valens Aqueduct to the Ayşe Sultan Fountain, and from the "tulumacı" [firefighters] to the water carriers of Istanbul.

The content of the tour was introduced at an event held on February 19, 2025, at the Hrant Dink Foundation's Havak Hall. Following the opening remarks by KarDes project coordinator Damla Barın and the Director of the Netherlands Institute in Turkey, Fokke Gerritsen,

experts shared insights into Istanbul's historical relationship with water and the stories behind the stops included in the tour.

Mariëtte Verhoeven from Radboud University discussed the history of water management in Istanbul since the Roman period, noting that water systems built during the reigns of Emperors Hadrian and Valens were reinforced and continued to be used during the Ottoman era. Kee-Lou Ooyman touched upon the late 15th-century depictions of the Valens (Bozdoğan) Aqueduct and Mimar Sinan's role in providing water to Topkapı Palace via the Kırkçeşme system. Fokke Gerritsen explained the guild organization of "sakas" (water carriers) from diverse communities, who were responsible for transporting water from neighborhood fountains to households.

Alvise Cecchetti conveyed the historical significance of structures included in the tour, such as the Bayezid

Kumkapı'daki Surp Harutyun Kilisesi'nin Ermeni balıkçılar için taşıdığı anlamı paylaşırken Aysel Arslan, İstanbul'un çeşme ve sebil kültürünü Ayşe Sultan Çeşmesi örneği üzerinden ele aldı.

SESLENDİRMELERİYLE KATKI SUNANLAR

Ahmet Mümtaz Taylan, Artun Gebenlioğlu, Ayla Jean Yackley, Ayşenil Şamlıoğlu, Banu Güven, Berge Arabian, Berkay Ateş, Ceylan Ertem, Ceren Moray, Cüneyt Yalaz, Devin Özgün Çınar, Ece Dizdar, Ercan Kesal, Erdem Şenocak, Eric Nazarian, Esin Alpogan, Fehmi Karaarslan, Forti Barokas, Gülçin Kültür Şahin, Hale Soygazi, Hayko Cepkin, İlksen Mavituna, Jaklin Çatal, Jennifer Hattam, Kev Orkian, Kevork Malikyan, Lale Mansur, Mahir Günşiray, Naim Dilmener, Naz Göktan, Nazan Kesal, Emine Kolivar, Nejat İşler, Nişan Şirinyan, Nur Sürer, Onur Ünsal, Philip Arditti, Sarp Aydınoğlu, Serra Yılmaz, Shakeh Major Tchilingirian, Simon Johns, Songül Öden, Şerif Erol, Tilbe Saran, Tuğrul Tülek, Tülin Özen, Yeğya Akgün, Yekta Kopan, Yetkin Dikinciler.

Hamam. Damla Barın shared the meaning of the Surp Harutyun Church in Kumkapı for Armenian fishermen, while Aysel Arslan examined Istanbul's fountain and "sebil" culture through the example of the Ayşe Sultan Fountain.

VOICE-OVER CONTRIBUTORS

Ahmet Mümtaz Taylan, Artun Gebenlioğlu, Ayla Jean Yackley, Ayşenil Şamlıoğlu, Banu Güven, Berge Arabian, Berkay Ateş, Ceylan Ertem, Ceren Moray, Cüneyt Yalaz, Devin Özgün Çınar, Ece Dizdar, Ercan Kesal, Erdem Şenocak, Eric Nazarian, Esin Alpogan, Fehmi Karaarslan, Forti Barokas, Gülçin Kültür Şahin, Hale Soygazi, Hayko Cepkin, İlksen Mavituna, Jaklin Çatal, Jennifer Hattam, Kev Orkian, Kevork Malikyan, Lale Mansur, Mahir Günşiray, Naim Dilmener, Naz Göktan, Nazan Kesal, Emine Kolivar, Nejat İşler, Nişan Şirinyan, Nur Sürer, Onur Ünsal, Philip Arditti, Sarp Aydınoğlu, Serra Yılmaz, Shakeh Major Tchilingirian, Simon Johns, Songül Öden, Şerif Erol, Tilbe Saran, Tuğrul Tülek, Tülin Özen, Yeğya Akgün, Yekta Kopan, Yetkin Dikinciler.

PROJE EKİBİ**PROJECT TEAM**

AFER BARTU CANDAN

LİANA ERİŞSEVER

TALİN SÜZME

**BATI ERMENİCESİ
ÇALIŞMALARI VE
KONUŞMA ATÖLYELERİ****WESTERN ARMENIAN STUDIES AND
SPEAKING WORKSHOPS****DESTEKÇİ****SUPPORTER**CALOUSTE GULBENKIAN
FOUNDATION
ARMENIAN COMMUNITIES

2016 yılında başlayan Batı Ermenicesi Çalışmaları programı, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan bu dili yaşatmak ve yeni kuşaklara aktarmak için çalışmalarını sürdürüyor. 2020'den bu yana çevrimiçi yürütülen program, 2025 yılında iki dönem olarak yapıldı. Türkiye'nin farklı şehirlerinden ve ABD, Avusturya, İngiltere, İsviçre, Hollanda, Belçika ve Norveç gibi çeşitli ülkelerden toplam 70 katılımcı, dört ayrı seviyede sunulan çevrimiçi programa katıldı. Batı Ermenicesini yeni öğrenmeye başlayan katılımcılar birinci seviyede Ermenice harfleri ve sesleri öğrendi. İkinci seviyedeki katılımcılar okuma ve anlama becerisi kazandı; bu beceriler üçüncü seviyede daha da geliştirildi. Dördüncü seviyeyi tamamlayanlar ise gazete makaleleri ve çeşitli edebi türler de dahil olmak üzere farklı metinleri okuyup yorumlamaya başladı. 2025 yılında ayrıca bir konuşma atölyesi de yapıldı. Bu çevrimiçi atölyede katılımcılar her hafta farklı bir tema üzerine sohbet ederek Batı Ermenicesi konuşma pratiklerini geliştirdi.

Launched in 2016, the Western Armenian Studies program works to keep this endangered language alive and pass it on to new generations. Since 2020, the program has been conducted online. In 2025, two terms were held and a total of 70 participants from various cities in Türkiye and countries such as the USA, Austria, the United Kingdom, Switzerland, the Netherlands, Belgium, and Norway joined the online program across four levels. Beginners at level one learned the Armenian alphabet and sounds. Level two participants gained reading and comprehension skills, which were further improved in level three. At level four, participants began reading and interpreting texts such as newspaper articles and literary pieces. In 2025, an additional speaking workshop was also held. Each week, participants discussed a different topic to improve their Western Armenian speaking skills.

PROJE EKİBİ

PROJECT TEAM

ZEYNEP TAŞKIN

EMEĞİ GEÇENLER

CONTRIBUTORS

LARA KELEŞ

HRANT DİNK VAKFI KÜTÜPHANESİ

HRANT DINK FOUNDATION
LIBRARY AND ARCHIVE

Hrant Dink Vakfı Kütüphanesi, Calouste Gulbenkian Vakfı'nın desteğiyle Mart 2016'da kuruldu. Üyelerin, İstanbul Ermeni toplumunun ve uluslararası Ermeni kurumlarının özel bağışlarıyla oluşturulan koleksiyon; Türkçe ve Ermenice eserlerin yanı sıra İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca, Arapça, Yunanca, Kürtçe, Süryanice ve Rusça gibi farklı dillerdeki kaynakları da içeriyor.

2025 yılında Ardaşes Margosyan, Ayşe Gül Altınay ve Nadya Tekeyan'ın kitap bağışlarıyla beraber kütüphaneye yaklaşık 1500 yeni kitap eklendi.

Anadolu'nun çokkültürlü yaşamı, Ermeni tarihi, dili ve edebiyatı alanlarında araştırma yapmak isteyen kişiler için zengin bir koleksiyona sahip kütüphanenin online kataloğuna, Hrant Dink Vakfı web sitesinin araştırma bölümünden ulaşabilir ve arama yapabilirsiniz.

The Hrant Dink Foundation Library was established in March 2016 with the support of the Calouste Gulbenkian Foundation. The collection, formed through private donations from members, the Armenian community of Istanbul, and international Armenian institutions, includes works in Turkish and Armenian as well as materials in various languages such as English, German, French, Italian, Arabic, Greek, Kurdish, Syriac, and Russian.

In 2025, approximately 1,500 new books were added to the library, including donations by Ardaşes Margosyan, Ayşe Gül Altınay, and Nadya Tekeyan.

The library holds a rich collection for those interested in researching the multicultural life of Anatolia, as well as Armenian history, language, and literature. The online catalogue can be accessed and searched through the research section of the Hrant Dink Foundation website.

Türkiye-Ermenistan ilişkilerinde en önemli engel olarak görülen tarih tartışmaları, bugünden yarına iki ülkenin üzerinde uzlaşa sağlayarak altından kalkabilecekleri bir sorun olmaktan şimdilik uzak gözüküyor.

Bu da çok doğal, çünkü karşılıklı algılamalar ve söylemler kilitlenmiş durumda.

Üstelik tarihin asıl sahipleri devletler de değil... Halklar. O nedenle, Türkiye ile Ermenistan devletlerinin tarihi çözmesi, Türklerin ve Ermenilerin de çözdüğü anlamına gelmiyor. Sonuçta, tarih konusunda devletler, siyasal bir uzlaşya varsalar da, halklar arasındaki uzlaşya öyle siyasal kararlarla kolay kolay gerçekleşmiyor, zaman içinde üretilecek moral ve etik ilişkilere ihtiyaç duyuluyor.

Halklar arasında varolan buzdağları ancak kurulacak ilişkilerin sıcaklığıyla eriyebiliyor.

Ancak sağlanacak ilişki ve diyalog ortamlarında karşılıklı algılar değişebiliyor.

Dolayısıyla 'tarihin çözülmesi' aslında gerçek bir kavram ve problem de değil.

Tarihin çözülecek bir yanı zaten yok...

Sadece anlaşılacak bir yanı var. Anlama ise, zamana yayılmış bir öğrenme, bilgilenme ve idrak süreci gerektiriyor.

Günöbirlik devlet kararlarıyla asla sağlanamıyor.

Tarih, çözülmesi gereken bir problem değil, öğrenilmesi, algılanması ve idrak edilerek içselleştirilmesi gereken bir yaşamışlıktır.

Aslanan, Türkiye'nin tarihsel gerçekliğinin farkına varmasıdır.

Bu da ancak Türkiye'deki demokrasi mücadelesinin gelişmesiyle mümkün olabilecektir.

Şu gerçeği bir kez daha özetlemekte yarar var:

Türkiye'nin bugün önündeki problem ne 'inkâr' ne de 'ikrar' sorunudur.

Türkiye'nin temel sorunu 'idrak'tır.

İdrak sürecinde ise Türkiye'nin ciddi bir şekilde alternatif tarih etüdüne ve bunun için de demokratik bir ortama ihtiyacı var.

İdrak sürecini yaşamakta olan bir toplumun bireylerine

TARİHİ AÇMAK VE AŞMAK

38

TO UNLOCK AND TRANSCEND HISTORY

The dispute over history is considered to be the most significant obstacle in Türkiye-Armenia relations, and seems - for now - unlikely to be a problem the two countries will strike a compromise over in the immediate future.

This is quite natural, because perceptions and discourses on both sides have reached a deadlock.

Moreover, the real owners of history are not the two states... but the People.

Therefore, a solution by the Turkish and Armenian states regarding history would not mean that the Turks and the Armenians have reached a solution.

Ultimately, even if states manage to reach a political compromise over history, the compromise between the two communities can not be simply achieved through political decisions. Moral and ethical relationships are necessary, and can only be produced over time.

The icebergs that exist between the two societies can only melt with the warmth of the relationships that will be formed.

Perceptions on both sides can only change in an environment of contact and dialogue. Therefore,

'solving history' is not actually a real concept, or a problem. There is nothing to be solved about history anyway... It needs to be understood. And understanding necessitates a process of learning, enlightenment and comprehension, spread out over time. It can never be achieved with save-the-day state decrees.

History is not a problem that needs to be solving, but an experience that has to be learned, perceived, comprehended and internalized. The essential point lies in Türkiye becoming aware of its historical reality. And this can only be achieved through the development of the struggle for democracy in Türkiye.

It is important to summarize the following truth once again:

The problem Türkiye faces today is neither a problem of 'denial' or 'acknowledgement'.

Türkiye's main problem is 'comprehension'.

And for the process of comprehension, Türkiye seriously needs an alternative study of history and for this, a democratic environment.

inkârı ya da ikrarı siyasal baskılarla ya da yasalarla dayatmak haksızlıktır.

Böylesi bir yöntem idrak sürecine indirilecek en büyük darbedir. İdrak edilmemiş bir inkârın veya ikrarın hiç kimseye yararı da yoktur. Bu idrak sürecinin farkında olmayan veya görmezden gelenlerin iç ya da dış dayatmaları, süreci kısaltacağı yerde uzatmaktadır.

Şu yaşanan süreçte, Türkiye’den tarihsel gerçekliği kabul etmesini bekleyenlerin ya da reddetmesini dayatanların, Türk toplumunun güncel gerçekliğini iyi okuyabildikleri söylenemez.

Sonuçta, toplum gerçeği biliyor da inkâr ediyor değil, bildiği gerçeği savunuyor.

Bu toplum daha dünkü ‘Susurluk Vakası’nı, toprak altından çıkan ‘Hizbullah cesetleri’ni hukuk dilinde tanımlamakta, adlandırmakta ve arkasını getirmekte zorlanırken, 90 yıl önceki bir tarihi nasıl sancı çekmeden algılayabilecek ve adlandırabilecek?

Üstelik de yıllarca bu denli karşı bilgi bombardımanına tutulmuşken.

Evet, tarih ve güncel siyaset arasındaki karmaşık ilişki işte yine karşımızda.

Cümlemiz bir kilitlenmenin varlığını kabul ediyoruz.

Ancak şu var ki, bugün Türk-Ermeni ilişkilerine baktığımızda, neyin kilit, neyin anahtar olduğunu da karıştırmış durumdayız.

“Gel önce tarihi çözelim, sonra ilişkiye geçelim”

diyenlerle, “Gel ilişki kuralım, tarihin çözümünü ilişkinin akışına bırakalım” diyenler karşılıklı olarak inatlaşmış durumda.

Birine göre siyaset kilit, tarih anahtar, diğerine göre tarih kilit, siyaset anahtar.

Bendeniz siyasetin anahtar olduğuna inananlardanım.

Ve nedenleri ne olursa olsun tarihin kilidini açmak ve aşmak hepimizin temel görevi.

HRANT DİNK

AGOS

27 MAYIS 2005

MAY 27TH, 2005

39

It is unfair, either through political pressure or laws, to impose denial or acknowledgement upon the individuals of a society who are in the middle of a process of comprehension.

Such a method would be the greatest blow inflicted on the process of comprehension. After all, denial or acknowledgement without comprehension benefits no one. The internal or external impositions of those, who are either not aware of or prefer to turn a blind eye to this process of comprehension, extend the duration of the process rather than reducing it.

In the process we are going through, it is impossible to say that, those who expect Türkiye to accept historical reality or impose denial on it are reading the current reality of Turkish society well.

After all, it is not that the society knows, or denies the truth; the society is defending the truth it knows. This society has shown difficulty in defining, naming and doing whatever else is necessary in legal terms regarding the ‘Susurluk Case’ or the unearthed ‘Hizbullah corpses’, events that have taken place only

yesterday. So how is it to effortlessly and painlessly perceive and define a historical event of 90 years ago? And especially after having been subjected to a bombardment of counter-information for so many years.

Yes, the complex relationship between history and contemporary politics stands before us once again. We all accept the existence of a deadlock.

However, there is also the fact that in Turkish-Armenian relations today, we are in a state of confusion over where to find the lock and the key.

There is a dogged standstill between those who say, “Let us sort out history first and then establish relations,” and those who say, “Let us establish relations and leave the solution of history to the flow of relations.”

For one side, politics is the lock and history the key, and for the other history is the lock and politics the key.

I am among those who believe politics is the key. And whatever the motivation, it is a fundamental duty that befalls all of us to unlock and transcend history.

Eskiler anlatırdı. Dedem benim, iyi okurmuş. Yalar yutarmış her bir şeyi. Yaz güneşinden korunabildiği anlarda, özellikle de avludaki duvar dibinde oluşan asma gölgesine çektiği hasır taburesine oturur, başlarmış kitaplarının sayfalarını bir bir çevirmeye. Havanın nemiyle birbirine yapışmış sayfaları diliyle ıslattığı parmağıyla bir bir çevirip okurken, etrafında oynayan torunlarının gürültüsünden rahatsız olur, hırsını şark sineklerinden almış, cilt kapaklarıyla onları bir bir tepeleyerek.

Ağlaşan bebeklere dayanamayıp “Al bu yerde yürüyenleri içeri” diye neneme bağırduğında bilinirmiş ki okuduğu bir şey çok sinirlenmiş.

Dudaklarından düşürmediği sarma sigaranın son parçası tutkalla dudağına yapışmış sanki. Kaç kez dudağını yakmış okurken.

Ermenice okurmuş dedem, İngilizce okurmuş.

Babası da öyleymiş dedemin.

Ve derler ki benim dedelerim başlarının üstünde şark sinekleri uçuşup da duvar dibi gölgesinde hasır taburede yazı yalayıp yutarken tüm Anadolu’da dört binden fazla okulumuz varmış.

Geçen hafta Agos’taki Egin yazısı canlı örneği idi yakın ve geçmiş Anadolu tarihinin. Anadolu’nun hemen her yerinde yaşayan Ermenilerin dört bir yanda bıraktığı kültürün izleri bugün bile hâlâ anlamsız bir şekilde sürdürülen onca çabaya rağmen silinmiyor, satır aralarında da olsa yansıyor duruyor, pırl pırl. Yaşadığı topraklardan sürülen atalarımız neler bıraktılar, neler götürdüler? Bunun envanteri yapılamamış ve belki de hiç yapılamayacak.

Eskiler anlatırdı yine...

“Hadi artık buralardan gideceksiniz” dediklerinde, götürebilecekleri yükü bohçalar, belki küp küp altınları gömmüşler toprağın altına ama sırtlamışlar kitaplarını Allah ne verdiyse.

SIRTLAYIP GETİRENLERE...

TO THOSE WHO SHOULDERED AND BROUGHT THE BOOKS...

Our elders used to tell me that my grandfather was an avid reader. He used to devour everything he set his eyes on. In moments he could get away from the summer sun, he would sit at his straw stool in the shadow of the grapevine by the wall in the courtyard and begin, one-by-one, to turn the pages of his books. Reading the pages stuck to one another because of the humidity in the air, turning them over one-by-one with a thumb he had licked with his tongue, he would be disturbed by the noise of his grandchildren playing around him, and vent his spleen on the sandflies, swatting them with the dust jackets of the books. When he could not stand the whining babies any more, calling out “Take these floorwalkers in,” to my grandmother inside, one would know that he was very angry with something he had read. The roach of the tobacco roll-up he was never seen without would seem to stick to the tip of his lower lip.

He always used to scorch his lip.

He could read in Armenian, my grandfather, and in English too.

His father was the same.

And they say that when my grandfathers, sandflies flying around their heads, devoured books on the straw stool in the shadow by the wall-side, we had more than four thousand schools across all Anatolia.

The report on Egin in last week’s Agos was the most vivid example of the recent past history of Anatolia. The traces of the culture left in all quarters by Armenians who lived almost everywhere across Anatolia cannot be erased despite all the efforts still senselessly perpetuated even today; and these traces continue to shine brightly even though they may remain between the lines. What did our forefathers who were driven out from the land they lived on leave behind, and what did they take with them? An inventory could not be kept,

Ve götürmüşler götürebildikleri yere kadar.
“Oğlum” derdi büyüklerimiz, “Dedelerimiz altını bıraktılar ama kitabı alıp götürdüler.”
Son bir kaç yıldır tatlı bir gelenek yarattı Mihitryanlı genç arkadaşlar. Kitap fuarı düzenliyorlar dernek çatısı altında. Kaç tane yazarımız var ki şunun şurasında. Bir elin parmaklarını geçmez belki.
Ama işte o birkaç kişi dahi yaşlarına başlarına aldırmaksızın, sırtlıyorlar kitaplarını, koşuyorlar hemen oraya. Yayıyorlar masaların üzerine. Onların derdi ne o kitapların satışı ne de onlardan gelecek üç-beş kuruş. Sırtlamak o kitapları, yaymak masanın üzerine. Oturup izlemek gelen kitapseverleri. Arada bir onlara kitaplarını imzalamak.
Sonra tekrar bohçalamak, sonra tekrar sırtlamak...

Salam olsun... ‘küp küp altını terkedip, kitabını sırtlayan dedelerime’.
Salam olsun... sırtından indirmedi bugüne getirenlere.
Ve selam olsun... bundan sonrakilere.

HRANT DİNK
AGOS
18 EKİM 1996
OCTOBER 18TH, 1996

41

and perhaps never will be.
Again, the elders used to tell the stories...
After they had been told, “Off now, you are leaving this place,” whilst bundling up as much as they could carry, they did perhaps bury vats of gold in the ground, but they shouldered as many books as they could.
And took them as far as they could take.
“My son,” the elders used to tell me, “Our grandfathers left the gold, but they took the books.”
Young friends from Mihitryan have created a sweet new tradition in the last few years. They are organizing a book fair at the association. How many writers do we have anyway? Their number probably does not exceed the fingers on two hands.
But those few people disregard their age, shoulder their books and run to be at the fair. They spread their books out on the tables. They are not bothered either by book sales or the few pennies they will get for them.

Shouldering those books and spreading them out on the table. Sitting and observing book lovers who come to visit. Every now and then, signing their books for them.
And then bundling them back up, and then shouldering them again...
I salute... ‘my grandfathers who abandoned vats of gold and shouldered their books’.
I salute... those who brought those books to the present day without leaving them behind.
And I salute... the ones of the future.

PROJE EKİBİ**PROJECT TEAM**

DENİZ DERYA DERTLİ

ELİZA KARAPINAR

İREN BİÇAKÇI

LARA ÇAKMAK

EMEĞİ GEÇENLER**CONTRIBUTORS**

ANTRANİK AVİTOĞLU

BARKEV SAMUELİAN

GABRİELA KALAN

JELENA TOPCU

JULİET KALATAŞ ERKOL

KARİN ŞEŞETİYAN

LİLYAN AVİTOĞLU

SARKİS HEMENGÜL

DANIŞMA KURULU**ADVISORY BOARD**

AHMET ERSOY

ARDAŞES MARGOSYAN

VAHAKN KEŞİŞYAN

İSTANBUL ERMENİ VAKIFLARI ARŞİVİ

ARCHIVES OF ARMENIAN FOUNDATIONS IN ISTANBUL

DESTEKÇİ**SUPPORTER****GERDA HENKEL STIFTUNG**

Salt Araştırma'ya ekipman desteği için
teşekkür ederiz.

We would like to thank Salt Research for
the equipment support.

İstanbul'daki Ermeni vakıflarının arşivleri yerel tarihten toplumsal hayata, kurumlar arası ilişkilerden soy araştırmaları ve göç hareketlerine kadar pek çok alanda araştırma kaynağı sunuyor.

Bu arşivleri korumak ve belgelemek için 2022'de başlayan çalışmalar çerçevesinde Karagözyan Ermeni Yetimhanesi, Getronagan Ermeni Lisesi, Pangaltı Anarad Hıgutyun İlköğretim Okulu ve Balat Surp Hreşdagabet Ermeni Kilisesi ve Khorenyan Okulu'nun arşivleri dijitalleştirildi. Gerda Henkel Vakfı desteğiyle yürütülen proje 2025 yılında genişletilerek Samatya Sulumanastır Surp Kevork Ermeni Kilisesi, Sahakyan Nunyan Mektebi ve Mezarlığı Vakfı arşivi de çalışmaya dahil edildi.

Fiziksel olarak yıpranmış yaklaşık 15 bin sayfadan oluşan 184 defter sayısallaştırıldı. Bu defterler arasında, 19. yüzyılda Samatya ve çevresinde yaşayan Ermenilere dair demografik birçok veriyi içeren vaftiz ve evlilik

The archives of Armenian foundations in Istanbul offer valuable resources for research, ranging from local history and social life to institutional relations, family history, and migration.

Work launched in 2022 to preserve and document these archives has led to the digitization of the archives of the Karagözyan Armenian Orphanage, Getronagan Armenian High School, Pangaltı Anarad Hıgutyun Primary School, and the Balat Surp Hreşdagabet Armenian Church and Khorenyan School. With the support of the Gerda Henkel Foundation, the project expanded in 2025 to include the archive of the Samatya Sulumanastır Surp Kevork Armenian Church, Sahakyan Nunyan School and Cemetery Foundation.

In total, 184 registers comprising approximately 15,000 pages in deteriorated physical condition were digitized. These include baptism and marriage records containing demographic information on Armenians living in

kayıtları da yer alıyor. Dijitalleştirilen bu arşiv Hrant Dink Vakfı'nın çevrimiçi arşiv sistemine yüklenecek; böylece uzun vadeli koruma ve erişim sağlanacak.

İSTANBUL'DAKİ ERMENİ VAKIFLARI ARŞİVİ RAPORU

Dijitalleştirme çalışmasına ek olarak İstanbul'daki Ermeni vakıflarının arşivlerinin fiziksel durumunu ve içerik yapısını inceleyen bir saha raporu hazırlığı başlatıldı. Temmuz ayında Ermeni vakıflarının temsilcilerinin katılımıyla yapılan toplantıda Hrant Dink Vakfı'nın yürüttüğü arşiv faaliyetleri ve önümüzdeki yıl tamamlanması planlanan "İstanbul'daki Ermeni Vakıf Arşivleri Raporu" hakkında bilgi verildi. Toplantının ardından, belirlenen çalışma metodu doğrultusunda İstanbul'daki Ermeni vakıflarının arşivlerinin fiziksel koşulları ve içeriklerinin incelendiği saha çalışmasına başlandı. Bu süreçte elde edilen bulguların, vakıf arşivlerinin genel durumunu ortaya

koyan ve gelecekteki olası koruma ve dijitalleştirme çalışmalarına yol gösterecek raporun hazırlanmasına temel oluşturması bekleniyor.

AÇIK ÇAĞRI

Kurumsal arşivleri bireysel hafıza materyalleriyle desteklemek için Ermeni okulları mezunlarının kişisel koleksiyonlardaki fotoğraf ve benzeri materyallerin dijital kopyalarını arşive kazandırmak amacıyla düzenli açık çağrılar yapılıyor. Sosyal medya üzerinden aylık yayımlanan bu çağrılarla yıl içinde 116 fotoğraf koleksiyona eklendi. Çağrılar, bugün faal olmayan veya kurumsal arşiv bütünlüğü korunamamış okullara ilişkin materyallere ulaşılmasını sağlayarak kültürel mirasın korunmasına ve arşivlerin zenginleşmesine katkı sunuyor.

Samatya and its surroundings in the 19th century. The digitized archive will be uploaded to the Hrant Dink Foundation's online archive for long-term preservation and access.

SURVEY REPORT ON THE ARCHIVES OF ARMENIAN FOUNDATIONS IN ISTANBUL

Alongside digitization work, preparations began for a survey report on the condition and content of Armenian foundation archives in Istanbul. In July, a meeting was held with representatives of Armenian foundations to present the archival activities of the Hrant Dink Foundation and to share information about the "Survey Report on the Archives of Armenian Foundations in Istanbul," which is planned to be completed next year. Following the meeting, fieldwork began in line with the defined methodology to examine the physical conditions and contents of the archives of Armenian

foundations. The findings obtained during this process are expected to form the basis of a report that will present the overall situation of these archives and guide possible future preservation and digitization efforts.

OPEN CALL

To complement institutional archives with personal materials, regular open calls invite graduates of Armenian schools to contribute digital copies of photographs and similar materials from their collections. Shared monthly on social media, these calls led to the addition of 116 photographs to the collection this year. They also enable access to materials related to schools that are no longer active or whose institutional archival integrity has not been preserved, contributing to the preservation of cultural heritage and the enrichment of the archives..

TÜRKİYE-ERMENİSTAN İLİŞKİLERİ

TÜRKİYE-ARMENIA RELATIONS PROGRAM

TÜRKİYE'NİN 'EN UZAK' KOMŞUSU
ERMENİSTAN'LA İLİŞKİLERİNİN
NORMALLEŞMESİ VE GELİŞMESİNİ
AMAÇLAYAN VAKFIN TÜM ÇALIŞMALARI,
"SINIR KAFADA AÇILIR" İLKESİNE
DAYANIR. HRANT DİNK VAKFI OLARAK,
SİYASİ GELİŞMELERDEN BAĞIMSIZ, SİVİL
TOPLUMLA İŞBİRLİĞİ İÇİNDE, İKİ ÜLKE
ARASINDA HER ALANDA DOĞRUDAN
TEMASI TEŞVİK EDİYORUZ. BU AMAÇLA, İKİ
ÜLKE ARASINDA DOĞRUDAN TEMASLARIN
VE HAREKETLİLİĞİN ARTMASI,

HER KONUDA ORTAK ALANLARIN
OLUŞTURULMASI VE İLİŞKİLERİN DAHA
İLERİ NOKTALARA TAŞINMASI İÇİN
İNİŞİYATİFLER OLUŞTURMAK TEMEL
HEDEFİMİZ. İKİ HALK ARASINDA 'ORTAK
BİR DİL' OLUŞMASININ, KURULACAK
TEMAS VE KARŞILAŞMALARDAN
GEÇTİĞİNE İNANARAK, VAKIF OLARAK
FARKLI FAALİYET ALANLARIMIZDAKİ TÜM
PROJELERDE ERMENİSTAN'IN KATILIMINI
ÖZEL OLARAK TEŞVİK EDİYORUZ.

THE NORMALISATION AND DEVELOPMENT
OF TÜRKİYE'S RELATIONS WITH ITS 'MOST
DISTANT' NEIGHBOUR ARMENIA IS THE
AIM OF THE HRANT DINK FOUNDATION.
THE FOUNDATION'S WORK IN THIS
FIELD IS BASED ON THE PRINCIPLE 'THE
BORDER FIRST OPENS IN OUR MINDS'.
AS THE HRANT DINK FOUNDATION, WE
ENCOURAGE DIRECT CONTACT IN ALL
FIELDS BETWEEN THE TWO COUNTRIES IN
COLLABORATION WITH THE CIVIL SOCIETY
OF BOTH COUNTRIES, INDEPENDENT OF
POLITICAL DEVELOPMENTS. IT IS OUR

MAIN TARGET TO INCREASE DIRECT
CONTACT AND MOBILITY BETWEEN THE
TWO COUNTRIES, THE FORMATION OF
COMMON WORKING AREAS IN ALL FIELDS
AND THE CREATION OF INITIATIVES
FOR THE FURTHER DEVELOPMENT OF
RELATIONS. A 'COMMON LANGUAGE'
CAN BE FORMED WITH CONTACTS AND
ENCOUNTERS BETWEEN THE PEOPLES OF
THE TWO COUNTRIES, AND THEREFORE
WE PARTICULARLY ENCOURAGE
ARMENIA'S PARTICIPATION IN ALL OUR
PROJECTS IN VARIOUS FIELDS.

İKİ YAKIN HALK İKİ UZAK KOMŞU

TWO CLOSE PEOPLES TWO DISTANT NEIGHBOURS

Tarihin yazılmış sayfaları yaşanmışlıklara, beyaz sayfaları ise yaşanacaklara tekabül eder.

Türk-Ermeni ilişkileri açısından da işte, asırlardan gelen ve asırlara gidecek olan ortak yazgımız bir kez daha önümüzde.

Atalarımız geçmişte kendilerine düşen sayfaları iyi-kötü doldurdular.

Asıl sorun bugün bizim bu beyaz sayfaları nasıl dolduracağımız.

Geçmişte yaşanan büyük felaketin sorumluları gibi mi davranacağız, yoksa o yanlışlardan ders alarak yeni sayfaları bu kez uygar insana yakışır bir şekilde mi yazacağız?

Bu, önümüze konmuş en büyük sorumluluk.

Bu sorumluluğun gereğini yerine getirmekten kaçınanlar ya da hâlâ kötü ve acı yaşanacaklarla

doldurmak isteyenler, aslında geçmişte yaşanan o acıların sorumlularından hiç de aşağı kalmayanlardır.

Biz, sorumluluk hissedenler ise onlara izin vermemeli ve bu sayfaların aynı şekilde yazılmasını onların tekeline bırakmamalıyız.

...

HRANT DİNK
5 KASIM 2005
NOVEMBER 5TH, 2005

47

The full pages of history stand for past events, whereas the blank ones correspond to what is yet to be experienced.

And now once again, our common fate in Turkish-Armenian relations, with a centuries-long past and a centuries-long future ahead, is before us.

Sometimes well, sometimes not, our forefathers filled the pages they were given.

The real issue is how we will fill these blank pages today.

Will we act like those responsible of the great catastrophe of the past, or will we learn from those mistakes and write new pages worthy of civilized humanity?

This is the greatest responsibility placed before us.

Those who refrain from acting on this responsibility, or

who want to fill these pages with malign and painful experiences are in actual fact no less terrible than those responsible of the painful experiences of the past.

And we, those who feel the responsibility, must not allow them and not leave the writing of these pages in the monopoly of those who will fill them up in the same manner as the past.

...

PROJE EKİBİ**PROJECT TEAM**

ARMENUHİ NIKOGHOSYAN

CEMRE KUMLA

TALİN SÜZME

**TÜRKİYE-ERMENİSTAN
UZMANLAR DİYALOG GRUBU****TÜRKİYE-ARMENIA
EXPERT DIALOGUE GROUP****DESTEKÇİLER****SUPPORTERS**

Hrant Dink Vakfı, sivil toplum alanındaki işbirliklerini güçlendirmek ve iki komşu ülke ilişkilerinin normalleşmesine yönelik güven artırıcı önlemler listesi hazırlamak için 2016'da Türkiye-Ermenistan Uzmanlar Diyalog Grubu'nu oluşturdu. Türkiye ve Ermenistan'dan siyaset, akademi, sivil toplum, kültür ve sanat alanlarında faaliyet yürüten uzmanlardan oluşan grup, İstanbul, Ankara ve Yerevan'da defalarca bir araya geldi. Diyalog Grubu, odağını uzlaşmadan ziyade Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkilerin normalleşmesi olarak belirledi. Grup, normalleşmeyi iki komşu ülke arasında bir dizi güven artırıcı önleme dayalı bir süreç olarak tanımlarken, uzlaşmayı geçmişle ilgili karşılıklı ortak anlayışa ulaşmak olarak görüyor. Bu tartışmalar ışığında normalleşme olmadan herhangi bir uzlaşmaya varılamayacağı görüşüyle çalışmalarını normalleşme sürecine yoğunlaşarak sürdürüyor. Diyalog Grubu üyeleri, ortak çalışmalarını, protokol

The Hrant Dink Foundation established the Türkiye-Armenia Expert Dialogue Group in 2016 to strengthen existing cooperation in civil society and to prepare a list of confidence-building measures for the normalization of relations between the two neighboring countries. The group, comprising experts from Türkiye and Armenia in the fields of politics, academia, civil society, culture, and arts, has met several times in İstanbul, Ankara, and Yerevan. The Dialogue Group has set its focus on the normalization of relations between Türkiye and Armenia rather than reconciliation. The group defines normalization as a process based on a series of confidence-building measures between the two neighboring countries, while viewing reconciliation as aiming to reach a mutual understanding of the past. In light of these discussions, the Dialogue Group continues its current work focusing on the normalization process, with the view that no

süreci de dahil geçmiş girişimlerden çıkarılan dersleri ve hem bölgedeki hem de dünyadaki güven artırıcı süreç örneklerini incelemek üzere konunun uzmanlarını toplantılarına davet edip görüşmeler yaparak başlattı.

DİYALOG PROGRAMLARI

Hrant Dink Vakfı'nın Friedrich-Ebert-Stiftung Türkiye Ofisi'nin desteğiyle yürüttüğü Çevre ve İklim Diyalog Programı, 6-8 Mayıs 2025 tarihlerinde İstanbul'da Türkiye ve Ermenistan'dan uzmanları bir araya getirdi. Program, iki ülke arasında doğrudan diyalogu güçlendirme çabasının bir parçası olarak ortak çevresel sorunlar etrafında sınır ötesi işbirliği olanaklarını ele aldı. Ermenistan'dan gelen uzmanlar, Türkiye'de ekoloji alanında çalışmalar yapan çeşitli sivil toplum kuruluşları, kent aktivistleri ve medya çalışanlarıyla buluştu. Uzmanlar, sürdürülebilir ağaçlandırma, çevre eğitimi, iklim değişikliği ve demokratik yönetim

alanındaki çalışmalarını paylaştı. 7 Mayıs'ta Dr. Sinan Erensü moderatörlüğünde yapılan ihtiyaç değerlendirme toplantısı, iki ülkeden 18 katılımcıyı bir araya getirdi. Atık yönetimi, ortak su yolları, biyolojik çeşitlilik ve afetle mücadele konuları ele alındı; ortak odak alanları ve işbirliği imkânları belirlendi ve ihtiyaç değerlendirme raporu yayımlandı. Program, çevre ve ekoloji alanlarında ortak çalışmalar ve kurumsal işbirliği için bir fırsat yarattı.

reconciliation can be reached without normalization. The members of the Dialogue Group initiated their joint work by inviting experts to their meetings and holding discussions to examine the lessons learned from past attempts to normalize Türkiye-Armenia relations, including the protocol process, as well as examples of confidence-building processes in the region and around the world.

DIALOGUE PROGRAMS

The Environment and Climate Dialogue Program, carried out by the Hrant Dink Foundation with the support of the Friedrich-Ebert-Stiftung Türkiye Office, brought together experts from Türkiye and Armenia in Istanbul on May 6–8, 2025. The program was designed as part of ongoing efforts to strengthen direct dialogue between the two countries and explored opportunities for cross-border cooperation around shared

environmental challenges. Experts from Armenia met with civil society organizations, urban activists, and media professionals working in the field of ecology in Türkiye. Specialists from both countries shared their work on sustainable afforestation, environmental education, climate change, and democratic governance. On May 7, a needs assessment meeting moderated by Dr. Sinan Erensü brought together 18 participants from the two countries. Key issues such as waste management, shared waterways, biodiversity, and disaster response were discussed; common focus areas and possibilities for cooperation were identified, and a needs assessment report was published. The program created an opportunity for joint initiatives and institutional cooperation in the fields of environment and ecology.

ERMENİCE “ASEL” (SÖYLEMEK) VE “LSEL” (DİNLEMEK) FİİLLERİNİN BİRLEŞİMİNDEN OLUŞAN “ASULİS” KELİMESİ, YAYGIN OLARAK SOHBET VE SÖYLEŞİ ANLAMINDA KULLANILIYOR.

‘ASULİS DİL, DİYALOG, DEMOKRASİ LABORATUVARI’, KAVRAMSAL TARTIŞMALARDAN EĞİTİME, HUKUKTAN SİYASETE, GELENEKSEL MEDYADAN YENİ MEDYAYA KADAR, ÇOK ÇEŞİTLİ KONU VE ALANLARDA, DİSİPLİNLERARASI BİR YAKLAŞIMLA

ASULİS

50 DİL, DİYALOG, DEMOKRASİ LABORATUVARI
DISCOURSE, DIALOGUE, DEMOCRACY LABORATORY

THE WORD ASULIS, MEANING CONVERSATION AND CHAT IS COMPOSED OF THE COMBINATION OF THE ARMENIAN VERBS “ASEL” (TO SAY) AND “LSEL” (TO LISTEN).

“ASULIS DISCOURSE, DIALOGUE, DEMOCRACY LABORATORY” OPERATES WITH AN INTERDISCIPLINARY APPROACH IN NUMEROUS DIFFERENT FIELDS RANGING FROM CONCEPTUAL DISCUSSIONS TO EDUCATION, LAW TO POLITICS, CONVENTIONAL MEDIA TO

ÇALIŞMALAR YAPIYOR. ASULİS'İN HEDEF KİTLESİNİ AKADEMİSYENLER, BAĞIMSIZ ARAŞTIRMACILAR, ÖĞRENCİLER, ÇOCUKLAR, GENÇLER, EĞİTİMCİLER, ÖĞRETMENLER, SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI, YEREL YÖNETİMLER, SENDİKALAR, SİYASETÇİLER, HUKUKÇULAR, BASIN YAYIN ÇALIŞANLARI, SOSYAL MEDYA KULLANICILARI VE SANATÇILAR OLUŞTURUYOR. ASULİS, NEFRET SÖYLEMİNE VE KAPSAYICI ÇOĞULCU SÖYLEMLERE İLİŞKİN

ÇALIŞMALARIN YANI SIRA, SİVİL TOPLUMUN GÜÇLENDİRİLMESİNE VE DİYALOĞUN GELİŞTİRİLMESİNE YÖNELİK PROJELER YÜRÜTÜYOR.

as-ulis

51

NEW MEDIA. WHILE IMPLEMENTING ITS ACTIVITIES, ASULIS TARGETS VARIOUS LAYERS OF SOCIETY INCLUDING ACADEMICIS, INDEPENDENT RESEARCHERS, STUDENTS, CHILDREN, YOUTH, EDUCATORS, TEACHERS, CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS, LOCAL GOVERNMENTS, POLITICIANS, LABOR UNIONS, JURISTS, MEMBERS OF THE PRESS, SOCIAL MEDIA USERS AND ARTISTS. IN ADDITION TO DEVELOPING PROJECTS ON HATE SPEECH AND

INCLUSIVE PLURALISTIC DISCOURSE, ASULIS ALSO IMPLEMENTS PROJECTS GEARED TOWARDS EMPOWERING CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS AND BUILDING DIALOGUE.

Kitabı Mukaddes insanın tanrısal kattan düşüşünü ve insanlaşma sürecini, yasaklanana dokunması ile başlatır. Dokunulması yasaklanan ağaçtan Havva'nın meyveyi koparıp Adem'e yedirmesiyle o vakit gözleri açılır, iyiyi ve kötüyü bilerek, kendilerinin çıplak olduğunu fark ederler ve incir yaprakları ile önlükler yaparak artık gizlenirler. Allah'ın gazabı korkunçtur! Kadını acı ile doğurmakla, erkeği de ömür boyu çalışmayla cezalandırır.

Daha sonra çoğalarak kalabalıklaşan insanoğlunun evrim süreci, insanlar arası sosyal ve siyasal ilişkilerin süreciyle atbaşı koşturur. Bu sürecin asıl açıklamasını ise tarih içinde ortaya çıkan sayısız yasaklarla, insanın bu yasaklara karşı mücadelesinde ve başkaldırısında aramak gerekir. Bu süreci irdeleyenlerin önüne çıkan ve hiç değişmeyen en temel gerçek ise yine 'dokunulmaz' tabulardır. Yine hep bir şeylere dokunulamamış, yine hep birileri dokunulmaz kalmışlardır.

Gelin görün ki 21. yüzyılın başında Türkiye'mizde siyasetçilerin dokunulmazlığı sorunu hâlâ gündem işgal etmekte.

Temiz toplum isteme sürecine girmiş olan ülkemizde bu dokunulmazlık zırhı, devletin bizzat kendisinin temizlenmesi önünde büyük engel teşkil ediyor. Hep birlikte izliyoruz gelişmeleri, konu artık kişilerin dokunulmazlığından çıkmış, devletin dokunulmazlığını tartışılır hale getirmiştir. Ne yargı dokunabiliyor bu dokunulmazlara, ne de devletin bir başka gücü. Ama belli ki toplumun dokunulmazlara dokunma talebinin önünde artık durulamayacak. Bu hafta Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde milletvekillerimiz hiç de alışık olmadıkları bir sınavla karşı karşıyalar. "Bize de dokunulsun" diye çok önemli bir özveride(!) bulunacak, oylama yapacaklar. Dokunulmazlıkların kalkması gerçekleşir mi? Sayısal dengelerin sürekli kaydığı bir mecliste 'şıppadanak' gerçekleştirebileceğini savunmak fazla iyimser bir beklenti. Ama şu gerçek var ki bugün olursa âlâ, olmazsa yarın, bir gün hem de çok yakın bir gün bu dokunulmazlıklar kaldırılacaktır. Kaldırılmalıdır.

Laf dokunulmazlıktan açılmışken konuyu birkaç satırla cemaat yaşantımıza aktarıp buradaki

DOKUN! DEMOKRATİKLEŞİRSİN!

TOUCH!
YOU WILL DEMOCRATIZE!

According to the Holy Book, it is with a touch of the forbidden fruit that man falls from divine realms, and the process of becoming human begins. When Eve plucks an apple from the forbidden tree and offers it to Adam, they become aware of their nakedness and cover themselves with aprons they weave from fig leaves. The wrath of God is fearsome! Womankind he punishes with pain in childbirth and man with lifelong hard labour.

The evolutionary process of mankind who from that point on multiplied and increased in number follows closely the process of social and political relations between people. The real explanation of this process should be sought in the countless prohibitions put into effect throughout history and in mankind's struggle and revolt against these prohibitions. Meanwhile, it is once again the constant and most fundamental reality of 'untouchable' taboos that faces those who attempt to analyse this process. Just as before, certain things have again remained beyond reach, and certain people have remained untouchable.

And observe, if you will, how in our beloved Türkiye, at the dawn of the 21st century, parliamentary immunity remains a contemporary issue.

Our country has declared its intent to enter a process towards a clean society, but this armour of immunity forms a huge obstacle in front of cleaning the establishment itself. We are all following the developments; the issue has moved beyond the immunity of persons, instead the immunity of the state has become a topic of debate. Neither the judicial system, nor any other governmental power is able to reach and touch these untouchables. But it is nevertheless clear that it will be impossible to obstruct the demand of society to touch these untouchables. This week, our parliamentarians seated in the Turkish Grand National Assembly face a test they are unaccustomed to. They will vote to say, "Let us be touchable too." Will their immunity be removed? It would be over-optimistic to expect this to happen by the wave of a magical wand from a parliament where

dokunulmazlıklara da biraz dokunmak gerekiyor. Cemaat yaşantımızda da bir kişiye, bir kuruma yapılan en ufak bir eleştiride aynı dokunulmaz tabuların işlediğini görmüyor muyuz? Sanıyorum cemaat içinde de artık dokunulmaz sayılan konuların üzerine gitmeli ve dokunulmamış hiçbir şeyi tabusal karanlığında bırakmamalıyız. Kendi adımıza, gücümüzün yettiğinde bu tabulara dokunmaya çalışıyoruz. Bunun ne denli zor bir uğraş olduğunun bilincindeyiz. Biliyoruz ki eleştiri alışkanlığı olmayan bir topluma böyle bir geleneği yerleştirmek hayli zor, ama bu çabamızı sonuna kadar sürdüreceğiz.

Niçin dokunmaktan korkmamalıyız?
Etolog* Desmond Morris, 'Sevmek Dokunmaktır' adlı kitabında, gittikçe kalabalıklaşan dünyamızda nasıl birbirimize dokunamaz hale geldiğimizi ve bu 'dokunulmazlığın' tehlikelerini anlatır. Bazen sırta indirilen dostça bir şaplağın ne kadar insani bir davranış olduğunu ve değer kazandığını uzun uzadıya anlatan Morris, bunun aslında sevginin göstergesi olduğunu

savunurken şöyle der: "Dokunma en temel duyumuzdur - duyuların anası olarak adlandırılır. Ne yazık ki, üstelik fark etmeksizin, gittikçe daha az dokunur kişiler olmakta, gittikçe birbirimizden uzaklaşmaktayız." Morris'in, dokunmayı ve dokunulmayı sevgiyle özdeşleştirmesine katılıyoruz. Ve eğer seviyorsanız... ama gerçekten seviyorsanız 'dokunun', "Dokunulmaktan da kaçınmayın" diyoruz: "Korkmayın dokunun! Demokratikleşirsiniz."

(*) Etoloji: Zooloji biliminin bir dalı, hayvanlara özgü davranışları gözler ve yorumlar.

HRANT DİNK
AGOS
21 KASIM 1997
NOVEMBER 21ST, 1997

53

the numerical balance is constantly changing. But it is also true that, if it happens today, it is great, but even if it does not, sometime in the future a day will come when these privileges will be removed, and that day is not so far away. Ultimately they will be removed, and so they should.

Since we are talking about immunity, it becomes necessary to also discuss in the space of a few sentences the topic of our social life, and touch upon the untouchables in this field a little, too. Do we not observe in our social life the same untouchable taboos springing into life at the slightest criticism towards a person or institution? I think the time has come for us to confront the issues considered and leave no stone unturned in the darkness of taboo. We try, as much as we can, to touch upon these taboos. We are aware how much difficulty this effort involves. We know that it is difficult to establish the tradition of criticism in a society where it does not exist yet, but we will persist to the end.

Why should we be unafraid of touching?
Ethologist* Desmond Morris, in his book titled *Intimate Behaviour*, explains how in our increasingly crowded world we have come to forget touching each other and talks of the dangers of this 'untouchability'. Describing at length how a friendly slap on the back is a typically human gesture which gains in value, Morris goes on to argue that it is in fact an expression of love and adds: "Touching is our most fundamental sense – it has been described as the mother of senses. Unfortunately, and moreover, without realizing it, we are becoming people who touch less, and are drawing apart from each other." We agree with Morris when he associates touching and being touched with love. So if you love... but really love, we ask you to 'touch' and "Don't be afraid of being touched": "Don't be afraid to touch! You'll democratize."

(*) Ethology: A branch of zoology which studies and interprets animal behaviour.

PROJE EKİBİ
PROJECT TEAM
ASLI YOLCU
LİANA ERİŞSEVER
NUR KAYA

ÖĞRENME PROGRAMLARI

LEARNING PROGRAMS

54

DESTEKÇİLER
SUPPORTERS

Funded by
the European Union

Hak Temelli Öğrenme Programları, Hrant Dink Vakfı'nın uzun soluklu projelerinden edinilen birikim ve deneyimlerin sonucunda yapılandırılan atölyelerden oluşuyor. Atölyeler aracılığıyla ayrımcılık, nefret söylemi, bireyler ve kültürler arası diyalog, karşılıklı anlayış, demokratik karar alma ve eşit vatandaşlık hakkında farkındalık yaratılıyor; hak temelli düşünme teşvik ediliyor; Türkiye'nin toplumsal hafızasını oluşturan unsurlar ve çokkültürlü geçmiş hatırlanıyor; bu kavramlar çevresinde birlikte öğrenmeyi mümkün kılan alanlar açılıyor. Bu kavramlara ve hak temelli yaklaşıma ilgi duyan ve bu alanlarda çalışan STK, kültür-sanat, iletişim ve medya profesyonelleri, öğrenciler, akademik kadrolar, siyasi parti ve yerel yönetim temsilcileri, özel şirketler ve benzeri kurumlarla birlikte bireysel ve kolektif çabaları çoğaltarak Hrant Dink'in hayalindeki topluma ulaşmak için çalışılıyor.

Rights-Based Learning Programs consist of workshops built upon the accumulated knowledge and experience gained from the long-term projects of the Hrant Dink Foundation. The workshops raise awareness about discrimination, hate speech, dialogue between individuals and cultures, mutual understanding, democratic decision-making, and equal citizenship; foster rights-based thinking; remember the elements that shape Türkiye's social memory and its multicultural past; and create spaces that enable collaborative learning around these concepts. Working with NGOs, culture, arts, communication and media professionals, students, political party and local government representatives, private sector actors, and others who are interested in and work in these fields, the Foundation amplifies individual and collective efforts toward the society envisioned by Hrant Dink.

HAK TEMELLİ YAŞAM ATÖLYELERİ

Hak Temelli Yaşam Atölyeleri çoğulculuk, çokkültürlülük, bir arada yaşam, eşit vatandaşlık ve empatiyi teşvik ediyor. Program, 'Temsiliyet' ve 'Toplumsal Hafıza ve Bir Arada Yaşam' olmak üzere iki ayrı ve bağımsız atölye olarak uygulanıyor.

'Temsiliyet' modülünün temel öğrenme hedefleri; gündelik hayatta ayrımcılığa uğrayan kişiler ve gruplarla empati kurabilmek, kamusal alanda temsiliyet konusunda farkındalık oluşturmak, çoğulculuğu, çokkültürlülüğü ve bir arada yaşam anlayışını geliştirmektir.

'Toplumsal Hafıza ve Bir Arada Yaşam' modülünün temel öğrenme hedefleri; ayrımcılık ve toplumsal hafıza konusunda farkındalık kazandırmak, farklı deneyimlere ve bakış açılarına dair empatiyi geliştirmek, adalet, toplumsal dönüşüm ve bir arada yaşam kültürü

konusunda düşünmeye teşvik etmektir.

Vakfın yıllar içinde derlediği videolar ve ek malzemeler kullanılarak, uygulamalı aktiviteler ve grup çalışmalarından oluşan atölye boyunca aktif katılım ve diyalog temelli tartışmaya önem veriliyor.

Bu atölyeler açık çağrılar ve çeşitli alanlardan kurum işbirlikleriyle; üniversite öğrencileri, belediye çalışanları ve kültür-sanat profesyonelleriyle yapılıyor. 2025 yılında, açık çağrı ve kurum işbirlikleriyle çeşitli meslek alanlarından 60 katılımcıyla altı atölye yapıldı.

RIGHTS-BASED LIVING WORKSHOPS

The Rights-Based Living Workshops promote pluralism, multiculturalism, coexistence, equal citizenship, and empathy. The program is implemented as two separate and independent workshops: "Representation" and "Social Memory and Coexistence."

The main learning objectives of the "Representation" module are to foster empathy for individuals and groups who face discrimination in everyday life, raise awareness about representation in the public sphere, and develop pluralism, multiculturalism, and an understanding of coexistence.

The main learning objectives of the "Social Memory and Coexistence" module are to raise awareness about discrimination and social memory, foster empathy towards diverse experiences and perspectives, and encourage reflection on justice, social transformation,

and the culture of coexistence.

The workshops benefit from the videos and materials compiled by the Foundation over the years, and consist of hands-on activities and group work that emphasize active participation and dialogue-based discussions.

These workshops are conducted through open calls and in collaboration with various institutions, and also involve university students, municipal employees, and culture and arts professionals. In 2025, six workshops were held with 60 participants from various professional fields through open calls and institutional collaborations.

INCLUSIVE LANGUAGE WORKSHOP

The Inclusive Language Workshop raises awareness and contributes to the development of a human rights-based language, based on the idea that using

KAPSAYICI DİL ATÖLYESİ

Kapsayıcı Dil Atölyesi, kapsayıcı bir dil kullanmanın nefret söylemiyle mücadelede uzun vadede en etkili yollardan biri olduğu fikrinden hareketle, bir arada yaşamı güçlendirmek için farkındalık yaratıyor ve insan hakları odaklı yeni bir dil kurulmasına katkı sunuyor. Atölye, Hrant Dink Vakfı'nın 2009 yılından bu yana sürdürdüğü 'Yazılı Basında Nefret Söylemi ve Ayrımcı Söylemi İzleme' çalışmasından yola çıkılarak kurgulandı.

Temel öğrenme hedefleri arasında; ayrımcılığın altında yatan önyargıları fark etmek, nefret söylemini ve olası etkilerini tanıtmak, insan hakları temelli kapsayıcı bir dil kullanımını teşvik etmek ve ayrımcılık ile önyargıya dayalı akran zorbalığını azaltmak yer alıyor. Atölye içeriği, dilde yaşanan değişimler ve söylem alanında yapılan çalışmalar ve raporlar takip edilerek

güncelleniyor. Atölye yüz yüze ve çevrimiçi olmak üzere iki şekilde yapılıyor; 12-17 yaş ve 17+ yaş gruplarına yönelik iki farklı modül bulunuyor.

2025 yılında ortaokul, lise ve üniversite öğrencileriyle; açık çağrılar ve kurum işbirlikleri aracılığıyla çeşitli meslek grubundan katılımcılarla; çeşitli branşlardan öğretmenlerle ve belediye çalışanlarıyla bir araya gelerek toplam 451 katılımcıyla 26 atölye yapıldı. Modül, öğretmenler, belediyeler ve özel sektör için farklı hedef grupların ihtiyaçları doğrultusunda uyarlanarak geliştiriliyor.

DEMOKRASİ ŞEHİRİ ATÖLYESİ

Demokrasi Şehri, katılımcıların kendi şehirlerini demokratik yöntemlerle oluşturdukları bir rol oyunudur. Atölyede katılımcılar gruplara ayrılarak şehir kurmak üzere stratejilerini belirliyor ve bir program

inclusive language is one of the most effective long-term ways to combat hate speech and strengthen coexistence. The workshop is designed based on the Hrant Dink Foundation's "Monitoring Hate Speech and Discriminatory Discourse in Print Media" project, which has been ongoing since 2009. The main learning objectives include recognizing the prejudices underlying discrimination; introducing hate speech and its potential effects; promoting the use of inclusive, human rights-based language; and reducing peer bullying based on discrimination and prejudice. The workshop content is updated by following changes in language, as well as studies and reports in the field of discourse. The workshop is conducted in two formats: face-to-face and online. There are two different modules developed for the 12–17 and 17+ age groups. In 2025, a total of 26 workshops were conducted with

451 participants, bringing together middle school, high school, and university students; participants from various professional groups through open calls and institutional collaborations; teachers from different disciplines; and municipal employees. The module is being adapted according to the needs of different target groups and further developed for teachers, municipalities, and the private sector.

DEMOCRACY WORKSHOP

Democracy is an interactive role-play game in which participants create their own city through democratic methods. After being divided into smaller groups, participants determine their strategies and create a program to build a city. Based on their prioritized areas and strategies, each group negotiates with the others, selects building models to include in their

oluşturuyor. Her grup belirlediği öncelik alanlarına ve stratejilerine göre diğer gruplarla tartışarak bir şehirde yer alabilecek yapı modellerinden seçim yapıyor ve şehirlerini inşa ediyor. Atölye, Belçika’da hak temelli pek çok öğrenme programına ev sahipliği yapan BELvue Müzesi işbirliğiyle hazırlandı.

Temel hedefleri; çeşitli zorluklar ve fırsatlar karşısında alternatif çözümler üretebilme becerisi kazandırmak, hak temelli yaklaşımın yanı sıra diyalogu, karşılıklı anlayışı ve kolektif ve demokratik karar almayı teşvik etmek; sorunlara diyalog merkezli yaklaşımla müzakere etme kabiliyeti geliştirmektir.

AAAtölye, 13-17 ve 17+ yaş gruplarına yönelik iki modül olarak uygulanıyor. 2025 yılında ortaokul, lise ve üniversite öğrencileriyle ve çeşitli branşlardan öğretmenlerle bir araya gelinerek 382 katılımcıyla 19 atölye yapıldı.

city, and constructs it. The workshop was prepared in collaboration with the BELvue Museum, which hosts a number of rights-based learning programs in Belgium.

The main objectives are to equip participants with the ability to generate alternative solutions in the face of various challenges and opportunities; promote dialogue, mutual understanding, and collective and democratic decision-making alongside a rights-based approach; and develop the ability to negotiate with a dialogue-centered approach.

The workshop is implemented through two modules designed for the 13–17 and 17+ age groups. In 2025, 19 workshops were conducted with 382 participants, bringing together middle school, high school, and university students, as well as teachers from various disciplines.

PROJE EKİBİ**PROJECT TEAM****BAŞAK CAN****BUKET KAPISIZ****CEMRE KUMLA****ELİF EROL****ELİF YARARBAŞ****NAYAT KARAKÖSE****PELİN ÖNAL**

Hrant Dink Vakfı tarafından, Avrupa Birliği ve Friedrich Naumann Vakfı'nın finansal desteğiyle ve Sabancı Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi ortaklığıyla yürütülen projeye 2022 yılında başlandı. Dilbilim, bilgisayar bilimleri, sosyal bilimler, bilişim sektörü ve sivil toplum gibi farklı disiplinler arasında işbirliği kuran proje, Türkiye'nin önde gelen iki üniversitesini bir araya getirerek dijital alanda nefret söylemi, ayrımcılık ve dezenformasyon ile mücadele etti. 2025 Nisan ayında sonlanan projenin esas çıktısı, yapay zekâ teknolojisiyle çevrimiçi nefret söylemini tespit eden Pari isimli bir açık kaynak aracı oldu. Proje faaliyetleri arasında kamuya açık farkındalık artırıcı etkinlik serileri, kapasite geliştirici atölyeler, podcast yayınları, Türkçe metinlerde nefret söyleminin tespiti için yenilikçi yöntemlerin değerlendirildiği yarışmalar, güncel tartışmaları ve verileri içeren raporların hazırlanması ve multimedya içeriklerinin üretilmesi yer aldı. Ayrıca

DİJİTAL TEKNOLOJİLERİ KULLANARAK NEFRET SÖYLEMİ VE AYRIMCILIKLA MÜCADELE

UTILIZING DIGITAL TECHNOLOGY FOR SOCIAL COHESION,
POSITIVE MESSAGING AND PEACE BY BOOSTING COLLABORATION,
EXCHANGE AND SOLIDARITY

DESTEKÇİLER**SUPPORTERS**

Funded by
the European Union

FRIEDRICH NAUMANN
FOUNDATION For Freedom.
Türkiye

PROJE ORTAKLARI**PROJECT PARTNERS**

The Hrant Dink Foundation launched the project “Utilizing Digital Technology for Social Cohesion, Positive Messaging and Peace by Boosting Collaboration, Exchange and Solidarity” in 2022, with the financial support of the European Union and Friedrich Naumann Foundation, in partnership with Boğaziçi University and Sabancı University. To combat hate speech, discrimination, and disinformation in the digital space, the project fostered collaboration across diverse disciplines such as linguistics, computer sciences, social sciences, the IT sector, and civil society by bringing together two pioneering universities in Türkiye. The main output of the project, which concluded in April 2025, is pari, an open-source tool designed to detect online hate speech using artificial intelligence. Project activities included public awareness-raising event series, capacity building workshops, podcasts, competitions to evaluate innovative methods for detecting hate

Ortadoğu ve Kuzey Afrika'daki sivil toplum örgütlerinin ve genç aktivistlerin nefret söylemi taramasıyla ilgili becerilerinin gelişmesine katkı sunan etkinlikler ve eğitimler yapıldı; kapsayıcı dil konusunda becerileri pekiştirmeye yönelik materyaller üretildi.

KAPANIŞ ETKİNLİĞİ

'Nefret Söylemi: Güncel Tartışmalar ve Alternatif Yaklaşımlar' başlıklı etkinlik serisi, 14-15 Mart 2025'te Anarad Hıgutyun Binası Havak Salonu'nda yapıldı. Nefret söylemi; tanımı, tespiti ve nefret söylemine karşı mücadele başlıkları altında disiplinlerarası açılardan ele alındı. Etkinliğin ilk gününde 'Dijital Teknolojileri Kullanarak Nefret Söylemi ve Ayrımcılıkla Mücadele' projesi tanıtıldı ve nefret söyleminin tanımları medya, sosyal medya ve etik uygulamalar üzerinden tartışıldı. İkinci günde dilbilim ve bilgisayar

mühendisliği alanlarında yapılan nefret söylemi tespiti çalışmalarına odaklanıldı ve nefret söylemiyle mücadelede sosyal temelli yöntemler sunuldu. İki gün boyunca ayrıca *Nefret Söylemi: Güncel Sorunlar ve Tartışmalar* ve *Nefret Söylemiyle Mücadelede Yapay Zekâ: Etiketleme, Sınıflandırma ve Tespit Kılavuzu* raporları sunuldu. Projenin çıktılarını sunan ve yaygınlaştıran etkinlikte akademisyenler, ilgili bölümlerden üniversite öğrencileri, gazeteciler, aktivistler ve sivil toplum çalışanları bir araya geldi.

PARI

Hrant Dink Vakfı, Boğaziçi Üniversitesi ve Sabancı Üniversitesi ortaklığıyla geliştirilen yapay zekâ aracı Pari, Türkçe ve Arapça metinlerde nefret söylemini tespit ederek nefret söylemiyle mücadeleye katkı sunuyor. Uygulama, nefret söylemiyle mücadelede

speech in Turkish texts, the preparation of reports featuring current discussions and data on the project's themes, and the production of multimedia content. Contributions were also made to strengthen the skills of civil society organizations and young activists in the Middle East and North Africa in detecting hate speech; events and training sessions were organized to build capacity and raise the awareness of civil society organizations working on hate speech; and materials were produced to enhance their skills in inclusive language.

CLOSING EVENT

The event series titled "Hate Speech: Current Debates and Alternative Approaches" took place on March 14-15, 2025 at the Havak Hall of the Anarad Hıgutyun Building. Hate speech — its definition, detection, and strategies to counter it — was addressed from

interdisciplinary perspectives. On the first day, the project "Combating Hate Speech and Discrimination through Digital Technologies" was introduced, followed by discussions on definitions of hate speech in the context of media, social media, and ethical practices. The second day focused on hate speech detection studies in the fields of linguistics and computer engineering, and social-based strategies for combating hate speech were presented. Throughout the two-day event, the reports *Hate Speech: Contemporary Issues and Debates* and *Utilizing AI Against Hate Speech: A Guide to Annotation, Classification, and Detection* were also presented. Presenting and disseminating the project's outputs, the event brought together academics, university students from relevant departments, journalists, activists, and civil society professionals.

60

RAPORLAR

Proje çerçevesinde iki rapor yayımlandı. Bunlardan ilki, *Nefret Söylemi: Güncel Sorunlar ve Tartışmalar*, network katılımcılarının katkılarıyla yazıldı. Bilgisayar mühendisliği, söylem çalışmaları, veri bilimi, dilbilim, sivil toplum kurumları ve dijital feminizm alanında çalışmalar yürüten uzmanların yer aldığı yirmi kişilik bir network platformu 2023 yılında kuruldu. Platformdaki uzmanlarla belirli tarih aralıklarında yapılan çevrimiçi toplantılarda dijital okuryazarlık, nefret söylemi, sosyal medyada dezenformasyon, dijital aktivizm ve nefret söylemiyle mücadele için yenilikçi araçların geliştirilmesi gibi konular tartışıldı. Toplantılardaki tartışmalardan yola çıkarak belirlenen konularda, uzmanların çalışma alanlarına göre kategorize edilen rapor Mart 2025'te yayımlandı. İkinci rapor, *Nefret Söylemiyle Mücadelede Yapay*

PARi

Developed in partnership with the Hrant Dink Foundation, Boğaziçi University, and Sabancı University, *pari* is an artificial intelligence tool designed to detect hate speech in Turkish and Arabic texts and contribute to the fight against hate speech. It raises public awareness on hate speech and promotes the use of inclusive language. The name *pari* carries meaning in several languages: in Latin, it means “equal,” emphasizing our values of equality. In Armenian, it means “good,” symbolizing our effort to cultivate goodness in language, create an environment for constructive dialogue, and encourage pluralism. In Persian, it translates to “fairy” (as in Turkish), representing our intention to contribute to strengthening the culture of coexistence in both linguistic and digital spaces. With standard and

professional membership options, individual users, researchers, and field professionals can detect and analyze hate speech in text-based data. pari helps users understand, define, and counter hate speech, contributes to the creation of inclusive language in online and offline spaces, and supports users through data-driven analysis.

REPORTS

Two reports were published as part of the project. The first, *Hate Speech: Contemporary Issues and Debates*, was written with contributions from network participants. A 20-member expert network was established in 2023, consisting of specialists in computer engineering, discourse studies, data science, linguistics, civil society, and digital feminism. In online meetings held at regular intervals, various topics were discussed,

Zekâ: Etiketleme, Sınıflandırma ve Tespit Kılavuzu, Hrant Dink Vakfı, Boğaziçi Üniversitesi ve Sabancı Üniversitesi'nden akademisyen ve öğrencilerden oluşan proje ekibi tarafından hazırlandı. Rapor, Türkiye'de sosyal medyada belirli kimlik gruplarının nefret söylemine nasıl maruz kaldığını, bu verinin toplanıp etiketlenme sürecini ve sonunda bir yapay zekâ aracına dönüştürülmesini inceliyor. Seçilen hashtag ve anahtar sözcükler üzerinden elde edilen veriler, toplamda dokuz kimlik grubuna yönelik nefret söyleminin yayılımını ve bu kimliklere dair olumsuz yargıların güçlenmesini gözler önüne seriyor. İlk bölümde Pari'nin eğitilmesi için toplanan verilerin etiketlenme süreci anlatılıyor. Devamında 'Yapay Zekâ Modelinin Geliştirilmesi' bölümünde etiketlenen verinin işlenmesine ve modelin eğitilmesine yer veriliyor. Veri etiketlemenin öznel yapısı ve yapay zekâ modelinin kısıtları belirlenerek özellikle sarkastik içeriklere ve örtülü nefret söylemi

gibi etiketlemeyi zorlaştıran unsurlara yönelik yönergeler hazırlandı. Böylece hem bu proje hem de nefret söylemi üzerine gelecekte yapılacak çalışmalar için bir çerçeve sunuldu.

including digital literacy, hate speech, disinformation on social media, digital activism, and the development of innovative tools to combat hate speech. Based on these discussions, experts produced texts categorized according to their fields of expertise, and the report was published in March 2025.

The second report, *Utilizing AI Against Hate Speech: A Guide to Annotation, Classification, and Detection*, was prepared by the project team consisting of academics and students from the Hrant Dink Foundation, Boğaziçi University, and Sabancı University. The report examines how certain identity groups in Türkiye are exposed to hate speech on social media, how this data is collected and annotated, and how it is ultimately transformed into an AI tool. The data collected through selected hashtags and keywords reveals the spread of hate speech targeting nine identity groups and the

strengthening of negative judgments about these groups. The first section explains the annotation process of the data used to train pari. The subsequent section, "Developing the Artificial Intelligence Model," details how the annotated data was processed and how the model was trained. Recognizing the subjective nature of annotation and the limitations of the AI model, guidelines were developed for challenging cases such as sarcastic content and implicit hate speech. In this way, the report provides a framework both for this project and for future studies on hate speech.

PROJE EKİBİ

PROJECT TEAM

BUKET KAPISIZ

CEMRE KUMLA

DENİZ EZGİ SÜREK

ELİF EROL

LİANA ERİŞSEVER

Hrant Dink Vakfı tarafından Avrupa Birliği'nin finansal desteğiyle yürütülen ve 2025 Temmuz ayında başlayan bu proje, sivil toplumun kapasitesini artırarak ayrımcılıkla mücadele ediyor, diyalog ve bir arada yaşamı güçlendirmeyi hedefliyor.

Proje çerçevesinde yürütülen Sivil Toplumu Güçlendirme 2025-2027 Hibe Programı, Türkiye'de insan hakları ve demokrasinin güçlendirilmesini, hak ve özgürlüklerin korunmasını, karşılıklı anlayış, diyalog ve güven inşası yoluyla farklı etnik, sosyal ve politik grupların bir arada yaşamının desteklenmesini önüne koyan projelere finansal destek sağlıyor. Hibe programı çerçevesinde bağımsız Seçici Kurul tarafından seçilecek en az 15 proje desteklenecek. Projeler Mart veya Nisan 2026'da başlayacak. 'Sivil Toplumu Güçlendirme Hibe Programı'nın ilki 2019-2021 yılları arasında yürütüldü ve yedi farklı şehirden 15 projeye destek verildi.

ÇEŞİTLİLİK, DİYALOG VE DEMOKRATİK DEĞERLER İÇİN SİVİL TOPLUMU GÜÇLENDİRME

62

STRENGTHENING CIVIL SOCIETY FOR DIVERSITY, DIALOGUE AND DEMOCRATIC VALUES

DESTEKÇİLER

SUPPORTERS

Funded by
the European Union

The Hrant Dink Foundation launched this project in July 2025 with the financial support of the European Union. The project strengthens civil society's capacity to combat discrimination and fosters dialogue and coexistence among different communities.

As part of the project, the Strengthening CSOs Grant Program 2025-2027 provides financial support to initiatives working to strengthen human rights and democracy in Türkiye, protect fundamental rights and freedoms, and promote coexistence among different ethnic, social, and political groups through mutual understanding, dialogue, and trust-building. At least 15 projects will be supported through the grant program, selected by an independent selection committee. Supported projects will begin in March or April 2026. The first phase of the Strengthening CSOs Grant Programme was implemented between 2019 and 2021, during which 15 projects from seven different cities

Sivil Toplum Güçlendirme 2025-2027 Hibe Programı, 8 Ekim 2025'te başvuruya açıldı. 15-23 Ekim 2025 tarihleri arasında İstanbul, Ankara, Adana, Diyarbakır ve Mardin'de yüz yüze ve çevrimiçi olarak yapılan tanıtım ve bilgilendirme toplantılarına toplam 265 kişi katıldı. Katılımcıların büyük kısmını dernek, vakıf, kooperatif ve üniversite bünyesinde çalışan sivil toplum temsilcileri oluşturdu. Başvurular 1 Aralık 2025 Pazartesi günü tamamlandı.

Projenin bir diğer ayağını, Hrant Dink Vakfı, Sabancı Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi ortaklığıyla nefret söylemini otomatik tespit etmek üzere geliştirilen yapay zekâ aracı pari'nin yeni özelliklerle geliştirilmesi oluşturuyor. Nefret söylemi izleme çalışmalarının pari aracılığıyla desteklenmesi ve bu yolla nefret söylemiyle mücadelede katkı sağlamak da projenin öncelikleri arasında yer alıyor.

Proje çerçevesinde ayrıca Hrant Dink Vakfı Öğrenme Programları çatısı altındaki atölyeler farklı hedef gruplara uyarlanarak yaygınlaştırılıyor; öğretmenler, belediyeler ve özel sektör için kapsayıcı söylem ve bir arada yaşam temalı modüller geliştiriliyor.

Proje süresince yapılacak faaliyetler, etkinlik serileri ve üretilecek materyallerle ulusal ve uluslararası bilgi paylaşımı ve deneyim aktarımı sağlanıyor; Türkiye'de insan hakları ve ayrımcılıkla mücadele alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları güçlendiriliyor ve sürdürülebilir dayanışma ağları kuruluyor.

across Türkiye were supported.

The Strengthening CSOs Grant Program 2025–2027 was launched for applications on October 8, 2025. Between October 15 and 23, 2025, a series of promotion and information meetings were held in person in İstanbul, Ankara, Adana, Diyarbakır, and Mardin, as well as online. A total of 265 participants attended these meetings, the majority of whom were civil society representatives working within associations, foundations, cooperatives, and universities. The application process was completed on Monday, December 1, 2025.

Another component of the project focuses on the further development of pari, the artificial intelligence tool created by the Hrant Dink Foundation in partnership with Sabancı University and Boğaziçi University to automatically detect hate speech. Enhancing pari with new features and supporting

hate speech monitoring through this tool constitutes an important part of the project's contribution to combating hate speech.

The project also works to scale up the workshops carried out under the Hrant Dink Foundation Learning Programs and to adapt them for different target groups. New modules on inclusive discourse and coexistence will be developed for teachers, municipalities, and the private sector.

Throughout the project period, activities, event series, and produced materials contribute to national and international knowledge-sharing and the exchange of experiences, strengthening civil society organizations working in the field of human rights and anti-discrimination in Türkiye and helping establish sustainable networks of solidarity.

ULUSLARARASI HRANT DİNK ÖDÜLÜ

INTERNATIONAL HRANT DINK AWARD

Uluslararası Hrant Dink Ödülü'nün on yedincisi, 15 Eylül Pazartesi akşamı yapılan törenle sahiplerini buldu. Ödülü; Türkiye'den, gıda güvenliği gibi teknik konuları kısa ve anlaşılır biçimde aktararak kamuoyunun hayati bilgilere ulaşmasında önemli rol oynayan, bilimsel dürüstlüğü, kamu yararını savunmadaki ısrarı ve risk alma cesareti gösteren ve bilgiyi bir iktidar aracı değil, toplumun ortak hakkı olarak gören Bülent Şık ile İspanya'dan, hayatını, sınırların görünmeyen şiddetini görünür kılmaya, göçmenlerin yaşam hakkını savunmaya adanmış, göç rotalarında yaşam mücadelesi veren binlerce insanın sesini duyurmak için yıllardır cesaretle çalışan Helena Maleno Garzón aldı.

Hazal TÜresan'ın sunuculuğunu üstlendiği törene İstanbul Lütfi Kırdar Uluslararası Kongre ve Sergi Sarayı ev sahipliği yaptı. Törende, vakıf adına izleyicilere hoş geldiniz mesajını Hrant Dink Vakfı Başkanı Rakel Dink iletti. Uluslararası Hrant Dink Ödülü Komite Başkanı Ayşe Kadioğlu "[...] biz bu akşam buraya ışığı kucaklamaya geldik, birbirimizden

güç ve cesaret almaya geldik. Henüz bitmedik, ölmedik demeye geldik. İletişimden vazgeçmeyenleri alkışlamaya geldik." sözleriyle törenin dayanışma ruhuna bir kez daha dikkat çekti.

Ödül sahibi Bülent Şık "Bir ülkenin havası kirletiliyor, suları zehirleniyor, toprakları ağır metallerle doluyor; üstelik bunlar bilindiği hâlde susuluyorsa orada ne adalet kalır ne eşitlik ne de onurlu bir yaşam. Böylesi bir tabloda yalnızca doğa değil, insanın insana olan bağı da zehirlenir. Oysa insan bir ada değildir; hayat başkalarıyla mümkündür." dedi.

Ödül sahibi Helena Maleno Garzón konuşmasında "Bizler buradayız. Çünkü ölümü ve acıyı besleyen ideolojinin temelini oluşturan ırkçılıkla yüzleşmek istiyoruz. Bizler buradayız çünkü Caminando Fronteras [Yürüyen Sınırlar] adlı kuruluşumuz tarafından 2018'den bu yana İspanya ve Afrika sınırlarında hayatlarını kaybettikleri belgelenen 31.258 kişiyi ve her gün sınır bölgelerinde hayatlarını kaybeden binlerce kişiyi onurlandırmak istiyoruz. Onların hafızası bizi ayakta

The laureates of the seventeenth International Hrant Dink Award were announced at the ceremony held on Monday, September 15. The award was presented to Bülent Şık from Türkiye, who plays an important role in providing public access to vital information by explaining technical issues such as food safety clearly and concisely; who demonstrates scientific integrity, an insistence on defending the public interest, and the courage to take risks; and who views information not as an instrument of power but as the shared right of society; and to Helena Maleno Garzón from Spain, who has dedicated her life to making the invisible violence of borders visible and defending migrants' right to life, and who has worked courageously for years to make the voices of thousands struggling for survival on migration routes heard.

The ceremony was hosted by Hazal TÜresan and held at the İstanbul Lütfi Kırdar International Convention and Exhibition Center. Rakel Dink, President of the Hrant Dink Foundation, delivered a welcome message on

behalf of the foundation. On behalf of the International Hrant Dink Award Committee, Ayşe Kadioğlu gave a speech highlighting the spirit of solidarity: "We came here this evening to embrace the light, to draw strength and courage from one another. We came here to affirm that we are not done yet, that we are still alive, that our story is not over. We are here to applaud those who do not give up on human connection."

In his speech, Bülent Şık stated, "When a country's air is poisoned, its waters contaminated, its soil saturated with heavy metals — and when all this is known yet ignored — there can be no justice, no equality, no dignified life. In such a landscape, not only nature is poisoned, but also the bonds between human beings. Yet, humans are not islands; life is possible only with others."

In her acceptance speech, Helena Maleno Garzón stated, "We are here to confront a racism that underpins the ideology behind death and suffering. We are here to honor the 31,258 people whose deaths our

tutuyor. Onların anısına duyduğumuz saygı gereği, umutsuzluğa veya korkuya teslim olamayız. Hayatın ve dayanışmanın kökleri pek çok cepheden saldırı altındayken, ilerlemenin yolu haysiyetten geçiyor.” dedi.

Türkiye’de ve dünyanın dört bir yanında, yaptıklarıyla insanlığa ‘ışık’ tutanların hatırlandığı, umut veren insanların ve toplulukların selamlandığı videoyla 2025 yılının ‘Işıklar’ı takdim edildi. Bu yılın ‘Işıklar’ı arasında; Peru’dan Fransa’ya, Kongo’dan Sırbistan’a, Yeni Zelanda’dan Macaristan’a insan hakları, adalet, cinsiyetçilikle, ekonomik adaletsizlikle ve yoksullukla mücadele, ekolojik hak savunuculuğu ve savaş karşıtlığı gibi pek çok başlıkla yaptıklarıyla ilham olan kişiler ve girişimler yer aldı.

Törende Sayat Nova’nın ‘Nazani’ şarkısında Sibil’in vokaline; duduk ile Zelişah, gitar ile Ari Hergel, kanun ile Sevan İnyapan ve dhol ile Sevan Karabetoğlu eşlik etti. Yakın komşu Ermenistan’dan, Zhanna Davtyan, Arman Peshtmaljyan ve Stepan Ter-Ghevondyan, bu

gece için kaydettikleri ‘Amran Gisher’ şarkısıyla törende yer aldı. Selin Sümbültepe ve Erkan Zeki Ar, geceye 23,5 Hrant Dink Hafıza Mekânı’nda çekilen, Sümbültepe’nin doğduğu şehir olan Hatay için yazdığı ‘Akantüs / Hatay’a Ağıt’ performanslarıyla katıldılar. Sahnede herkesin kendi dilinde duyabileceği özgün besteleriyle Gevende bizlerleydi.

Hüsnü Arkan’ın Hrant Dink’in hafızamızda ve yüreğimizde bıraktığı izden ilhamla yazıp bestelediği ‘Ahparig’ şarkısı, Hüsnü Arkan ve Ceylan Ertem’in eşsiz yorumuyla ilk kez bu sahnede hayat buldu. Ümit Kıvanç’ın Hafıza Yetersiz filminden görüntülerle hazırladığı müzik klipi de yine ilk kez törende izleyiciyle buluştu.

2009 yılından bu yana hazırlanan videoların konseptini Ümit Kıvanç; videoların ruhuna hayat veren seslendirmeleri ise Mahir Günşiray ve Eric Nazarian yaptı.

organization, Caminando Fronteras [Walking Borders], has documented along the borders of Spain and Africa from 2018 to the present, and the thousands who lose their lives each day in borderlands. Their memory sustains us. For their sake, we cannot surrender to despair or fear. Dignity is the way forward when the roots of life and solidarity are under attack on so many fronts.”

The “Inspirations” were presented through a video honoring people and organizations from Türkiye and around the world who inspire humanity with their actions. This year’s “Inspirations” featured individuals and initiatives from Peru to France, Congo to Serbia, and New Zealand to Hungary, working in areas such as human rights, justice, the fight against sexism, economic injustice and poverty, ecological advocacy, and anti-war movement.

At the ceremony, Zelişah on duduk, Ari Hergel on guitar, Sevan İnyapan on kanun, and Sevan Karabetoğlu on dhol accompanied Sibil’s vocals in

Sayat Nova’s song “Nazani.” From our close neighbor Armenia, Zhanna Davtyan, Arman Peshtmaljyan, and Stepan Ter-Ghevondyan participated with the song “Amran Gisher,” recorded for this evening. Selin Sümbültepe and Erkan Zeki Ar performed “Akantüs / Hatay’a Ağıt,” written by Sümbültepe for Hatay, filmed at the 23.5 Hrant Dink Site of Memory. Gevende also performed on stage.

The song “Ahparig,” written and composed by Hüsnü Arkan for Hrant Dink, was performed for the first time, with Ceylan Ertem accompanying Arkan on stage. The music video of “Ahparig,” adapted by Ümit Kıvanç with footage from his film Memory Too Low For Words, also met with the audience for the first time.

The original videos produced for the ceremony are an indispensable part of the International Hrant Dink Award each year. Ümit Kıvanç has conceived the concept of these videos since 2009, with Mahir Günşiray and Eric Nazarian providing the voice-overs.

GENEL KOORDİNASYON
GENERAL COORDINATION
 DENİZ EZGİ SÜREK
 ZEYNEP SUNGUR
 ZEYNEP TAŞKIN

ÖDÜL KOMİTESİ BAŞKANI
CHAIR OF THE INTERNATIONAL HRANT
DINK AWARD COMMITTEE
 AYŞE KADIOĞLU

ÖDÜL KOMİTESİ
AWARD COMMITTEE
 AHMET İNSEL
 ALİ ALPER AKYÜZ
 AYLİN VARTANYAN
 ÇİĞDEM MATER
 DELAL DİNK
 DENİZ EZGİ SÜREK
 EMMA SİNCLAİR-WEBB
 GÜLTEN KAYA
 MİLENA BÜYÜM
 NAYAT KARAKÖSE
 OLCAY ÖZER
 ZEYNEP TAŞKIN

KOORDİNATÖR
COORDINATOR
 ZEYNEP SUNGUR

ÖDÜL JÜRİSİ
AWARD JURY
 ASLI BÂLİ
 CEM MANSUR
 FATMAGÜL BERKTAY
 MOR ÇATI KADIN SIĞINAĞI VAKFI
 RAKEL DİNK
 REŞAT KASABA
 RUGIATU NENEH TURAY
 TİLBE SARAN
 WOLFGANG KALECK
 ZEYNEP ORAL

KONSEPT / TASARIM
CONCEPT / DESIGN
 BÜLENT ERKMEN, BEK

ÖDÜL HEYKELCİĞİ TASARIMI
AWARD STATUETTE DESIGN
 ERDAĞ AKSEL
 TAN MAVİTAN

ÖDÜL MÜZİĞİ
AWARD MUSIC
 ARTO TUNÇBOYACIYAN

ÖDÜL FİLMLERİ KONSEPT VE KURGU
AWARD FILMS CONCEPT AND EDITING
 MURAT KÖK
 ÜMİT KIVANÇ

ÇEVİRİ
TRANSLATION
 BEYOND LANGUAGE & CULTURE
 CEYLAN GERMAN ŞAHINKAYA
 DENİZ CEBE
 JOSE MARIA SILVA UMBRIA
 KATE FERGUSON

SESLENDİRME
VOICE-OVER
 ERIC NAZARIAN
 MAHİR GÜNŞIRAY

DESTEKÇİLER
SUPPORTERS
 FOXY
 FRANSA BAŞKONSOLOSLUĞU
 FRIEDRICH NAUMANN FOUNDATION
 POLİTİKALAR MERKEZİ

PRODÜKSİYON
PRODUCTION
 NİTE PRODÜKSİYON

TÖREN TEKNİK YÖNETİMİ
TECHNICAL DIRECTOR OF THE
CEREMONY
 SERCAN SAVAŞLI

CANLI YAYIN
LIVE BROADCAST
 YARATICI FİLMLER

MÜZİK KLİBİ
MUSIC VIDEO CLIP
YÖNETMEN
DIRECTOR
 EMRAH TARIM

GÖRÜNTÜ YÖNETMENİ
CINEMATOGRAPHER
 ANIL AYDIN

KURGU
EDITOR
 İSMAİL BİLGİN

IŞIK ŞEFİ
GAFFER
 ÖZKAN ELVERİR

SES KAYIT
LOCATION SOUND
 ERKAN ZEKİ AR

SES MİKSAJ
SOUND MIXER
 ERKAN ZEKİ AR

DESTEĞİYLE
WITH THE SUPPORT OF
 ASLI YOLCU
 AYFER BARTU CANDAN
 AYŞE KADIOĞLU
 AYLİN MİKALİOĞLU
 BKM
 BUKET KAPISIZ
 CANSU URAS
 CEMRE KUMLA
 DENİZ DERYA DERTLİ
 DURSUN YAVUZER
 ELİF EROL
 FİLMARKA
 HASAN TAMUSTA
 KİRALIK KAMERA 7-24
 KÜRŞAT GÜNGÖR SAĞLAM
 LARA ÇAKMAK
 LEVON BAĞIŞ
 LİANA ERİŞSEVER
 MAÇA FİLM
 MEHMET POLATEL
 NESRİN UÇARLAR
 NİLGÜN ARISAN ERALP
 OZAN ÖZGÜR ARICAN
 PHOENIX
 SİMAY TUANA KOÇAK
 TALİN SÜZME
 TANYA HANESYAN
 ZEYNEP KARABABA

HRANT DİNK VAKFI YAYINLARI, HRANT DİNK'İN HAYALLERİNİ, MÜCADELESİNİ, DİLİNİ VE YÜREĞİNİ YAŞATMAK AMACIYLA KURULMUŞ OLAN HRANT DİNK VAKFI'NIN ÇATISI ALTINDA, DİYALOG, BARIŞ VE EMPATİ KÜLTÜRÜNÜ GELİŞTİRECEK YAYINLAR YAPAR.

BU TEMEL İLKELER IŞIĞINDA,

- TÜRKİYE'NİN DEMOKRATİKLEŞMESİ, KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİĞİN BİR ZENGİNLİK, FARKLILIĞIN BİR HAK OLARAK KABUL GÖRMESİ, TOPLUMLAR ARASINDAKİ

KÜLTÜREL İLİŞKİLERİN GELİŞTİRİLMESİ AMACIYLA MİLLİYETÇİLİKTEN, İRKÇILIKTAN VE AYRIMCILIKTAN ARINDIRILMIŞ, ÇOCUKLARA VE GENÇLERE YÖNELİK PROJELERİ DE KAPSAYAN AKADEMİK VE AKADEMİ DIŞI YAYINLAR YAPMAYI;

- TÜRKİYE'DE ÇOĞU ZAMAN YÜZEYSEL BİR ŞEKİLDE YÜRÜTÜLEN, GÜNCEL, SİYASAL-TOPLUMSAL-KÜLTÜREL TARTIŞMALARA İLİŞKİN DERİNLEMESİNE SORULAR SORMAYA OLANAK TANIYAN TELİF

HDV

YAYINLARI PUBLICATIONS

70

HRANT DINK FOUNDATION PUBLICATIONS PUBLISHES WORKS THAT SUPPORT THE DEVELOPMENT OF A CULTURE OF DIALOGUE, PEACE AND EMPATHY. IT IS PART OF THE HRANT DINK FOUNDATION WHICH WAS ESTABLISHED FOR THE PERPETUATION OF THE VISION, STRUGGLE, MESSAGE AND IDEALS OF HRANT DINK.

IN THE LIGHT OF THESE FOUNDING PRINCIPLES, PUBLICATIONS HAVE THE FOLLOWING AIMS:

- TO PUBLISH ACADEMIC AND NON-ACADEMIC PUBLICATIONS AS WELL AS PROJECTS ORIENTED TOWARDS CHILDREN AND YOUNG PEOPLE PURGED OF NATIONALISM, RACISM AND DISCRIMINATION, TOWARDS THE DEMOCRATISATION OF TÜRKİYE, THE ESTABLISHMENT OF AN UNDERSTANDING OF CULTURAL DIVERSITY AS A FUNDAMENTAL VALUE AND 'DIFFERENCE' AS A RIGHT; AND THE DEVELOPMENT OF CULTURAL RELATIONS BETWEEN THE PEOPLES OF ALL COUNTRIES.

VE ÇEVİRİ ESERLERE DAYALI DİZİLER
OLUŞTURMAYI;

- HRANT DİNK VAKFI'NIN KURMAYI
AMAÇLADIĞI, ERMENİ ARAŞTIRMALARINA
ODAKLANAN BİR ENSTİTÜNÜN
TEMELLERİNİ OLUŞTURMAYA YÖNELİK
OLARAK, ERMENİLERİN TARİHİ, KÜLTÜRÜ
VE YAŞANTISIYLA İLGİLİ YAYINLAR
YAPMAYI;

- HRANT DİNK'İN BÜTÜN YAZILARINI VE
KONUŞMALARINI YAYIMLAYARAK, ONUN
FİKİRSEL MİRASININ YAYGINLAŞMASINA

VE GELECEK NESİLLERE AKTARILMASINA
ARACILIK ETMEYİ;

- HRANT DİNK'İN, MİLYONLARCA İNSANIN
YÜREĞİNE NÜFUZ ETMESİNİ SAĞLAYAN,
İÇTEN VE DEMOKRAT TAVRININ TAKİPÇİSİ
OLARAK, AYRIMCILIĞA MARUZ KALAN
GRUPLARIN SESLERİNİ DUYURMALARINI
SAĞLAYACAK, GENİŞ HALK KİTLELERİNE
ULAŞMAYI HEDEFLEYEN KİTAPLAR
YAYIMLAMAYI HEDEFLER.

- TO CREATE SERIES FORMED OF
ORIGINAL AND TRANSLATED WORKS
THAT WILL ENABLE THOROUGH AND
IN-DEPTH INQUIRIES IN THE DOMAIN OF
CONTEMPORARY, POLITICAL-SOCIAL-
CULTURAL DEBATES WHICH ARE ALL TOO
OFTEN CONDUCTED IN A SUPERFICIAL
MANNER IN TÜRKİYE.

- TO PUBLISH WORKS ON ARMENIAN
HISTORY, CULTURE AND EVERYDAY
LIFE WITH A VIEW TO ESTABLISHING
THE FOUNDATIONS OF AN INSTITUTE
FOCUSING ON ARMENIAN STUDIES WHICH
THE FOUNDATION AIMS TO FOUND.

- TO PUBLISH THE COMPLETE WRITINGS
AND SPEECHES OF HRANT DINK AND TO
FACILITATE THE DISSEMINATION AND
TRANSMISSION TO FUTURE GENERATIONS
OF HIS INTELLECTUAL HERITAGE.

- WITH CONTINUED DEDICATION TO
HRANT DINK'S SINCERE AND DEMOCRATIC
APPROACH THAT PENETRATED THE
HEARTS OF MILLIONS OF PEOPLE, TO
PUBLISH BOOKS TARGETING THE WIDER
MASSES TOWARDS GIVING VOICE TO
GROUPS SUBJECTED TO DISCRIMINATION.

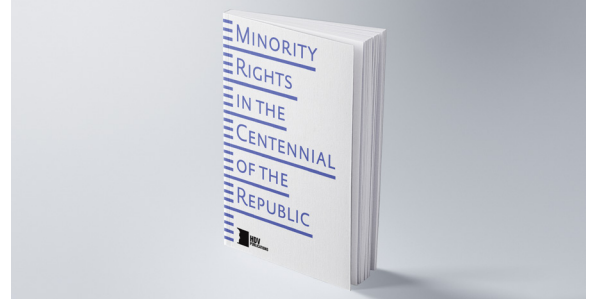
CUMHURİYET'İN YÜZÜNCÜ YILINDA AZINLIK HAKLARI

Bu kitap, Hrant Dink Vakfı tarafından 17-18 Kasım 2023'te İstanbul'da yapılan 'Cumhuriyet'in

100. Yılında Azınlık Hakları' başlıklı konferansta sunulan bildirilerden 18'ini içeriyor ve hem Türkçe hem İngilizce olarak yayımlandı. (İngilizce kitap 17 makale içermektedir.)

Tarihsel olarak Avrupa'daki dinî cemaatlerin haklarının korunması bağlamında ortaya çıkan azınlık kavramı, yıllar içinde pek çok dönüşüm geçirmiştir. Milliyetçiliğin yükselişiyle birlikte azınlık kavramı, etnik ve dilsel azınlıkları kapsayacak biçimde genişlemiş ve yeniden tanımlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ve Lozan Barış Antlaşması ile birlikte, ülkedeki azınlıkların statüsü ve hakları şekillenmiş, bu tarihsel ve kavramsal dönüşümler ışığında tartışma konusu olmuştur.

Bu kitapta, Türkiye'de yaşayan farklı azınlıkların sahip olduğu haklar, bu hakların geçirdiği dönüşüm, azınlıkların karşılaştıkları sorunlar, uluslararası gelişmeler ve bunun azınlık haklarına yansıması gibi konular farklı disiplinlerden çalışmalar ve yeni bakış açılarıyla incelendi.

MINORITY RIGHTS IN THE CENTENNIAL OF THE REPUBLIC

This book contains 17 of the 18 papers presented at the conference titled "Minority Rights in the Centennial

of the Republic," held on November 17-18, 2023 in Istanbul, and was published in both Turkish and English. (The English edition contains 17 papers.)

The concept of minority, which historically emerged in the context of protecting the rights of religious communities in Europe, has undergone numerous transformations over the years. With the rise of nationalism, the definition of minority has expanded and been redefined to include ethnic and linguistic minorities. Following the establishment of the Republic of Türkiye and the signing of the Treaty of Lausanne, the status and rights of minorities in the country were defined and have since become subjects of debate,

especially in light of these historical and conceptual transformations.

This book explored topics such as the rights of various minorities living in Türkiye, the changes these rights have undergone, the challenges faced by minorities, and international developments along with their impact on minority rights. These issues were examined through interdisciplinary studies and fresh perspectives.

NEFRET SÖYLEMİYLE MÜCADELEDE YAPAY ZEKÂ: ETİKETLEME, SINIFLANDIRMA VE TESPİT KILAVUZU

Bu rapor, Dijital
Teknolojileri Kullanarak
Nefret Söylemi ve
Ayrımcılıkla Mücadele
projesi çerçevesinde
Hrant Dink Vakfı, Sabancı

Üniversitesi ve Boğaziçi Üniversitesi tarafından geliştirilen yapay zekâ aracı pari'nin geliştirilme sürecini, veri etiketleme metodolojisini ve model geliştirme aşamalarını ele alıyor. Vakfın 2009'dan bu yana yürüttüğü medya izleme çalışmasında kullanılan metodolojiyi baz alan bu çalışmada, X üzerinden elde edilen veriler etiketlendi ve kategorize edildi. Bu yolla oluşturulan eğitim veri setiyle, Türkçe ve Arapça metinlerde nefret söylemini tespit eden yapay zekâ aracı pari eğitildi. Rapor, Türkiye'de sosyal medyada belirli kimlik gruplarının nefret söylemine nasıl maruz kaldığını, bu verinin toplanıp etiketlenme sürecini ve

geliştirilen modeller aracılığıyla bir yapay zekâ aracına dönüştürülmesini inceliyor. Raporda veri etiketlemenin öznel yapısı ve yapay zekâ modelinin kısıtları belirlenerek, özellikle sarkastik içerikler ve örtülü nefret söylemi gibi etiketlemeyi zorlaştıran unsurlara yönelik yönergeler hazırlandı. Böylece hem bu proje hem de nefret söylemi üzerine gelecekte yapılacak çalışmalar için bir çerçeve sunuldu.

UTILIZING AI AGAINST HATE SPEECH: A GUIDE TO ANNOTATION, CLASSIFICATION, AND DETECTION

This report presents
the development
process of the AI
tool pari, including
its data annotation
methodology and

model development stages. The tool was developed by the Hrant Dink Foundation in collaboration with Sabancı University and Boğaziçi University as part of the Utilizing Digital Technology for Social Cohesion, Positive Messaging and Peace by Boosting Collaboration, Exchange and Solidarity project. Building on the methodology used in the Foundation's media monitoring work since 2009, data collected from X were annotated and categorized. The resulting training dataset was then used to train the AI tool pari, which can detect hate speech in Turkish and Arabic text. The report examines how specific identity groups are

exposed to hate speech on social media in Türkiye, the process of collecting and annotating these data, and how they were ultimately transformed into an AI tool through language models. As part of the report, the subjective nature of data annotation and the limitations of AI models are discussed, and guidelines were developed to address challenges in annotating content such as sarcasm and implicit hate speech. In this way, the report provides a methodological framework both for this project and for future studies on hate speech.

NEFRET SÖYLEMİ: GÜNCEL SORUNLAR VE TARTIŞMALAR

Rapor, farklı disiplinlerden uzmanların katkılarıyla nefret söylemini kavramsal,

hukuki, teknolojik ve toplumsal boyutlarıyla ele alıyor. Dijital Teknolojileri Kullanarak Nefret Söylemi ve Ayrımcılıkla Mücadele projesi çerçevesinde oluşturulan uzman ağı tarafından hazırlanan rapor, nefret söylemiyle mücadele alanında çalışan araştırmacılar, akademisyenler ve sivil toplum aktörleri için pratik bir kılavuz niteliğinde tasarlandı.

Üç ana bölümden oluşan raporun ilk bölümünde nefret söyleminin tanımlanması, kategorileri, ayrımcılıkla ilişkisi ve kesişimsel boyutları inceleniyor. İkinci bölümde nefret söyleminin tespitine odaklanılarak ulusal ve uluslararası hukuki çerçeveler, sosyal medya platformlarının içerik politikaları ve yapay zekâ temelli

tespit yöntemleri değerlendiriliyor. Son bölümde ise nefret söylemiyle mücadelede karşı söylem, dijital aktivizm ve alternatif müdahale yöntemleri gibi farklı stratejiler ele alınıyor.

Rapor, nefret söylemine ilişkin güncel tartışmaları disiplinlerarası bir yaklaşımla bir araya getirirken, çevrimiçi ve çevrimdışı ortamlarda nefret söyleminin anlaşılmasına ve bu alanda geliştirilecek politika ve uygulamalara katkı sunuyor. Ayrıca raporun Arapça çevirisi de hazırlanarak daha geniş bir coğrafyada erişime açıldı.

HATE SPEECH: CONTEMPORARY ISSUES AND DEBATES

The report examines hate speech from conceptual, legal, technological, and societal perspectives

through the contributions of experts from different disciplines. Prepared by the interdisciplinary network of experts established as part of the Utilizing Digital Technology for Social Cohesion, Positive Messaging and Peace by Boosting Collaboration, Exchange and Solidarity project, the report was designed as a practical guide for researchers, academics, and civil society actors working in the field of combating hate speech.

Consisting of three main sections, the first part of the report examines the definition and categorization of hate speech, its relationship with discrimination, and its intersectional dimensions. The second section

focuses on the detection of hate speech, evaluating national and international legal frameworks, the content moderation policies of social media platforms, and AI-based detection methods. The final section explores different strategies for combating hate speech, including counterspeech, digital activism, and alternative methods of intervention.

Bringing together current debates on hate speech through an interdisciplinary approach, the report aims to contribute to a better understanding of hate speech in both online and offline environments, as well as to the development of policies and practices in this field. In addition, an Arabic translation of the report was prepared, making it accessible to a wider audience.

HRANT DİNK ANMALARI

HRANT DINK MEMORIALS

DOĞU TOPLUMLARINI, BATIDAN AYIRAN
ÖNEMLİ BİR ÖZELLİK DE,
'LİDER', 'KAHRAMAN' VE 'İLAH'
YARATMASINDAKİ FARKLILIKTA
ARANMALI.
BİZİM KÜLTÜRÜMÜZDE BİRBİRLERİNE
ÇOK ÇABUK DÖNÜŞÜP,
RAHATLIKLA DA ÖRTÜŞEBİLEN
KAVRAMLAR BUNLAR.
BİR ÖNEMLİ ÖZELLİĞİMİZ DE KOLAY
YÜCELTİP, BİR O KADAR RAHAT
ALÇALTBİLMEMİZ İLAHLARIMIZI...

...KURTARICILAR BEKLEMİYİN,
KENDİ KENDİNİZİN İLAHI OLUN.
AKSİ TAKTİRDE, TARİHİ BOYUNCA
HİÇ İKTİDAR OLAMAMIŞ BİR HALKIN
ÇOCUKLARI, BÖYLE BİRBİRİMİZE KARŞI
İKTİDARCILIK OYNAR DURURUZ İŞTE.

İLAHLARA İLLALLAH

ENOUGH WITH
THE DIVINITIES

HRANT DİNK

BİRGÜN -
10 OCAK 1997
JANUARY 10TH, 1997

77

ONE OF THE MOST SIGNIFICANT
DIFFERENCES BETWEEN EASTERN AND
WESTERN SOCIETIES IS IN THE WAY
THEY CREATE 'LEADERS', 'HEROES'
AND 'DIVINITIES'.

IN OUR CULTURE, THESE CONCEPTS
SWIFTLY INTERCONVERT, AND EASILY
OVERLAP.

ANOTHER CHARACTERISTIC OF OUR
SOCIETY IS THAT WE NOT ONLY GLORIFY
EASILY BUT ALSO CARELESSLY DEMEAN
OUR DIVINITIES...

...DO NOT WAIT FOR SAVIOURS, BE YOUR
OWN DIVINITY. OTHERWISE, AS CHILDREN
OF A PEOPLE WHO HAS NEVER RULED
THROUGHOUT THE HISTORY, WE SHALL
KEEP PLAYING 'RULERSHIP' AGAINST
EACH OTHER.

Nadia Abu El-Haj, bu yıl yapılan Hrant Dink Anma Konferansı'nda "İnsanlığın Vicdanı Nereye Gidiyor: Gazze ve Soykırımın Reddi" başlıklı bir konuşma yaptı.

Konuşmasında, Gazze'de yaşanan kitlesel şiddet karşısında Batı kamuoyunda hâkim olan sessizlik ve kayıtsızlık biçimlerine odaklandı. Soykırımın yalnızca açık inkâr biçimleriyle değil, konuya ilişkin tartışmayı reddeden yaklaşımlar aracılığıyla da sürdürüldüğünü ileri süren Abu El-Haj, savaş sonrası Avrupa-Amerikan düzeninde yaşanan tarihsel dönüşümlerin bu tutumun oluşumundaki rolünü ele aldı.

Konferans, eş zamanlı olarak 23,5 Hrant Dink Hafıza Mekânı'nda takip edildi. 24 Nisan'da yapılan konferansa çevrimiçi olarak katılan Rakel Dink, konuşmasında 1915'in nesilden nesile süren etkilerine, günümüzde devam eden devlet şiddetine ve zorla yerinden edilme deneyimlerine değindi. Konuşmasını,

Elçi Pavlus Gal'un "Komşunu kendin gibi seveceksin" sözlerini hatırlatarak, insanlığın işlediği suçlarla yüzleşmesi ve bunların bir daha yaşanmaması yönündeki dileğiyle tamamladı.

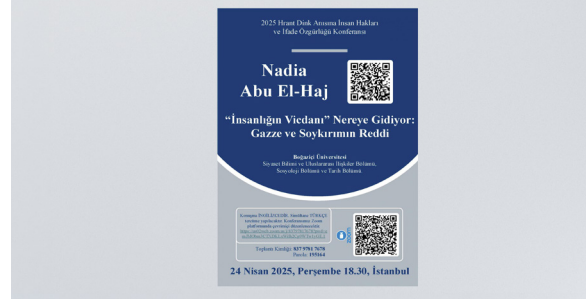
Nadia Abu El-Haj, Barnard College ve Columbia Üniversitesi Antropoloji Bölümü'nde Ann Whitney Olin Profesörü ve Filistin Çalışmaları Merkezi Eş Direktörüdür. Orta Doğu Araştırmaları Derneği (MESA) tarafından 2002'de Albert Hourani Kitap Ödülü'ne layık görülen *Facts on the Ground: Archaeological Practice and Territorial Self-Fashioning in Israeli Society* (2001) ile *The Genealogical Science: The Search for Jewish Origins and the Politics of Epistemology* (2012) ve *Combat Trauma: Imaginaries of War and Citizenship in Post-9/11 America* (2022) adlı kitapların yazarıdır.

BOĞAZİÇİ ÜNİVERSİTESİ

HRANT DINK İNSAN HAKLARI VE
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ KONFERANSI

BOGAZICI UNIVERSITY

HRANT DINK MEMORIAL LECTURE ON FREEDOM
OF EXPRESSION AND HUMAN RIGHTS

Nadia Abu El-Haj delivered a talk titled "Whither 'the Conscience of Mankind': On Gaza and Genocide Refusal" at this year's Hrant Dink Memorial Lecture.

In her talk, Professor Abu El-Haj focused on the forms of silence and indifference that have come to characterize public discourse in the West in response to the mass violence in Gaza. Arguing that genocide is sustained not only through explicit denial but also through the refusal to engage with the debate itself, she traced a series of historical shifts in the Post-War Euro-American order and examined their role in shaping this attitude.

The conference was simultaneously live-streamed to the 23.5 Hrant Dink Site of Memory. Speaking online at the conference held on April 24, Rakel Dink reflected on the intergenerational impact of 1915, ongoing state violence, and experiences of forced displacement. Concluding her remarks with a reference to the Apostle Paul's words, "Love your neighbor as yourself," she

expressed the hope that humanity would confront the crimes it has committed and prevent their recurrence.

Nadia Abu El-Haj is Ann Whitney Olin Professor in the Department of Anthropology at Barnard College and Columbia University, and Co-Director of the Center for Palestine Studies. Among other publications, she is the author of *Facts on the Ground: Archaeological Practice and Territorial Self-Fashioning in Israeli Society* (University of Chicago Press, 2001), which won the Albert Hourani Annual Book Award from the Middle East Studies Association (MESA) in 2002; *The Genealogical Science: The Search for Jewish Origins and the Politics of Epistemology* (University of Chicago Press, 2012); and *Combat Trauma: Imaginaries of War and Citizenship in Post-9/11 America* (Verso, 2022).

YURTIÇİ

HRANT DİNK ANMASI

Anma

Tarih: 19 Ocak, 15.00

Yer: Sebat Apartmanı Önü, İstanbul

www.hranticinadaleticin.org

Hrant'ın Arkadaşları

ÖZGÜRLEŞTİRİCİ VAAD

Sebat Apartmanı Yansıtması

Tarih: 18-19 Ocak, 19.00-23.00

Sanatçı: Memed Erdener

Yer: Sebat Apartmanı, İstanbul

HRANT DİNK ANMASI

Anma

Tarih: 19 Ocak, 19.00

Yer: Bakırköy Özgürlük Meydanı, İstanbul

Hrant'ın Komşuları

HRANT DİNK ANMASI

Anma

Tarih: 19 Ocak, 15.00

Yer: Sakarya Caddesi, Ankara

Hrant Dink'i Anma İnisiyatifi

HRANT DİNK ANMASI

Anma

Tarih: 19 Ocak

Yer: Alsancak Türkan Saylan Kültür Merkezi Önü, İzmir

İzmir Emek ve Demokrasi Güçleri

HRANT DİNK VE TÜRKİYE'DE ADALET MÜCADELESİ

Söyleşi

Tarih: 19 Ocak, 18.00

Konuşmacı: Filiz Kerestecioğlu, Kadir Akın

Yer: Nostalji Kitap Kafe, İstanbul

Nor Zartonk

'YÜZLEŞME-HESAPLAŞMA MÜCADELESİ'

Söyleşi

Tarih: 15 Ocak, 19.00

Moderatör: Dila Ak

Konuşmacı: Fethiye Çetin, Serdar Korucu, Özdeş Özbay

Yer: Nostalji Kitap Kafe, İstanbul

İrkçiliğe ve Milliyetçiliğe Dur De Platformu

19 OCAK 2025

JANUARY 19TH, 2025

FOTOGRAFLAR / PHOTOGRAPHS:
DENİZ EZGİ SÜREK

79

TÜRKİYE

HRANT DİNK COMMEMORATION

Commemoration

Date: January 19, 15:00

Location: In front of the Sebat Apartment, Istanbul

Friends of Hrant

LIBERATING PROMISE

Sebat Building Video Mapping

Date: January 18-19, 19:00-23:00

Location: Sebat Building, Istanbul

Artist: Memed Erdener

HRANT DİNK COMMEMORATION

Commemoration

Date: January 19, 19:30

Location: Bakırköy Özgürlük Square, Istanbul

Neighbors of Hrant

HRANT DİNK COMMEMORATION

Commemoration

Date: January 19, 15:00

Location: Sakarya Street, Ankara

Hrant Dink Commemoration Initiative

HRANT DİNK AND THE PURSUIT OF JUSTICE IN TÜRKİYE

Talk

Date: January 19, 18:00

Speakers: Filiz Kerestecioğlu, Kadir Akın

Location: Nostalji Book Cafe, Istanbul

Nor Zartonk

THE STRUGGLE FOR CONFRONTATION AND RECKONING

Talk

Date: January 15, 19:00

Moderator: Dila Ak

Speakers: Fethiye Çetin, Serdar Korucu, Özdeş Özbay

Location: Nostalji Book Cafe, Istanbul

Platform Against Racism and Nationalism

FROM WHERE HRANT LEFT OFF

Talk

Date: January 18, 14:30

Moderator: Pinar Ömeroğlu

Speakers: Denis Dreisbusch, Elifsu Dilek Şen, Huriye

Şahin, Murad Uçaner, Nurten Kırmızıgül

Location: Eğitim Sen Ankara Branch No. 5 for

Universities, Ankara

Ankara Düşünceye Özgürlük Girişimi

"HRANT'IN BIRAKTIĞI YERDEN"

Söyleşi

Tarih: 18 Ocak, 14.30

Moderatör: Pınar Ömeroğlu

Konuşmacı: Denis Dreisbusch, Elifsu Dilek Şen, Huriye

Şahin, Murad Uçaner, Nurten Kırmızıgül

Yer: Eğitim Sen Ankara 5 Nolu Üniversiteler Şubesi,
Ankara

Ankara Düşünceye Özgürlük Girişimi

HRANT DİNK ANMASI

Anma, Söyleşi

Tarih: 19 Ocak, 18.30

Konuşmacı: Pakrat Estukyan

Yer: Bülent Ecevit Kültür Merkezi, Muğla

Datça Demokrasi Platformu

YURTDIŞI

HRANT DİNK ANMASI

Anma, Film Gösterimi (Asadur)

Tarih: 19 Ocak, 15.00

Moderatör: Talin Kalataş

Konuşmacılar: Umut Bilgiç, Dr. Raffi Kantian, Alexis

Kalk, Mesut Etem Kavalli

Yer: Köln

KulturForum, TüDAY

HRANT DİNK ANMASI

Anma

Tarih: 19 Ocak

Yer: ABF huset, Stockholm

*Svenska Stödkommittén för Mänskliga Rättigheter i
Turkiet*

HRANT DİNK ANMASI

Anma

Tarih: 16 Ocak

Yer: Frankfurt

Verein der Völkermordgegner

HRANT DİNK COMMEMORATION

Date: January 19, 18:30

Speaker: Pakrat Estukyan

Location: Bülent Ecevit Cultural Center, Muğla

Datça Democracy Platform

HRANT DİNK COMMEMORATION

Commemoration, Talk

Date: January 19

Location: In front of Türkan Saylan Cultural Center,

Alsancak, İzmir

İzmir Labor and Democracy Forces

HRANT DİNK COMMEMORATION

Commemoration

Date: January 16

Location: ABF huset, Stockholm

*Svenska Stödkommittén för Mänskliga
Rättigheter i Turkiet*

HRANT DİNK COMMEMORATION

Commemoration

Date: January 16

Location: Frankfurt

Verein der Völkermordgegner

INTERNATIONAL

HRANT DİNK COMMEMORATION

Commemoration, Film Screening (Asadur)

Date: January 19, 15:00

Moderator: Talin Kalataş

Speakers: Umut Bilgiç, Dr. Raffi Kantian, Alexis Kalk,

Mesut Etem Kavalli

Location: Cologne

KulturForum, TüDAY

BAĞIŞÇILARIMIZ**DONATIONS**

ABDULLAH YAKUP İÇGÖREN
 AHMET BÜLENT ÜNER
 AHMET KUZİK
 AKİF ŞİMŞEK
 ALİ ALPER AKYÜZ
 ALPAR MEHMET ALİ-NUR-DANE
 ANAHİD NAZARYAN
 AOG TSM BUSINESS SCHOOL B.V.
 ARİF MAZMAN
 ARMENIA 2041 FOUNDATION
 ARTİN ARTUN BAL
 AYFER SUNA BARTU CANDAN
 AYLİN VARTANYAN
 AYŞE ÇETİNBAŞ
 AYŞE GÜLDEN KADIOĞLU AKSEL
 BURAK KALE
 CAN CANDAN
 DİDEM OKUTGEN ÜNVER
 ENGİN SEMA KILIÇER
 EURASIA PARTNERSHIP FOUNDATION - ARMENIA
 EUROPEAN COMMISSION
 FATMA GÜL BERKTAY
 FATMA HAYRİYE IŞIK
 FRANSA BÜYÜKELÇİLİĞİ
 FRIEDRICH NAUMANN VAKFI
 FRIENDS OF HRANT DİNK
 FUNDA DEMİR
 GERDA HENKEL
 GULBENKİAN
 GÜZİN ÇETİNDEMİR
 HACER ANSAL
 HADİYE GÜLAY ACAR
 HATİCE ELÇİN DOKSATLI
 HEINRICH BÖLL STIFTUNG DERNEĞİ TÜRKİYE TEMSİLCİLİĞİ
 HORAN SETYAN
 İBRAHİM BETİL
 İMGE ORANLI
 JEANETTE EHRMANN
 JULİYET MANİŞAK ÖZYILMAZ
 KARİN ALEKSANYAN MAĞDEN
 LERNA KOHARİK YANIK
 LEYLA OYA İNAL
 MARKİRİD ATMACA
 MEHMET ALİ ALPAR
 MELİSA DEMİRCİ
 MELTEM ASLAN ÇELİKKAN
 MİLENA BUYUM
 MURAT BULUNMAZ
 MÜRTAZA BOZYÜZ
 NETHERLANDS INSTITUTE IN TURKEY
 NİL LEA DELAHAYE
 NİLÜFER AYKAÇ
 NORA KARAKAŞ
 NUHAN GAZERYAN
 NURNİSA ERİŞMİŞ
 OLOF PALME CENTER

RAHİL DİNK
SADIK ÇAĞATAY
SAİME NİLGÜN ARISAN ERALP
SEMİH BİLGİN
SERKİS ZABUNYAN
SEV SİGORTA ARA.HİZ.LTD.ŞTİ.
SIRMA UMUR
SİBEL ASNA ÖZESMİ
SİGRİD RAUSİNG TRUST
SOFİ EMİLİ SEZAR
SÜHEYLA IRS
TARIK DEMİREL
TARKMANÇAS OKULUNDAN YETİŞENLER VE SEVENLER DERNEĞİ (T.O.Y.S.D.)
TURGAY GÖNENSİN
ÜMİT VESİLE KELEŞ
ZEYNEP DİRİKCAN

DESTEKÇİLERİMİZ

SUPPORTERS

A&B İLETİŞİM
ANTRANİK AVİTOĞLU
ARİ HERGEL
ATATÜRK KİTAPLIĞI
BARKEV SAMUELİAN
BEK TASARIM
BEYOND ÇEVİRİ
BURCU BECERMEN
DENGİ BAĞIMSIZ DENETİM MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.
ERDAL YILDIRIM
ERİC NAZARIAN
FOXY
HAKİKAT ADALET HAFİZA MERKEZİ
HRANT KALATAŞ
INTERNATIONAL COALITION OF SITES OF CONSCIENCE
JELENA TOPÇU
JULİYET KALATAŞ ERKOL
KARİN ŞEŞETİYAN
KAYUŞ ÇALIKMAN GAVRİLOF
LİLYAN AVİTOĞLU
MAS MATBAACILIK
MEZME
NUNE SEVUNİ ÇİLİNGİR
ÖZGÜR AKMAN
PODFRESH
POSTANE
RED BİLİŞİM
RODİ BERBERİYAN
SALT ARAŞTIRMA
SARKİS HEMENGÜL
SELİN ULUER
SİLVA ÖZYERLİ
TOLGA ERCEL
ÜMİT KIVANÇ

VE TÜM GÖNÜLLÜLERİMİZE İÇTEN TEŞEKKÜRLERİMİZLE...
AND OUR HEART FELT THANKS TO ALL OUR VOLUNTEERS...

BAĞIMSIZ DENETÇİ RAPORU

Hrant Dink Vakfı Yönetim Kurulu'na,

A) Finansal Tabloların Bağımsız Denetimi

1) Görüş

Hrant Dink Vakfı'nın ("Vakıf") 31 Aralık 2025 tarihli bilançosu ile aynı tarihte sona eren hesap dönemine ait; gelir - gider tablosu ile önemli muhasebe politikalarının özeti de dahil olmak üzere finansal tablo dipnotlarından oluşan finansal tablolarını denetlemiş bulunuyoruz.

Görüşümüze göre ilişikteki finansal tablolar, Hrant Dink Vakfı'nın 31 Aralık 2025 tarihi itibarıyla finansal durumunu ve aynı tarihte sona eren hesap dönemine ait finansal performansını, bilanço dipnotu 2'de özetlenen muhasebe ilkelerine uygun olarak tüm önemli yönleriyle gerçeğe uygun bir biçimde sunmaktadır.

2) Görüşün Dayanağı

Yaptığımız bağımsız denetim, Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu ("KGK") tarafından yayımlanan Türkiye Denetim Standartları'nın bir parçası olan Bağımsız Denetim Standartları'na ("BDS"lere) uygun olarak yürütülmüştür. Bu Standartlar kapsamındaki sorumluluklarımız, raporumuzun Bağımsız Denetçinin Finansal Tabloların Bağımsız Denetimine İlişkin Sorumlulukları bölümünde ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. KGK tarafından yayımlanan Bağımsız Denetçiler için Etik Kurallar ("Etik Kurallar") ile finansal tabloların bağımsız denetimiyle ilgili mevzuatta yer alan etik hükümlere uygun olarak Vakıf'tan bağımsız olduğumuzu beyan ederiz. Etik Kurallar ve mevzuat kapsamındaki etiğe ilişkin diğer sorumluluklar da tarafımızca yerine getirilmiştir. Bağımsız denetim sırasında elde ettiğimiz bağımsız denetim kanıtlarının, görüşümüzün oluşturulması için yeterli ve uygun bir dayanak oluşturduğuna inanıyoruz.

3) Kilit Denetim Konuları

Tarafımızca raporumuzda bildirilecek bir kilit denetim konusunun olmadığına karar verilmiştir.

4) Diğer Hususlar

2 numaralı bilanço dipnotunda belirtildiği üzere, T.C Hazine ve Maliye Bakanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce 27 Eylül 2008 tarih ve 27010 sayılı T.C. Resmi Gazete'de yayımlanan Vakıflar Tek Düzen Hesap Planı ekinde finansal tablo formatları için bilanço ve gelir - gider tablosu sunulmuş olup özkaynak değişim ve nakit akış tablosu bulunmamaktadır. Bu sebeple ekli finansal tablolarda özkaynak değişim ve nakit akış tablosu sunulamamıştır.

5) Yönetimin ve Üst Yönetimden Sorumlu Olanların Finansal Tablolara İlişkin Sorumlulukları

Vakıf yönetimi; finansal tabloların bilanço dipnotu 2'de özetlenen muhasebe ilkelerine uygun olarak hazırlanmasından, gerçeğe uygun bir biçimde sunumundan ve hata veya hile kaynaklı önemli yanlışlık içermeyecek şekilde hazırlanması için gerekli gördüğü iç kontrolden sorumludur.

Finansal tabloları hazırlarken yönetim; Vakıf'ın sürekliliğini devam ettirme kabiliyetinin değerlendirilmesinden, gerektiğinde süreklilikle ilgili hususları açıklamaktan ve Vakıf'ı tasfiye etme ya da ticari faaliyeti sona erdirmeye niyeti ya da mecburiyeti bulunmadığı sürece işletmenin sürekliliği esasını kullanmaktan sorumludur.

6) Bağımsız Denetçinin Finansal Tabloların Bağımsız Denetimine İlişkin Sorumlulukları

Bir bağımsız denetimde, biz bağımsız denetçilerin sorumlulukları şunlardır:

Amacımız, bir bütün olarak finansal tabloların hata veya hile kaynaklı önemli yanlışlık içerip içermediğine ilişkin makul güvence elde etmek ve görüşümüzü içeren bir bağımsız denetçi raporu düzenlemektir. BDS'lere uygun olarak yürütülen bir bağımsız denetim sonucunda verilen makul güvence; yüksek bir güvence seviyesidir ancak, var olan önemli bir yanlışlığın her zaman tespit edileceğini garanti etmez. Yanlışlıklar hata veya hile kaynaklı olabilir. Yanlışlıkların, tek başına veya toplu olarak, finansal tablo kullanıcılarının bu tablolara istinaden alacakları ekonomik kararları etkilemesi makul ölçüde bekleniyorsa bu yanlışlıklar önemli olarak kabul edilir.

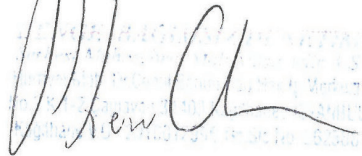
BDS'lere uygun olarak yürütülen bağımsız denetimin gereği olarak, bağımsız denetim boyunca mesleki muhakememizi kullanmakta ve meslekî şüpheciliğimizi sürdürmekteyiz. Tarafımızca ayrıca:

- Finansal tablolardaki hata veya hile kaynaklı "önemli yanlışlık" riskleri belirlenmekte ve değerlendirilmekte; bu risklere karşılık veren denetim prosedürleri tasarlanmakta ve uygulanmakta ve görüşümüze dayanak teşkil edecek yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edilmektedir. Hile; muvazaa, sahtekârlık, kasıtlı ihmal, gerçeğe aykırı beyan veya iç kontrol ihlali fiillerini içerebildiğinden, hile kaynaklı önemli bir yanlışlığı tespit edememe riski, hata kaynaklı önemli bir yanlışlığı tespit edememe riskinden yüksektir.
- Vakıf'ın iç kontrolünün etkinliğine ilişkin bir görüş bildirmek amacıyla değil ama duruma uygun denetim prosedürlerini tasarlamak amacıyla denetimle ilgili iç kontrol değerlendirilmektedir.
- Yönetim tarafından kullanılan muhasebe politikalarının uygunluğu ile yapılan muhasebe tahminleri ile ilgili açıklamaların makul olup olmadığı değerlendirilmektedir.
- Elde edilen denetim kanıtlarına dayanarak Vakıf'ın sürekliliğini devam ettirme kabiliyetine ilişkin ciddi şüphe oluşturabilecek olay veya şartlarla ilgili önemli bir belirsizliğin mevcut olup olmadığı hakkında ve yönetimin işletmenin sürekliliği esasının kullanılmasının uygunluğu hakkında sonuca varılmaktadır. Önemli bir belirsizliğin mevcut olduğu sonucuna varmamız hâlinde, raporumuzda, finansal tablolardaki ilgili açıklamalara dikkat çekmemiz ya da bu açıklamaların yetersiz olması durumunda olumlu görüş dışında bir görüş vermemiz gerekmektedir. Vardığımız sonuçlar, bağımsız denetçi raporu tarihine kadar elde edilen denetim kanıtlarına dayanmaktadır. Bununla birlikte, gelecekteki olay veya şartlar Vakıf'ın sürekliliğini sona erdirebilir.
- Finansal tabloların açıklamaları dahil olmak üzere, genel sunumu, yapısı ve içeriği ile bu tabloların temelini oluşturan işlem ve olayları gerçeğe uygun sunumu sağlayacak şekilde yansıtmayı yansıtmadığı değerlendirilmektedir.

Diğer hususların yanı sıra, denetim sırasında tespit ettiğimiz önemli iç kontrol eksiklikleri dâhil olmak üzere, bağımsız denetimin planlanan kapsamı ve zamanlaması ile önemli denetim bulgularını üst yönetimden sorumlu olanlara bildirmekteyiz.

Bağımsızlığa ilişkin etik hükümlere uygunluk sağladığımızı üst yönetimden sorumlu olanlara bildirmiş bulunmaktayız. Ayrıca bağımsızlık üzerinde etkisi olduğu düşünülebilecek tüm ilişkiler ve diğer hususlar ile varsa, ilgili önlemleri üst yönetimden sorumlu olanlara iletmış bulunmaktayız.

DENGE BAĞIMSIZ DENETİM SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.
(FORVİŞ MAZARS Üyesi)

İzel Levi Coşkun,
Sorumlu Denetçi (Ortak)
İstanbul, 17 Nisan 2026

1 OCAK 2025 - 31 ARALIK 2025
BİLANÇO

(Aksi belirtilmedikçe tüm tutarlar Türk Lirası (TL) cinsinden tam olarak gösterilmiştir)

		Denetimden Geçmiş Cari Dönem	Denetimden Geçmiş Önceki Dönem
	Not	31 Aralık 2025	31 Aralık 2024
AKTİF			
I. DÖNEN VARLIKLAR			
HAZIR DEĞERLER		98.348.023	35.042.345
- Kasa		--	950
- Bankalar	6	98.348.023	35.041.395
GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI		222.366	129.553
- Gelecek Aylara Ait Giderler		172.633	108.325
- Gelir Tahakkukları		49.733	21.228
DİĞER DÖNEN VARLIKLAR		3.362	157.413
- Verilen Sipariş Avansları		--	29.268
- İş Avansları	8	3.362	8.145
- Personel Avansları	8	--	120.000
Dönen Varlıklar Toplamı		98.573.751	35.329.311
II. DURAN VARLIKLAR			
ALACAKLAR		17.662	17.662
- Verilen Depozito ve Teminatlar		17.662	17.662
DİĞER ALACAKLAR		370.048	353.743
- İktisadi İşletmeden Alacaklar	7	370.048	353.743
MALİ DURAN VARLIKLAR		5.000	5.000
- İktisadi İşletme	10	5.000	5.000
MADDİ DURAN VARLIKLAR		1.172.156	1.005.036
- Binalar	11	141.001	141.001
- Demirbaşlar	11	2.634.108	2.090.393
- Özel Maliyetler	11	1.625.577	1.625.577
- Birikmiş Amortismanlar (-)	11	(3.228.530)	(2.851.935)
MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR		7.848	21.673
- Haklar	12	98.689	98.689
- Birikmiş İtfalar (-)	12	(90.841)	(77.016)
Duran Varlıklar Toplamı		1.572.714	1.403.114
AKTİF TOPLAMI		100.146.465	36.732.425

		Bağımsız Denetimden Geçmiş Cari Dönem	Bağımsız Denetimden Geçmiş Önceki Dönem
	Not	31 Aralık 2025	31 Aralık 2024
PASİF			
I. KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR			
BORÇLAR		143.831	351.052
- Satıcılar	15	24.480	107.609
- Diğer Çeşitli Borçlar	15	119.351	243.443
DİĞER MALİ BORÇLAR		7.918	6.827
- Diğer Mali Borçlar	14	7.918	6.827
ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER		1.127.675	1.103.867
- Ödenecek Vergi ve Fonlar	16	491.098	472.444
- Ödenecek Sosyal Güvenlik Kesintileri	16	627.010	618.238
- Ödenecek Diğer Yükümlülükler	16	9.567	13.185
Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar Toplamı		1.279.424	1.461.746
II. ÖZKAYNAKLAR			
SERMAYE	13	100.000	100.000
- Başlangıç Mal Varlığı		100.000	100.000
ÖZEL FONLAR	13	61.736.670	12.034.400
MADDİ DURAN VARLIK YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI		141.000	141.000
GEÇMİŞ YILLAR GELİR FAZLALARI	13	25.223.308	20.086.137
GEÇMİŞ YILLAR GİDER FAZLALARI (-)	13	(2.228.029)	(2.228.029)
DÖNEM NET GELİR / (GİDER) FAZLASI		13.894.092	5.137.171
- Dönem Net Gelir / (Gider) Fazlası	13	13.894.092	5.137.171
Özkaynaklar Toplamı		98.867.041	35.270.679
PASİF TOPLAMI		100.146.465	36.732.425

1 OCAK 2025 - 31 ARALIK 2025
GELİR-GİDER TABLOSU

(Aksi belirtilmedikçe tüm tutarlar Türk Lirası (TL) cinsinden tam olarak gösterilmiştir)

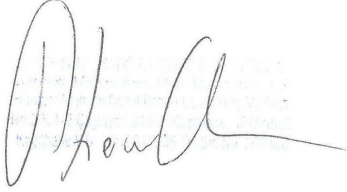
		Bağımsız Denetimden Geçmiş Cari Dönem 1 Ocak – 31 Aralık 2025	Bağımsız Denetimden Geçmiş Önceki Dönem 1 Ocak – 31 Aralık 2024
	Not		
A- BRÜT SATIŞLAR		51.383.993	43.716.930
- Bağış ve Yardımlar	21	51.383.993	43.716.930
NET SATIŞLAR		51.383.993	43.716.930
C- SATIŞLARIN MALİYETİ (-)		(5.173.505)	(4.874.078)
- Satılan Hizmet Maliyeti (-)	22	(5.173.505)	(4.874.078)
BRÜT SATIŞ GELİRİ		46.210.488	38.842.852
D- FAALİYET GİDERLERİ (-)		(42.295.415)	(36.727.831)
- Amaca Yönelik Giderler (-)	23	(42.295.415)	(36.727.831)
E- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİRLER		10.551.235	5.689.601
- Faiz Gelirleri	24	1.240.555	849.999
- Kambyo Gelirleri	24	9.308.031	4.778.459
- Diğer Olağan Gelirler	24	2.649	51.886
- Diğer Olağandışı Gelirler	24	--	9.257
F- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDERLER (-)		(564.116)	(2.661.563)
- Kambyo Giderleri (-)	25	(564.116)	(2.661.563)
G- FİNANSMAN GİDERLERİ (-)		(8.100)	(5.888)
- Kısa Vadeli Borçlanma Gideri (-)		(8.100)	(5.888)
DÖNEM NET GELİR / (GİDER) FAZLASI		13.894.092	5.137.171

INDEPENDENT AUDIT REPORT FOR THE FINANCIAL TERM
JANUARY 1ST, 2025 - DECEMBER 31ST, 2025

We have audited the special purpose financial statements of Hrant Dink Vakfı (the “Foundation”) which comprise the financial position as of December 31, 2025 and the statement of income for the year then ended, and notes to the financial statements originally issued in Turkish.

In our opinion, the accompanying financial statements present fairly, in all material respects, the financial position of Hrant Dink Vakfı as of December 31, 2025, and its financial performance for the year then ended, in accordance with the accounting principles summarized in note 2 of the balance sheet in our independent auditors’ report dated April 17, 2026.

DENGE BAĞIMSIZ DENETİM SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.
(Member of FORVIS MAZARS)

İzel Levi Coşkun
Engagement Partner
Istanbul, April 17, 2026

INCOME STATEMENT FOR THE TERM
JANUARY 1ST, 2025 - DECEMBER 31ST, 2025

(All amounts expressed in Turkish Lira (“TRY”), unless otherwise indicated)

	Audited Current Period January 1 – December 31, 2025	Audited Prior Period January 1 – December 31, 2024
A- DONATIONS and AID	51.383.993	43.716.930
- Donations and aid	51.383.993	43.716.930
NET DONATIONS and AID	51.383.993	43.716.930
C- COST OF SERVICES RENDERED (-)	(5.173.505)	(4.874.078)
- Cost of services rendered (-)	(5.173.505)	(4.874.078)
GROSS INCOME	46.210.488	38.842.852
D- OPERATING EXPENSES (-)	(42.295.415)	(36.727.831)
- Expenses (-)	(42.295.415)	(36.727.831)
E- INCOME FROM OTHER OPERATIONS	10.551.235	5.689.601
- Interest income	1.240.555	849.999
- Foreign currency income	9.308.031	4.778.459
- Other ordinary income	2.649	51.886
- Other extraordinary income	-	9.257
F- ORDINARY EXPENSES AND LOSSES FROM OTHER OPERATIONS (-)	(564.116)	(2.661.563)
- Foreign currency expenses (-)	(564.116)	(2.661.563)
G- FINANCE EXPENSES (-)	(8.100)	(5.888)
- Expenses from short term borrowings (-)	(8.100)	(5.888)
SURPLUS / (DEFICIT) FOR THE PERIOD	13.894.092	5.137.171

BALANCE SHEET FOR THE TERM
JANUARY 1ST, 2025- DECEMBER 31ST, 2025

(All amounts expressed in Turkish Lira ("TRY"), unless otherwise indicated)

	Audited Current Period December 31, 2025	Audited Prior Period December 31, 2024
ASSETS		
I. CURRENT ASSETS		
CASH AND CASH EQUIVALENTS	98.348.023	35.042.345
- Cash	-	950
- Banks	98.348.023	35.041.395
SHORT-TERM PREPAID EXPENSES AND DEFERRED INCOME	222.366	129.553
- Short-term prepaid expenses	172.633	108.325
- Income Accruals	49.733	21.228
OTHER CURRENT ASSETS	3.362	157.413
- Advances Given to Suppliers	-	29.268
- Work Advances	3.362	8.145
- Personnel Advances	-	120.000
Total Current Assets	98.573.751	35.329.311
II. NON-CURRENT ASSETS		
OTHER RECEIVABLES	17.662	17.662
- Deposits and guarantees given	17.662	17.662
OTHER RECEIVABLES	370.048	353.743
- Receivables from commercial enterprise	370.048	353.743
FINANCIAL FIXED ASSETS	5.000	5.000
- Commercial enterprises	5.000	5.000
TANGIBLE ASSETS	1.172.156	1.005.036
- Buildings	141.001	141.001
- Furniture and fixture	2.634.108	2.090.393
- Leasehold improvements	1.625.577	1.625.577
- Accumulated depreciation (-)	(3.228.530)	(2.851.935)
INTANGIBLE ASSETS	7.848	21.673
- Rights	98.689	98.689
- Accumulated amortization (-)	(90.841)	(77.016)
Total Non-Current Assets	1.572.714	1.403.114
TOTAL ASSETS	100.146.465	36.732.425

	Audited Current Period December 31, 2025	Audited Prior Period December 31, 2024
LIABILITIES		
I. SHORT TERM LIABILITIES		
PAYABLES FROM OPERATIONS	143.831	351.052
- Due to suppliers	24.480	107.609
- Other payables	119.351	243.443
OTHER FINANCIAL LIABILITIES	7.918	6.827
- Other financial liabilities	7.918	6.827
TAXES AND OTHER LIABILITIES	1.127.675	1.103.867
- Taxes and funds payable	491.098	472.444
- Social security premiums payables	627.010	618.238
- Other liabilities	9.567	13.185
Total Short-Term Liabilities	1.279.424	1.461.746
II. NET ASSETS		
INITIAL NET ASSETS	100.000	100.000
- Initial Net Assets	100.000	100.000
SPECIAL FUNDS	61.736.670	12.034.400
TANGIBLE ASSETS REVALUATION INCREASES	141.000	141.000
ACCUMULATED SURPLUSES	25.223.308	20.086.137
ACCUMULATED DEFICITS (-)	(2.228.029)	(2.228.029)
SURPLUS / (DEFICIT) FOR THE PERIOD	13.894.092	5.137.171
- Surplus / (deficit) for the period	13.894.092	5.137.171
Total Net Assets	98.867.041	35.270.679
TOTAL LIABILITIES & NET ASSETS	100.146.465	36.732.425

HRANT DİNK VAKFI
HRANT DINK FOUNDATION

HRANT DİNK VAKFI
HRANT DINK FOUNDATION
ՀՐԱՆՏԻ ՏԻՆԷ ՀԻՄՆԱԿԻ

ANARAD HIÇUTYUN BİNASI
PAPA RONCALLİ SOK. NO: 128
HARBİYE 34373 ŞİŞLİ / İSTANBUL
T: +90 212 240 33 61-62 F: +90 212 240 33 94
www.hrantdink.org | info@hrantdink.org